

89-5
L 138

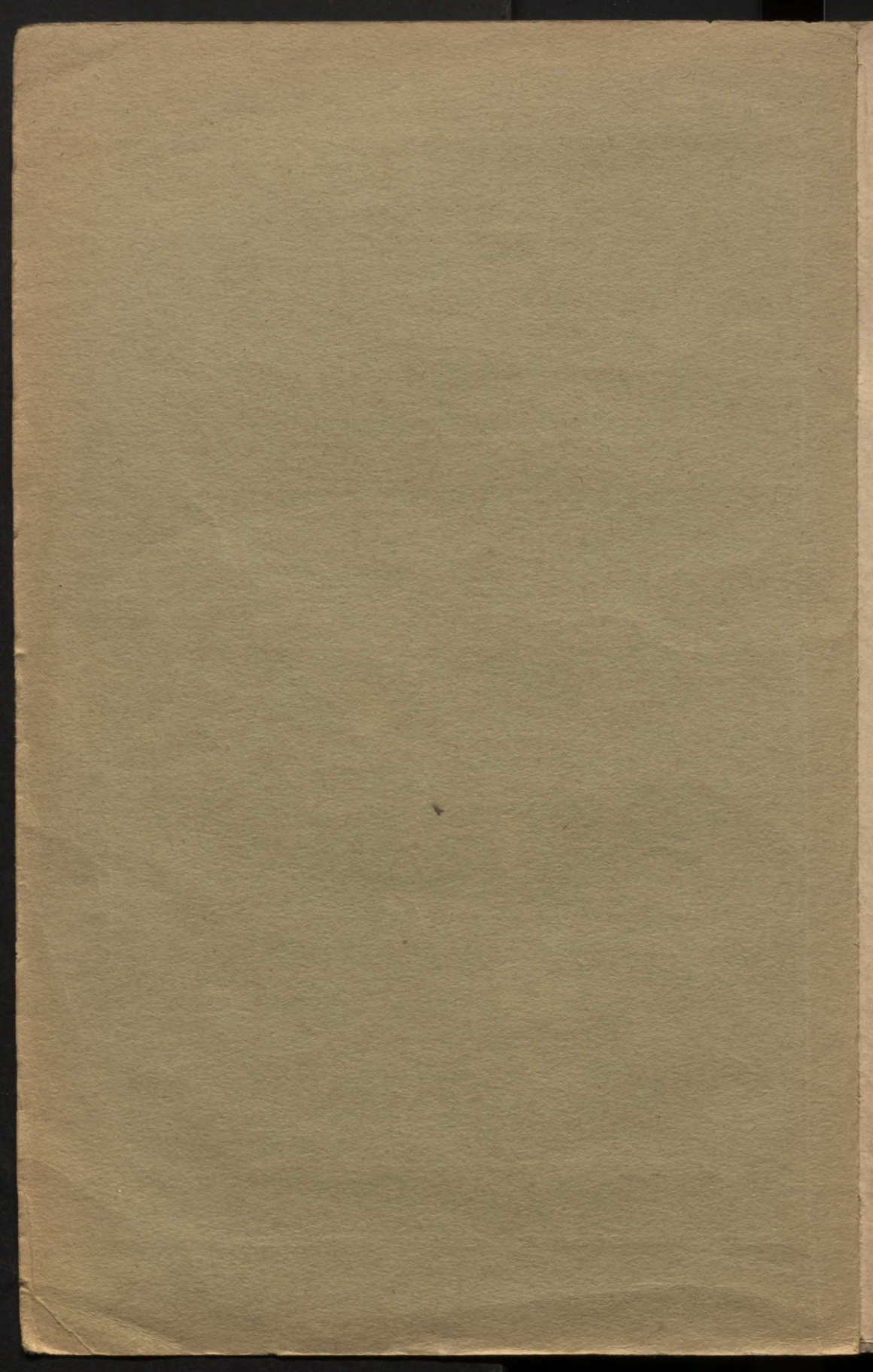
JĀNIS ĶELPE

LATVJU JAUNĀS RAKSTNIECĪBAS VĒSTURE

PĒCKARĀ LAIKMETS

K/s „JELGAVAS ZIŅAS“ IZDEVUMS

89-5
L 138

L
810.09

Jānis Kēle
K. Jēkabsons

Latvju jaunās rakstniecības vēsture

Pēckara laikmets

*Dzejniekam
K. Jēkabsonam -
autor.
10. VIII. 38g.*

~~443825K~~ (2)

VALSTS BIBLIOTĒKA
Inv. 409590

0307069103

K./S. „Jelgavas Ziņas“ grāmatu spiestuve, Jelgavā, Pasta ielā 12, tālr. 519

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Ievadam.

Latvijas pastāvēšanas laiks mūsu rakstniecībai bijis auglīgs, bet šī auglība vēl arvien nav plašāki un vienkopus apgaismota, izņemot dažas brošūras, apcerējumus par atsevišķām parādībām rakstniecībā, recenzijas, kas tomēr nedod iespēju viegli pārredzēt veikto darbu.

Šo trūkumu apsverot, nonācu pie domas, ka vajadzīga rakstniecības vēsture, kurā būtu apvērtēti arī jaunākās paaudzes dzejnieki, rakstnieki, teorētiķi, valodnieki. Ik gadus atmirdz jauni talanti, tirgū parādās daudzas jaunas grāmatas. Ar visu to nepieciešami jāiepazīst lasītājam, skolām, jaunatnei, lai sekotu mūsu garīgās dzīves gaitām, stāvoklim un meklējumiem. Periodika un atsevišķas brošūras šajā ziņā dod maz. Bez tam izsekošana pa šo ceļu tehniski nav pa spēkam: darba ritmā ierautiem, mums trūkst laika ilgākām studijām. Šo darbu atvieglo rakstniecības vēsture. Te viss sistematizēts, koncentrēts, objektīvi apvērtēts.

Pārliecībā, ka esmu noturējies šī principa robežās, nododu atklātībai latvju jaunās rakstniecības vēsturi. Lai darbs būtu noslēgtāks, aplūkoju vienu noteiktu posmu — Latvijas pastāvēšanas laiku. Dažus rakstniekus (Gulbi, Arni, Virzu, Stērsti u. c.), kas jau darbojušies priekškaŗa gados, apskatīju tāpēc, ka to nopietnākā literāriskā darbība izpaudusies tieši pēc kaŗa, ka tie tikai tagad pilnībā parādījuši savas garīgās sejas.

Šinī grāmatā nav apskatīti pirmskaŗa ģenerācijas rakstnieku darbi, kas iznākuši Latvijas laikā. Tas ne-

bija mans nolūks. Jaunās rakstniecības vērtējums un vēsture likta šī darba pamatā.

Atļaujos cerēt, ka šī grāmata gūs atsaucību kā mūsu skolās, kur latvju rakstniecībai pievērš izcilu vērību, tā visos literatūras draugos un sekmētājos.

J. Ķelpe.

1934. g. septembrī.

Laikmeta kontūrējums.

Pasaules karš un bēgļu gaitas. Divdesmitā gadsimta sākums Eiropā iezīmējās ar šlepenu, drudzainu bruņotās sacensību, atsevišķu valstu spontānitāti, šķiru nemieriem un savstarpējo attiecību paasināšanos. Sastrendzinātībai kā apspiestam vulkānam reiz vajadzēja izlauzties uz āru konkrētā veidā. Un tas notika 1914. gada 19. jūlijā, kad Vācija pieteica karu Krievijai. Šajā karā tika ierautas 10 lielākās pasaules valstis. Vienā pusē bija Vācija, Austro-Ungārija, Turcija, otrā — Krievija, Anglija, Francija, Itālija, Japāna, Amerika, Beļģija. Krievu valdība domāja, ka jau pēc pusgada Vācija ar tās sabiedrotiem būs uzvarēta. Šīs cerības tomēr nepiepildījās. Līdz 1915. gada pavasarim krievu armijai veicās samērā labi. Kara spēks jau tuvojās Budapeštai. Bet tad Vācija uzsāka pretuzbrukumu (1915. g. maijā), un krievu armijai vajadzēja atkāpties uz visas rietumu frontes. Vāciešu rokās krita arī Kurzeme. 1915. g. 1. augustā tie ieņēma Jelgavu un nonāca līdz Daugavai, kur krievu kara spēks tos atturēja.

Šī laikā latviešiem sākās bēgļu gaitas. Krievu valdība izdeva pavēli, ka visiem karā derīgiem vīriešiem no 17—45 g. veciem jāpamet savas dzīves vietas un jādodas uz rītiem, iepriekš nopostot sējumus un darba rīkus. No Kurzemes un Rīgas kāds pusmiljons ļaužu, sakrāvuši daļu mantas ratos, bet pārējo izpostīdami vai atstādāmi savam liktenim, pa lielceļiem gaņās rindās virzījās uz krievu zemi. Preču vagoni bija pārpildīti, ceļos vaimanāja sievas un raudāja bērni, vīri mudināja zirgus. Ģimenes locekļi pazaudēja viens otru un varbūt nekad vairs nesatikās. Bet aiz muguras frontē rūca lielgabali, no savām platām rīklēm izsviezdami neskaitāmus lādiņus, nāvēdami cilvēkus, sagrāudami namus, izrakdami dziļas bedres tīrumu auglībā.

Par latviešu bēgļiem neviens negādāja. Aizkļīdušiem svešā zemē, tiem vajadzēja pašiem rūpēties par sevi. Valdība bija aizņemta ar karu, zaudējumi to pilnīgi apdullināja. Radās vesels tikls bēgļu apgādāšanas komiteju (Maskavā, Pēterpili

un citur). Lai to darbība noritētu kautcik saskaņoti, 1915. g. augusta beigās Pēterpilī sanāca bēgļu darbinieku kongress, kas nodibināja Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomiteju. Tā sastāvēja no 25 locekļiem ar Vili Olavu kā priekšsēdētāju un J. Čaksti un A. Bergu kā tā biedriem. Tās sēdeklis atradās Pēterpilī. Apvienodama tuvu pie 300 bēgļu apgādāšanas punktus ar 330.000 reģistrētiem bēgļiem, centrālkomiteja veica svētīgu darbu: uzturēja bēgļu patversmes, lazaretas, darbnīcas un skolas, izsniedza ēdienus, produktus, apavus un apģērbus. Ļoti svarīga nozīme bija skolām — tās jauno paaudzi pasargāja no pārkrievošanas, deva tai izglītību. 1916. g. 1. aprīlī šādu skolu skaits jau sasniedza 85, kuņās mācījās apm. 11.000 latviešu bērni. Centrālkomiteju atbalstīja arī valdība, izsniedzot pabalstus.

Vāciešu iebrukums deva triecienu arī rūpniecībai un visai saimnieciskai dzīvei. 1915. g. 5. jūlijā iznāca pavēle evakuēt no Vidzemes un Rīgas visus zvanus, fabrikas, metālu krājumus, bankas, mašīnas. Visas bagātības izkaisījās pa Krievijas dažādām pilsētām, stāvēja šķūņos, pazuda. No šīm vērtībām Latvijas laikā atdabūja tikai mazu daļu.

Latviešu strēlnieki. Vācu iebrukuma laikā radās doma par latviešu strēlnieku bataljonu dibināšanu. 1915. g. vasarā valsts domnieki J. Goldmanis un J. Zālītis dabūja atļauju tādus dibināt un tūliņ stājās pie to organizēšanas. Jau 1. augustā no Rīgas izvadīja pirmo bataljonu. Pēc tam tādus saorganizēja veselus astoņus.

Latviešu strēlnieki pierādīja izcilas spējas, lielu varonību, bet krievu nepabalstīti, nespēja satriekt vāciešu lielo pārspēku. Notika kaujas pie Ķekavas, Ložmetēju kalnā, Tīreļa purvos. No šī laika slavenas kļuvušas Ziemassvētku kaujas (1916.), kad latviešu strēlnieki pulkv. Brieža vadībā, baltos mēteļos tērpušies, naktī uz 23. decembri ieņēma 3 vāciešu apcietinājuma līnijas, ieguva daudzus ieročus un gūstekņus. Tā kā latviešiem netika doti vajadzīgie palīgspēki, vajadzēja atkāpties, zaudējot ap 3.700 kritušos un ievainotos. 25. decembrī latvieši ieņēma Kalnciemu, pēdējo vāciešu apcietinājumu Jelgavas virzienā, bet atkal nesagaidīja papildspēkus.

Ne mazāku varonību strēlnieki parādīja janvāra kaujās no 10.—17. janv. 1917. g. Tīreļu purvos, kuņos tie pazaudēja ap

3.200 vīrus. Kad tā p. gada februārī Krievijā izcēlās revolūcija, strēlnieki tomēr palika savās vietās, līdz pat septembrim aizmūrējami vāciešus Rīgas frontē. Tikpat varonīgi latvieši cīnījās Nāves salā, sešus mēnešus atrazdamies gandrīz zem nepārtrauktas vāciešu uguns (1916).

1918. g. vāciešiem okupējot Vidzemi, Latgali un Igauniju, strēlnieku pulki aizgāja uz Krieviju. Tur tie arī izbeidza savas gaitas. Strēlnieku vadoni pulkv. Fridrichu Briedi lielnieki nošāva.

Vācu okupācija. 1917. g. Krievijā izcēlās revolūcija. Tā nāca kā kaŗa sekas. Ķeizars Nikolajs II. bija spiests atteikties no troņa. Valsts varu savās rokās sagrāba pagaidu valdība. Frontē sākās brāļošanās ar ienaidnieku. Šo stāvokli izmantoja vācieši un okupēja visu Vidzemi, Latgali un Igauniju. Kurzeme to rokās atradās jau kopš 1916. g. augusta. Okupācijas vara pastāvēja līdz 1918. g., kad sabiedrotie Vāciju sakāva Francijas kaujas laukos un vāciešiem piespieda izvākties no Baltijas. Okupācijas vara piekopa stipru pārvācošanas politiku: visur ievēda vācu valodu, pat skolās aizliedza lietot mātes valodu, izņemot privātās skolas, biedrībām noliedza noturēt sapulces un izrīkojumus, visos amatos ielika vāciešus, ļaudis spieda ar klaušām, rekvizīcijām, nodevām.

Latvijas valsts.

Brīvības cīņas. Krievijas revolūcija tautām atļāva pašām lemt par savu likteni. Latvijā nodibinājās veselas trīs zemes padomes, kas Latviju gribēja kā autonomu un nedalāmu Krievijas sastāvdaļu, apvienojot Vidzemi, Kurzemi un Latgali. Šo ideju vēlāk atmēta un nolēma prasīt neatkarīgu Latvijas valsti. 1917. g. Valkā nodibināja Latviešu nacionālo padomi, kuŗā iegāja visu triju zemes padomju un politisko partiju priekšstāvji. Ienākot vācu okupācijas varai, nacionālai padomei sava darbība bija jāpārtrauc. Pēterpilī darbojās tikai tās ārlietu komisija, vedot sarunas ar sabiedrotām valstīm.

Tanī pat laikā Rīgā nodibinājās t. s. Rīgas demokrātiskais bloks, lai cīnītos pret vācu okupācijas varas tieksmēm.

Kad Vācija kaŗu pazaudēja un bija spiesta Latviju atstāt, starp nacionālo padomi un dēmonkratisko bloku sākās sarunas. To rezultātā -- nodibināja tautas padomi ar 78 latviešu un 22 minoritātu pārstāvjiem. 1918. g. 18. novembrī Nacionālā teātrī, Rīgā, tautas padome pasludināja Latviju par neatkarīgu un dēmonkratisku republiku. Pirmo ministru kabinetu uzdeva sastādīt K. Ulmanim. Bet ar to jaunās Latvijas stāvoklis vēl nebija nodrošināts. Nedaudzas dienas pēc neatkarības pasludināšanas, vācu okupācijas varai aizejot, sākās lielinieku iebrukums Baltijā. 1919. g. 3. janvārī lielinieki ieņēma Rīgu. Pēc tam aizvirzījās līdz Ventai, kur tos no tālākiešanas atturēja mūsu pagaidu valdības kaŗaspēks pulkv. O. Kalpaka vadībā, vācu dzelzsdvizija un landesvērs (baltvācieši). Rīgā nodibinājās padomju valdība no 9 personām ar P. Stučku priekšgalā. Sākās komūnistu diktātūra. Atcēla privātīpašuma tiesības uz zemi. Nacionālīzēja bankas, tirgotavas, namus, aprakstīja un konfiscēja mantu. Politisko tiesāšanai nodibināja tribūnālus. Piecu mēnešu laikā, kamēr pastāvēja komūnistu valdība, tribūnāli nošāva vairākus tūkstošus ļaužu, pa lielākai daļai nevainīgus cilvēkus.

Tajā laikā Latvijas pagaidu valdība uzturējās Liepājā kopā ar vācu okupācijas varu un landesvēru. Šejiēnes armijas vienības vācu ģenerāļa fon Golca vadībā 1919. g. 3. martā nāca uzbrukumā pret komūnistu valdību. 22. maijā lielinieki bija spiesti pamest Rīgu. Iepriekš lielinieku padzišanas Liepājā vācu landesvērs barona Manteifeļa vadībā gāza K. Ulmaņa valdību un nodibināja jaunu valdību ar māc. A. Niedru kā tās ministru prezidentu. Latvijas pagaidu valdība glābās uz sabiedroto valstu kuģiem.

Lieliniekus no ziemeļiem spīda igauņi un mūsu ziemeļarmija, kas bija sākusi organizēties tūlī pēc lielinieku ienākšanas.

Pie Cēsīm sadūrās divas puses: fon Golca vadītie vāci ar igauņiem un ziemeļarmiju. Fon Golcam bija tāli nodomi. Vispirms viņš gribēja okupēt visu Latviju. Latvieši tam pretojās. Rezultātā -- starp abām pusēm sākās kaujas. 1919. g. 22. jūnijā latvieši ar igauņiem vāciešus sakāva un turpināja nākt uz Rīgas pusi. 6. jūlijā ziemeļarmija ienāca Rīgā un savienojās ar ģen. J. Baloža vadīto latviešu kaŗaspēku. Vācu armija aizbēga uz Kurzemi, tai līdz ģenerālis Golcs un Andr.

Niedra, iepriekš noslēdzot pamieru ar Latvijas pagaidu valdību.

Bet arī vēl tagad jaunā Latvija nebija visas cīņas novedusi galā. Fon Golca kaŗaspēks novietojās Jelgavas un Bauskas apriņķos. Tur ar krievu virsnieku Bermontu priekšgalā formējās t. s. Rietumkrievijas brīvprātīgo armija, lai iekārotu Krieviju, nodibinātu tur savu valdību un ar tās palīdzību atjaunotu Vilhelma II. troni Vācijā. 1919. g. 8. oktobrī Bermonts uzsāka uzbrukumu Rīgai. Jau 10. okt. rītā vāci ieņēma Torņkalnu. Vāji apgādātiem 5.000 latvju kaŗotājiem ar 6 lielgabaliem nebija iespējams kaŗot pret 12.000 lielo vācu armiju ar 65 lielgabaliem. Latvjiem nāca palīgā igauņi, atsūtot 2 bruņotos vilcienus, un šabiedroto flote, kas bija iebrukusi Rīgas jūras līcī. 11. novembrī Bermontam atkaŗoja Torņkalnu, 21. novembrī Jelgavu, un drīz pēc tam mūsu zemē nebija neviena bermontieša.

Reizē ar Bermonta padzišanu mūsu armija cīnījās Latgales frontē, atbrīvojot no lieliniekiem mūsu zemes trešo zvaigzni. 1920. g. 11. augustā Latvija ar Krieviju noslēdza miera līgumu, līdz ar ko pilnīgi noslēdzās Latvijas atbrīvošana.

Tālākais ceļš. Sākās valsts jaunuzbūves darbs. 1920. g. 1. maijā sanāca satversmes sapulce, sastāvoša no 150 locekļiem, ievēlētiem vienlīdzīgās tiesās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās. Šai iestādei vajadzēja izstrādāt valsts tiesisko iekārtu. Satv. sapulce darbību izbeidza 1922. g. 7. novembrī, kad sanāca pirmais parlaments — saeima (100 locekļi). Par valsts prezidentu ievēlēja J. Čaksti, agrāko tautas padomes un satv. sapulces prezidentu. Otrā saeima sanāca 1925. g., trešā — 1928. g., ceturkā — 1931. g. Pēc J. Čakstes nāves (1927.) par valsts prezidentu ievēlēja G. Zemgali, bet 1930. g. tagadējo valsts prezidentu A. Kviesi. Par ministru prezidentiem bijušas dažādas personas.

Eiropas lielvalstis 1921. g. 26. janvārī atzina Latvijas de jure. Ar to bija panākta mūsu valsts juridiskā atzīšana (faktiskā bija jau agrāk).

Kā ievērojamākais likumdošanas darbs jāmin agrārā reforma, ko pieņēma 1920. g. 16. septembrā kopsēdē satversmes sapulcē. Ar šo likumu nodibināja valsts zemju fondu, kuŗā ieskaitīja bruņniecības, muižnieku, mācītāju un valsts muižas.

Muižu bijušiem īpašniekiem atstāja katram tikai 100 hekt. zemes. Fonda zemi sadalīja jaunsaimniecībās, tās piešķirot īpašumā bezzemniekiem, brīvības cīnītājiem, ilggadīgiem nomniekiem.

Iesāka darboties Latvijas universitāte (1919. g. 28. sept.), Latvijas konservatorija (1919. g. 9. sept.), Latvijas mākslas akadēmija (1921. g. 12. okt.), Nacionālā opera, Nacionālais teātris (1919. g. 30. nov.), Dailes teātris (1920. g. 19. nov.).

15. maijs. Jaunus spēcīgus impulsus visai valsts dzīvei deva 1934. gada 15. un 16. maijs. Ministru prezidents Kārlis Ulmanis un kaŗa ministrs ģenerālis Jānis Balodis izsludināja izņēmuma stāvokli visā valstī, apturēja politisko partiju darbību, atlaida saeimu un pilnīgi reorganizēja valsts iekārtu. Tas tika darīts nolūkā, lai izbeigtos savstarpējā apkaŗošanaš šķiru starpā un tauta būtu vienota un stipra; lai sekmētos likumdošanas darbs; lai visur noteicošie būtu lietderības un nacionālie principi; lai grūtā darbā pelnītie lati neaizietu dažādu politisko grupu savtīgo mērķu sekmēšanai; lai Latvija tiešām kļūtu ziedoša valsts.

Ministru prezidents K. Ulmanis sastādīja jauno valdību sekošā sastāvā: ministru prezidents un ārlietu ministrs Kārlis Ulmanis, tā biedrs Margērs Skujenieks, kaŗa ministrs ģen. Jānis Balodis, iekšlietu ministrs Vilis Gulbis, tā biedrs Jēkabs Alfrēds Bērziņš, zemkopības ministrs Jānis Kauliņš, tā biedrs Jānis Birznieks, izglītības ministrs prof. Ludvigs Adamovičs, tā biedrs Jāzeps Čamanis, tieslietu ministrs Hermanis Apsītis, finansu ministrs Ludvigs Eķis, satiksmes ministrs Boriss Einbergs, tautas labklājības ministrs Vladislavs Rubulis. Atlaida visus pilsētu pārvaldes organus. To vietā iekšlietu ministrs iecēla pilsētu galvas, valdes un revīzijas komisijas. Slēdza lielāku skaitu valstij kaitīgu organizāciju, starp tām Latvijas sociāldem. strādnieku partiju.

Kā svarīgs valdības solis atzīmējams sociālistisko un citu latvju nacionālām intresēm naidīgu laikrakstu un žurnālu slēgšanu.

Literātūra: A. Švābes Latvijas vēsture (III, 1923). Fr. Zālīša Latvijas vēsture (1921). Ģen. M. Peniķa Latvijas nacionālās armijas cīņas (1931). E. Medņa Pulkvedis Briedis (1934.).

Rakstniecība Latvijas laikā.

Vispārējais raksturojums.

Pirmie pēckaņa gadi visā mūsu dzīvē bija ļoti auglīgi. Pilsētās un laukos atplauka sabiedriskā dzīve. Atjaunojās saimnieciskie pasākumi, kas kaņa laikā bija apstājušies. Atkal no fabriku skursteņiem pacēlās gaisos tumši dūmu mutuļi. Agrārā reforma deva iespēju nodibināties uz bijušo muižu zemēm lielākam skaitam jaunsaimniecību. Skanēja zāgi un cirvji. Visās Latvijas malās saulainās dienās mirdzēja svaigi balti jumti, pa ceļiem kustējās vezumi, piekļauti ar dažādiem būvmateriāliem.

Tāpat tas bija rakstniecībā. Pa kaņa laiku apklususi, tā nu atmodās auglībā un cēlās kā spēcīgs ozols pret gaišo debesu velvi.

Rakstniecība nevarēja uzplaukt tajos gados, kad gandrīz visa pasaule bija ierauta kaņa viesulī. Uz Latvijas zemes joņoja kaņa zirgi, rūca lielgabali. No Kurzemes, Zemgales un Dienvidvidzemes bēgļu pulki aizplūda uz Krieviju, atstādami neizbēgamai nopostīšanai visu savu iedzīvi, pakļauti dažādām varbūtībām. Rakstniecībai šis laiks nevarēja būt auglīgs. Rakstnieki bija iesaukti armijā vai klīda kopā ar bēgļiem. Visas domas pievērsās savas dzīvības un martas glābšanai. Spiestuves bija izputinātas vai nedarbojās, tāpēc grāmatas nevarēja iznākt.

Totiesu literāriski raženi bija pirmie pēckaņa gadi. Visu atmiņās vēl tēlojās kaņa šausmas ar tāli saredzamiem ugunsgrēkiem naktīs, ieroču žvazdzēšana, ievainoto vaidi, mirušo bālās sejas, sagrauto namu drupas. Viss bija piesūcies ar redzēto un pārdzīvoto. Iespaidi prasījās, lai tos ietvērtu mākslas darbā, iespiestā vārdā. Vecie rakstnieki laida klajā grāmatas par vācu iebrukumu Latvijā, bēgļu gaitām uz savas zemes un svešumā, revolūciju un komūnisma izcelšanos un Latvijas izcīnīšanu. Apm. 80 proc. no visām iznākušām grāmatām runāja par kaņu. Jāņa Veseļa Pasaules dārdos, Dievu gulta,

Zem vācu jūga, Kārļa Skalbes Kurzemē, Atspīdumi, Edvarta Virzas Laikmets un lira, Arvēda Švābes Ceļā un daudzas citas grāmatas pauž par tām dienām, kad pāri mūsu zemei vēlās sveši kaŗotāji, visu postīdami un samīdami, kad pamazām dzima neatkarīgā, sen ilgotā Latvijas valsts.

Radās vesela rinda jaunu rakstnieku un dzejnieku. Tie nāca ar jaunu pasaules uztveri, jaunām idejām, jauniem izteiksmes līdzekļiem. Tiem vēlākos gados sekoja jaunākās un visjaunākās paaudzes rakstnieki, dibinādami literāriskas grupas vai darboņamies savrūpēji.

Kaŗa un neatkarības iegūšanas posmam sekoja cits — valsts jaunūzbūves posms. Ļaudis atkal mierīgi gāja savos darbos. Pār klajumiem un uzkalniem aizvijās jaunūzbūvētas šosejas. Nosusināja purvus. Tur rītos smarņoja pļavu puķes vai pavasaros arāji gāja ar sētuvēm plecās. Radās rakstnieki, kas šai temai pieskārās ar drošu roku. Vispārējais atplaukums bija par pamatu arī jaunam pozitīvisma virzienam.

Saturā bez minētiem ceļiem ir ieti arī vairāk vai mazāk savrūpēji ceļi.

Kādus uzdevumus spraudusi pēckaŗa rakstniecība? Rakstnieks un laikmets ir nešķīŗami. Tie saauguši viens ar otru kā ozols ar saviem zariem. Dzīves parādības ietekmē rakstnieku; tas ļauj tiem izkristalizēties sevī un izsvieŗ tās kā mākslas darbu — romānu, stāstu, noveļi, dzejoli vai kāda cita veida sacerējumū. Rakstnieks ir laikmeta atveidotājs grāmatā, novērotājs un arī virzītājs un audzinātājs. Viņa uzdevums ir liels, un ja viņš to veic, tas nozīmē — šis rakstnieks ir personība, cilvēks, ko Dievs svaidījis ar savu neizsikstošo ģeniju un spēku. Protams, rakstniekam nav liegts novirzīties no sava laikmeta, viņš var urbties pagātnē un nākotnē, meklēt tur literāriski tveramu vielu. Tomēr ir pierādījies, ka šāda veida raņojumi nerasniedz tā iespaida un nozīmības, ja tos pašus materiālus apstrādā rakstnieks, kas attiecīgam laikmetam pats dzīvo līdz. Mākslas darba radīšanā paša uztvertais — redzētais un izjustais — ir svarīgākais.

Šī doma ir tā, kas dominē pēckaŗa rakstniecībā. Visi novirzieni, kas parādījušies, bez izņēmuma uzsvēŗ laikmetīgumu, dzīves parādību tiešo uztvērumū. Prasa, lai pēckaŗa rakstnieks arī tēlotu pēckaŗa laikmetu. Diemžēļ, šī prasība, lai

rakstnieks savos darbos būtu laikmetīgs, bieži tikusi pārprasta un novesta līdz hiperbolai, pārspilējumam. Rezultātā — radušies samocīti, mazvērtīgi mākslas darbi, kuņus nākošais laiks izdzēsīs kā vējš izdzēs rakstu tekošās smiltis. Zem laikmetīguma visbiežāk ir saprasta jauna forma, jauni izteiksmes veidi. Formu uzskata kā elku, tai ziedo visu. Bet formas virtuozitāte vien nav viss, kas nepieciešams augstvērtīga mākslas darba radīšanai, ko neizdzēs ne laiks, ne nenovīdīgo kritika. Forma prasa arī saturu, un tikai formas un satura harmonija rada vērtības. Līdzsvars ir nepieciešamība, kuņu rakstnieks nedrīkst aizmirst.

Pirmais, kas mūsu rakstniecībā sludināja formu kā galveno mākslas darba radīšanā, bija Pēteris Ķikuts. Jauno virzienu viņš nosauca par konstruktīvismu. Viņa dzeju krājumi Balti torņi melnā naktī, Asie lūzumi un poēma Mašīna ir pirmie nopietnākie mēģinājumi šajā branžā. Ķikutam pa daļai sekoja vairāki citi. Kautcik atzīstamu panākumu šim virzienam nebija un arī nevarēja būt.

Arī sociālistiskie rakstnieki uzveŗ formu kā nozīmīgāko mākslas darbā. Blakus formai tie kā otru pamatnoteikumu uzstāda — ideju. Diemžēl, viņu ideoloģija nonākusi pie valsts iekārtas un sabiedriskās iekārtas, pie pozitīvā noniecināšanas un negatīvā izcelšanas. Sociālisma karogu tie pacēluši augstāk par visu citu. Tā jau ir partijas, vienas šķiras rakstniecība un nevar aptvert visu tautu.

Par rakstniecības uzdevumu izsacītas daudz un dažādas domas. Žurnālu un laikrakstu slejās krustoti asi šķēpi. Liekākais vairums tomēr ir vienprātis, ka rakstniecībai jāizceļ pozitīvais, raksturīgākais, ka rakstniekam jāstāv uz tīri māksliniecisku pārdzīvojumu un spriedumu plāksnes. Politisku tendenču ienešana rakstniecībā nav attaisnojama. Kārlis Zariņš izsakās (Daugava VII, 1932):

Nenozīmē, ka mums nekas nav jādara, paļaujoties vienīgi uz latento pārliecību: tā būtu nepiedodama atteikšanās no dzīves veidošanas. Nav jāaizmirst, ka cilvēka pienākums ir ne tikai meklēt pozitīvo, bet apkaŗot arī negatīvo, kas slēpjas dzīvē kā viņas sastāvdaļā. Negatīvais — lai nu mēs meklētu to sociālās attiecībās vai vēl dziļāki cilvēka būtībā — nebeigs sekot dzīvei arī tad, kad visas atbildes uz tagadnes jautājumiem būs atrastas. Jo var jau piem. notikt, ka šīs atbildes mēs tiešām kādreiz atradīsim — kaut arī sociālu pārvērtību ceļā, — taču dzīves negatīvās īpašības, viņas divainā tieksme novirzīties no pareizā

ceļa paliks arī tad vēl — un tās korrigēt, apvaldīt vajadzēs arī vēl daudz tūkstoš gadu.

Tiklab māksliniekā pašā kā viņa kritiķī un vēl vairāk aprindās, no kuņām atkarīga mākslas politika, jāieaudzina atbildības sajūta, kas citādi draud noslidēt vēl zemāk. Ja dzīvē valda negatīvas tieksmes, tad ar tām jācinās, jo šī cīņa reizē ir arī cīņa par ideālu, par gaišāku nākotni.

Līdzīgas domas izsaka arī Jānis Veselis (Daugava IX, 1930.):

Acis vaļā pret pasauli! — tāds ir sauciens. Tam var pievienoties arī dzejnieki un rakstnieki, kam brīvs neapmiglots skats ir ko vērts. Ne moralizēt, ne uzspiest cilvēku dzīvei un pasaulei savus bieži vien šaur-sirdīgos uzskatus, ne apmierināties ar ielu impresijām un modernās dzīves ārīšķībām, bet skatīties dziļumā, būtībā, tanīs tālēs, kas paveras jauna-laiku cilvēkam, — tāds ir lielais dzejnieka uzdevums. No sikajiem faktiem, no tām eksaktu zināšanu drumslām, ko ar tādu rūpību un pūlēm krāj zinības, reiz pacelsies jaunā pasaules uzskata ēka, drošāka un pārliecinošāka nekā līdzšinējā. Tā būtu jauna tuvošanās pasaules būtības atminējumam. Un dzejnieks, kas ar cilvēka un pasaules būtību — nepārejošo, mūžīgo — allaž bijis tik tuvos draugos un no tās vienmēr smēlies dziļākos ierosinājumus savai dzejai, lai paliktu sāpus, ļautos mazdūšībai un pagurumam? Nē, ar savu iedvesmi, ar savu fantaziju un intūciju viņš ir gājis allaž priekšgalā, var iet arī tagad. Valdonīgs gaišums ir vajadzīgs viņa skatam, brīvība, griba un vēlēšanās — lielu radīt.

Lirika.

Pēckaņa liriķu paaudze ir ļoti plaša. Lirika kvantitatīvi pāraugusi prozu, pārplūdinādama grāmatu tirgu. Blakus augsti kvalificējamiem darbiem iznākušas mazvērtīgas grāmatas ar banālu, pārspilētā krāsainībā vai prozaiskā fražainībā izplūstošu saturu. Un taisni šīs mazvērtīgās grāmatas ir bijušas par iemeslu tam, ka vairumā lasītājos radusies apatija pret dzeju, ka dzejnieks zaudējis to pravietīgo nozīmi, kāda tam bija priekškaņa revolūcionāro noskaņu pilnā vai tautiskās atmodas laikā.

Dzejnieki ir nākuši un gājuši. Pamirdzējuši kā meteorīti pie nakts debesīm, uz brīdi apzīlbinādami skatītāju acis, lai pēc tam nozustu nebūtībā. Publicējuši grāmatas, iespieduši dzejoļus periodikā, bet pēc tam piegriezušies citiem dzīves uzdevumiem (J. Kairēns, V. Naķelis, A. Pārslietis, O. Paegle, V. Dērums, A. Iksens, Ed. Lejgalietis, A. Puķudruva u. c.). Varbūt, ka tā tiešām labāk, jo lielākas literāriskas vērtības viņi nav spējuši dot.

Bet mūsu lirikas plašajās plāvās ir pacēlušās arī krāšņas puķes, kas saldi tvano un nekad neizsmaržos. Pierādijies, ka latvietis var būt tikpat labs dzejnieks kā kaņotājs, vienlīdz droši turēt spalvu un šauteni.

1. Ekspresionisms. Deviņpadsmitā gadsimtā spēcīgākā strāva mākslā bija impresionisms. Šis mākslas piekritēji attēloja ne tiešamību, bet iespaidu, kas radās no tiešamības attiecīgā momentā. Viņu mākslā viss pamatojās uz stāvokli zināmā brīdī, uz momenta nejausību. Impresionisti lietoja septiņas saules spektra krāsas un bez tam vēl balto un melno. Viņu māksla vizuāla, krāsu kontrastaina.

Kā pretstats šai mākslai radās ekspresionisms. Tas uzsvēra idejiskās prasības. Kā šī virziena pirmie ietekmētāji uzskatāmi gleznotāji Van Gogs, Gogens un Sezans. Gogens prasīja glezniecībā ievest jaunu sintezi, izvairīties no sīkumiem, visu ziedojot subjektīvai mākslai. Tā tas bija glezniecībā.

Rakstniecībā ekspresionisms radās pēc pasaules kaŗa. Pasaules kaŗš atstāja milzīgu iespaidu nevien uz saimniecisko, bet arī garīgo dzīvi. Zemes valdnieks — cilvēks nokāva savus brāļus, asinis plūda veselām straumēm, kauju laukos un slimnīcās vaidēja tūkstošiem ievainoto, kultūras vērtības iznīcināja ar pašu cilvēku gatavotiem nāves ieročiem. Radās jautājums: kurp ejam? kas cilvēci atbrīvos no ienaida trakuma? kas pasaulei dos jaunu saturu? — Tūkstošiem mātes raudāja pēc kritušiem dēliem, un viņu balsis un jautājumi atskanēja visās zemes joslās.

Tas atbalsojās arī rakstniecībā — Vācijā, Francijā, Latvijā un citur. Rakstnieki prasīja cilvēka garīgu atdzimšanu, jaunas ētiskas un aistētiskas mērauklas. Radās ekspresionisma virziens. Vācijā to sludināja Francis Verfelis, Heinike u. c. Latvijā kā pirmie ar šī virziena idejām nāca Pēteris Ērmanis, Jānis Sudrabkalns, Richards Rudzītis.

Kas likts ekspresionisma pamatos? Vispirms ekspresionisti neatzīst formas tradīcijas. Māksla jādod brīvi, nesaistīti. Forma ierobežo gara lidojumu, neļauj svabadi izpauzties pārdzīvojumiem, tāpēc tā atmetama. Ekspresionisti neredzēja esošo, jūteklīem tveŗamo; tie runāja tikai par nākošo. Visa pamatā ir cilvēks. Tam jāizkristalizējas garīgas atdzimšanas ugunīs. Jārada jauna mila, kur visi cilvēki sastaptos draudzībā, kur nebūtu nozīmes ne valodai, ne valstu robežām — vismīla. Cilvēku neglābs dogmas, bet gan sevis pārveidošana, aktīvizēšana. Individa vērtību nosaka viņš pats, viņa apgarotība, skaidrības izjūta. Te tautai un šķīrai nav nozīmes. Uz labā un cildenā izkopšanu, uz visu lietu vienkāršošanu, uz

ideju sintezi gāja ekspresionistu ceļš. Viņi ir krasi individuālisti un subjektīvistī, egocentristi. Viņiem neeksistēja konkrētība, to darbība risinājās abstraktās perifērijās, visumā. Viņu tāluma jēdzienā zūd viss priekšmetīgais, saturs izplūst itkā bezgalībā.

Ekspresionisms, kas bija revolūcionārākais virziens pēc-kaņa rakstniecībā, apsīka. Tā ziedu laiki nebija ilgi. Sludītāji pamazām apklusuši. Rakstniecību ietekmējušas citas norises.

Latvju ekspresionisms no citu tautu ekspresionisma atšķīras ar to, ka tas ir vitālāks, pacilātības pilns. Pirmās ekspresionisma ietekmētās grāmatas iznāca Ērmanim (Es sludinū; Es šaubos, es ticu), Sudrabkalnam (Spārnotā Armada), Laicēnam (Attaisnotie; Semafors), Apsedēlam (Es un mans; Nu labi), Rudzītīm (Cilvēka dziesma), Kurcijam (Utopija; Barbars Parīzē).

Literātūra: Zentas Mauriņas Impresionisms un ekspresionisms (Daugava VII, IX, 1930). Pēteris Ķikuta Latvju modernā dzeja (Latvju modernās dzejas antoloģija, 1930). Kr. Eliasa No impresionisma līdz ekspresionismam (Ritums I—IV, 1921).

2. Patriotiskā dzeja. Varonīgās cīņas Latvijas neatkarības izcīnīšanā, patstāvības iegūšana, brīvība deva ierosmi patriotisma izpausmei arī rakstniecībā. Radās patriotiskā dzeja, kas slavēja latvju varonību, raksturu, zemi. Šis patriotisms nelīdzinājās tautiskās atmodas laika patriotismam, kad latviešiem vēl nebija savas valsts, bet pēc kuņas tad varēja tikai censties. Tagad sava valsts jau bija noticis fakts, un dzejas kokles varēja skanēt pilnīgi brīvi un pacelties gaišā slavināšanā.

Kā labākais patriotiskās dzejas reprezentants mūsu pēc-kaņa rakstniecībā uzskatams Edvarts Virza. Patriotiskās dzejas rakstījuši arī citi — Plūdonis, J. Akurāters, K. Skalbe etc.

3. Edvarts Virza.

Jau priekškaņa gados darbojies rakstniecībā, Virza savu isto dzejnieka seju parādīja tikai Latvijas laikā. Pirmā dzejoļu krājumā *Biķeris* (1907) viņš ir pilns erotikas, sievietes un kaislību slavināšanas. Gaišs dzīves prieks atskan tikpat gaiši skanīgā rakstā. Šis krājums toreizējā sabiedrībā sacēla veselu

putekļu mākonī: morālisti to noliedza, citi, kam patika neparastais saturs un skaidrā forma, slavēja.

Kaŗš dzejnieku ievērojami pārmainīja. Bēgļu gaitās traukdamies, pazaudēdams māti, ko ķēra vācu lode, stāvēdams klāt pie jaunās Latvijas dzimšanas, Virza kļūst par savas dzimtenes un tautas dzejisko sargu. Virzā izaug spēcīgs patriotisms, mīlestība uz latvju zemi un tautu. Blakus erotikai stiprs un apskaidrots nostājas Latvijas tēls. Ja krājumā *Dievišķīgās rotaļas* (1919) Virzā vēl joņo erotikas sakarsētās straumes, tikai retumis ļaujot atmirdzēt gleznām dabas ainām un kaŗa iespaidiem, tad jau nākošā dzejoļu grāmatā

Laikmets un līra (1923) dzejnieks ir pilnīgi patriotisma aizrauts. Tautas dziļie pārdzīvojumi kaŗā, bēgļu gaitās un Latviju izcīnot sa-

koncentrēti spilgtos, apgāroti spēcīgos tēlos. Svinīgums

smē. Straujais pants kļūst plūstošāks, episkāks, tomēr nezaudēdams savu mūzikālītāti. *Poēmas* (1924) jau ir sadzīves un vēsturisku ainu tēlojumi, kur tikai retumis uzdzirkstī pa strauji liesmainam pulsējumam. Krājumu godalgoja kultūras fonds.

Virza ir formas meistars. Pantu viņš izstrādājis skanīgu un skaidru. Viņa dzejiskie tēli ir krāsu bagāti, visvairāk ņemti no lauku dzīves vai tautas nacionālām jūtām. Formas slīpējumā, plastikā un satura koncentrācijā Virza savus mākslinieciskos kalngalus aizsniedz dzejoļu un poēmu krājumā *Skaidrība* (1927).

Kā īsts savas tautas kaŗotājs un savas zemes mīlētājs Virza parādās krājumā *Dzejas un poēmas* (1933). Pirmā nodaļā sakopotas satiras par mūsu valsts un sabiedriskās dzīves ļaunumiem. Dzejoli Deputāts asām rikstēm graizīti tie,

Edvarts Virza.

dveŗ pretīm no nodaļas Latvījai, kur skaisti dzejoļi par nakts parādi, pulkveŗa atgrieŗanos etc. Pants ieguvis īstu grāciozītāti, pilniskanīgu ritma kustību un lielu mūzikālītāti.

Līdz ar psihisko pārveidību Virza pārmainās arī izteik-

kas uz tautas uzticības rēķina dzen personīgus veikalus. Otrā nodaļa veltīta dabai un erosam. Trešā nodaļa aptver vienu vienīgu dzejojumu Lauku darbi, kuŗā skaidrā gleznainībā un reljefos tēlos zīmēta Zemgales sēta visos gadalaikos, tās ļaudis ar to priekiem un bēdām, milu un darbu, mūsu dzimtenes krāšņais kolorīts. Pēdējo nodaļu Mūžīgais un mūžīgie autors veltījis sengrieķu dieviem, sākot ar vareno Ceisu, beidzot ar skumīgo Prozerpīni.

Literātūrteorētiķis Jānis Lapiņš par Virzas dzeju izsakās (Latvju Grāmatā I, 1925):

„Viņa panti dzied kā brinišķs bišu spiets un tajā klausoties, mēs esam nevarīgi, no dzejnieka savaņģoti. Virza ir mūžības, plašuma, majestātiska cēluma, aizrautības, bet arī liegu noskaņu, mīlestības un grācijas dzejnieks. Citādi maz ievērotā, vienmuļā, bet auglīgā Zemgale viņa dzejā izceļas brinišķā krāšņumā un runā tādu dabas, gara smalkuma un valstiskuma valodu, ka Virzu lasot mēs tiekam cēlāki, un viņa Zemgales smaržainos ziedu tvaikos mēs vienmēr zaudējam sevi, jūtamies kā laimīgi iemīlējušies. Kā neārstējama mīlestība, Virzas dzeja saista mūsu kritisko prātu un liek šūpoties saskaņās ar laimes asarām acīs.“

E. Virzas izlasīti dzejoļi iznākuši krājumā *Lauku balss* (1927).

Ed. Virza publicējis arī prozas grāmatas: tēlojumus *Zaļā Zemgale* (1923) un poēmu *Straumēni* (vecā Zemgales māja gadu gaitās, 1933). Te viņš vairāk tēlotājs, kā noteiktas, skaidri kontūrētas fābulas risinātājs. *Straumēni* ir kautkas viduvējs starp stāstu un romānu, rakstīti nesaistītā valodā. Te Virza glezno savas dzimtenes dabas un darba ainas, cilvēkus ar to gaišiem, zemes spēka pilniem raksturiem. Pasaule ir Dieva radīta, un dzejnieks to uzlūko godbijībā un pacilātības pilns. Zemnieks ir tas, kas vistuvāks mūžīgiem spēkiem; no viņa ņem stiprumu un skaidrību visas citas šķiras. Tā ir pretēja attieksme tai, pie kādās agrākos laikos turējās Baltijas vācu muižniecība, kas zemnieku uzskatīja par aprobežotu, vienīgi vergošanai derīgu radījumu. Virzam zemnieks — nākotnes kalējs, tautas stiprums, Dieva gaismas nesējs pasaulei. Šajā grāmatā Virza parādās kā īpatnējs stilists. Lietodams valodu, kas ņemta no pašas tautas mutes, viņš rada mūzikālu, spēcīgu ritma plūdumu. Ar vienkāršiem līdzekļiem

Virza panāk lielu gleznainību, krāsu asumu, reljefus ainu un tēlu zīmējumus. Vājākas tās nedaudzās vietas, kur autors nonāk līdz pilnīgam naturālismam (maizes mīcīšanas aina, puīša gulēšana pie aitām kūtī).

Polītiska un literāriska satura raksti, skaitā 44, ietverti grāmatā *Laikmeta dokumenti* (1930). Autors naidīgi noskaņots pret visu ģermānisko un slavisko; viņš prasa tuvošanos romāņu un latīņu kultūrai. Izcelta zemniecības nozīme valsts dzīvē. Pieskaņoties tīri literāriskām temām, Virza izsaka īpatnējus spriedumus, kas spēj pārliecināt.

Bez tam Virza sarakstījis apcerējumus *Pirmais Latvijas nacionālā kara spēka virspavēlnieks pulkvedis Oskars Kalpaks* (1927), *Izpostītā Latvija* (1918), *Satversmes sapulce* (1920). Rakstījis ievadus par sabiedriskiem un politiskiem jautājumiem, grāmatu un teātru recenzijas. Atdzejojis no franču valodas *Emila Verharna* poēmas *Dzīves sejas*, *Franču liriku* (1921) un *Franču renesanses liriku* (1930). Tulkojis G. Flobēra romānus *Salambo* un *Svētā Antonija kārdināšana* (1924), E. Verharna traģēdiju *Filips II*, *Viktora Igo* romānus *Parīzes Dievmātes katedrāle* (1927) un *Nožēlojamie* (1929) un citus darbus.

Edvarts Virza dzimis 1883. gada 27. decembrī Emburgas pagasta Billītēs. Izglītojies Bauskas pilsētas skolā. Pēc tam visu priekškaņa laiku nodzīvo tēva mājās. Lasa franču un krievu dzejniekus, kā arī iepazīstas ar latīņu, angļu un citu tautu klasiķiem. Uznākot pasaules kaļam, tiek ieņemts bēgļu gaitās. Vāci nošauj viņa māti. No šī laika dzejniekā kvēlo neapklusināms naidis pret šo tautu. Krievijā būdams, Virza klausās lekcijas Maskavas universitātes juridiskā fakultātē. Latvijai nodibinoties, atgriežas dzimtenē, un salaulāties ar dzejnieci Elzu Stērsti apmetas uz dzīvi Rīgā. Kādu laiku dzīvo Jelgavā, tad Francijā un no 1923. g. atkal Rīgā, strādādams laikraksta *Brīvā Zeme* redakcijā, Rīgas radiofonā un citur. Latvijas preses biedrība viņu 1933. g. iecēla par savu godabiedri. Kopš 1934. g. 26. jūlijā Virza ir kultūras un mākslas lietu pārzinis izglītības ministrijā.

Literātūra: A. Plensnera *Edvarts Virza un viņa laikmets* (*Brīvā Zeme* 102, 1931). V. Damberga *Edvarta Virzas dzeja* (*Brīvā Zeme* 102, 1931). J. Medņa *Edvarta Virzas mākslas proza* (*Brīvā Zeme* 102, 1931). J. Lapiņa *Edvarts Virza kā poēmu dzejnieks* (*Latvju Grāmata* I, 1925). E. Sūnas *Edvarts Virza* (*Ritums* I, 1926).

4. Elza Stērste.

Jau priekškaņa gados kā izsmalcināta, kultūrāla lirike kļuva pazīstama Elza Stērste (*Naurēnu Elza*). Savā pirmā

dzejoļu grāmatā *Prelūdijas* (1913) viņa atrodas zem Vakar-eiropas kultūras (sevišķi franču) iespaida un tikai vēlāk ieguva savu noteiktu individuālītāti, latviski īpatnējo vērienu.

Kā nobriedušu dzejnieci Stērste redzam dzejoļu krājumā *Eizebijs un Florestans* (1921). Dzeja plūst gleznā krāsainībā un skaidrā vieglā ritma kustībā.

Pēc pasaules kara Stērste vēl publicējusi dzejoļus *Zaļā gredzenā* (1928). Te, izmantojot dzimtenes dabas kolorītu,

dzejniece zīmējusi simpatiskas ainas. Viņai īpatnēji tēlojoši salīdzinājumi, piem.:
 Gar logu lēnām krēsla snieg,
 Brūni bārkstaini stāv krūmos alkšņi un lazdi, Trīs saule zelta šķiedrām u. c. Krājumā vesela nodaļa bērnu dzejoļi, kuņos daudz gaiša prieka un izjustas pieejas bērna trauslai dvēselei.

Elza Stērste

Stērstes pasaules uzskats mierīgi vērojošs, kultūras ietekmēts. Latviski īpatnējais viņā savienojies ar kultūrāli izsmalcināto. Viņas dzejas forma tradicionāli klasiskā, kur pants ir skanīgs un plūst noteiktā ritmā. Stērstes lirikai raksturīgas šādas rindas (*Zaļā gredzenā* 5. lpp.):

Un mani apņēm mūžīgs noslēpums,
 Bet dienvids nolaidies ir dabā plašā
 Un lūpās apīmst katris jautājums —
 Laiks apstājies ir saulains pāri mums.

Stērstes dzejai raksturīgs viegls, grāciozs pants, jūtu rotaļīgums, atturīgs smalkums, klasiska skaidrība, gaiši toņi. Viņa nav spēcīgu impulsu tēlotāja; tā savās jūtās allaž apvaldīta un prot straujumu ietvert mierīgi dzidrā plūdumā.

E. Stērste dzimusi 1885. gada 18. martā Vecpiebalgas Naurēnos kā advokāta meita. Mācījusies augstākā meiteņu skolā Jelgavā (1896.—1902.) un Pēterpils konservatorijā mūziku (1906.—1910.). No 1911.—13. studējusi Sarbonas universitātē klasisko filoloģiju. Pēc tam atgriezusies dzimtenē, strādājusi kā skolotāja Ķeizariskā mūzikas skolā Jelgavā (1913—15) un Rīgas pilsētas 2. vidusskolā (1918—20). Bēgļu laikā uzturējusies Vecpie-

balgas apkaimē. Pēc apprecēšanās ar dzejnieku Ed. Virzu, Stērste 1920. g. skolotājas darbu atstāja un piegriezās vienīgi rakstniecībai. Viņas pirmais iespiestais darbs — dzejolis *Krusts* parādījās *Apskatā*, 1903. g. 15. num.

No Francijas atbraukusi dzimtenē, Stērste atveda sev līdz dažādus iespaidus. Tos viņa izteikusi rakstos: *Franču romantisma pēdējais posms* (*Ritums VII*, 1922) u. c. Stērstes dzejoļu grāmatu *Zaļā gredzenā* godalgoja kultūras fonds.

Literātūra: Autobiografija (K. Egles Atziņas III, 1924). V. Damberga Elza Stērste (*Latvju Grāmata III*, 1928).

5) Biruta Skujenieks dzimusi 1888. g. 21. septembrī Jelgavā kā rakstnieka Vensku Edvarta meita. Izglītojusies Maldoņa un Ķēniņa ģimnazijās Rīgā un Maskavas filharmonijas mūzikāli drāmatiskā skolā. 1914. g. beigusi Reichera drāmatisko augstskolu Berlīnē. Viņa darbojusies daudzos mākslas apvārkšņos — uz skatuves un kā daiļrunātāja, dzejā, tēlniecībā, glezniecībā, nevarēdama īsti iejusties nevienā no šiem paveidiem. Kā dzejniece Sk. mīlēja klusinātus toņus, vieglu rezignāciju, krāsu ņirboņu, pilsētnieciskus motīvus. Krāsainība ir viņas dzejas pamatelements.

Tu, zilos, zīdos lepna, kas pie Gangas valda,
Kur zaļos miršu mežos viņo smarža salda, —
Vai sarkans granātzieds tev vaigu silti glauž?
Ap mani baltu tiklu asā sarma auž.

Šajā īsajā pantā vien redzam četras krāsas. Sk. dzejas iznākušas krājumā *Staru spārni pār dūmaino upurtrauku* (1925). Viņa rakstījusi arī stāstus. Tie literāriski mazvērtīgi. Biruta Skujenieks mira traģiskā nāvē — vilciena katastrofā pie Mellužiem 1931. g. 8. augustā.

Literātūra: K. Egles *Birutu Skujenieci atceroties* (*Latvju Grāmata IV*, 1931). J. Kārklīņa *Dailes nemiera pilna sirds* (*Jaun. Ziņas* 176, 1931). P. Jēgers-Freimanis *Biruta Skujenieks* (*Latvis* 2934, 1931).

6) Paulīna Bārda. Vienkārša, sirsnīga, reliģiozas pazemības pilna savos dzejoļos ir Paulīna Bārda. Mīla, vientulība, Dievs — tie ir galvenie motīvi viņas lirikā. Romantikas un vieglas smeldzes apņemtai, viņai nav impulsīvas domas, uz priekšu raujošu ideju. Bārda meklē apskaidrību vientulībā, kur dvēsele var sarunāties ar Dievu, un atvairījusi no sevis katru emociju satrauktību, mierīgi skatās pretīm savam liktenim. Visur to pavada mīlas maigā elpa un rudenīgas saules

skumji gaišais mirdzums. Viņas dzejas forma tikpat vienkārša, cik vienkāršs tās saturs.

Lai kāds mans dzīves dienu ritums būtu,
Es mēmi padodos. Tavs gaišais vaigs man klusi
Ik brīdi saldina, ik skumju jūtu
Vai esmu nomodā, vai acis pievērusi.

P. Bārda (dzim. Puskalns) savas dzīves gaitas sākusi 1890. g. 8. jūnijā Jelgavā. Apprecējusies ar Frici Bārdi. Tagad pēc viņa nāves dzīvo Rīgā. Viņas dzejas iznākušas krājumā *Vientulības prieks* (1932).

7) Antons Bārda ir viens no mazražīgākiem dzejniekiem pēckaņa laikā. Viņa ilgu gadu raža sakopota vienīgā krājumā *Dziesmu Dievs* (1930). Pēc sava dzejiskā rakstura Bārda ir romantiķis, kas cenšas tuvināties dabai, tajā iekļaujoties ar gaišu panteismu. Otra stīga, kas viņā ieskanas diezgan spēcīgi, ir reliģiskā izjūta. Daba un Dievs — tie ir galvenie motīvi Antona Bārdas dzejā. Pasauli uztvērdoms no ideālistiskā viedokļa, viņš atvaira zemes tumšās kaislības, visu to, kas cilvēku attālina no mūžīgiem spēkiem. Bet Bārdam nav sveša arī pilsētas dzīve: tai viņš veltījis vairākus diezgan raksturīgus dzejoļus. Bez tam vēl jāmin Bārdas milas dzejoļi. Tajos viņš tver ātri pārejošas sajūtas, kļušu ilgošanos, maigus miniātūrveidīgus gleznojumus. Formā Bārda ir klasiskās skolas sekotājs. Viņa pants ir skanīgs un reizēm ļoti melodisks, pa lielākai daļai kvartā ar skaidrām atskaņām. B. dzimis 1891. g. 12. jūnijā Pociema Rumbiņās kā dzejnieka Frici Bārdas brālis. Pēc Limbāžu pilsētas skolas beigšanas nolicis mājskolotāja eksāmenu (1909). Strādājis kā skolotājs *Dikļos* (1909—10) Pēc tam mācījies Millera (vēlāk Auseja) reālskolā Cēsīs (1911—14). Kādu laiku studējis Tērbatas universitātē filoloģiju un tiesību zinātnes, vēlāk Latvijas universitātē filozofiju. Tagad darbojas kā paidagogs Rīgā.

8) Roze. Atzīstamu veiksmi formas slīpējumā uzrādījis Jūlijs Roze. Publicējis dzejoļu krājumu *Fontans* (1920) un 1 cēl. lugu *Ietaupīts grasis* (1927). Periodikā rakstījis recenzijas par grāmatām un apceres par literāriskiem jautājumiem. Dzimis 1892. g. 20. februārī Mālpils pagastā. Studējis Tērbatas universitātē vēsturi un Latvijas universitātē tieslietas. Tulkojis vairākus cittautu darbus latviski, starp tiem V. Šekspīra traģēdiju *Hamlets*.

9) Kārlis Students kā dzejnieks parādīja labas spējas, bet apsīka, pāriedams citā žanrā — ceļojumu aprakstos. Viņa lirika ir bez jūsmas un jaunu ideju sludināšanas, aprakstoša rakstura. Students prot gleznot, izcelt raksturīgāko. Apveltītam ar māksliniecisku intūiciju un krietnām novērotāja spējām, viņam vislabāk padodas lauku gleznojumi (klētiņa, Ērgeme u. c.). Daļa no viņa lirikas sakopota krājumā *Zvaigžņu krusts* (1923). — Students mēģinājies arī prozā. Klajā nācis stāsts *Alfrēda Aizpura precības* (1923). Vairākus gadus kā kolportiers ceļodams pa Latvijas dažādiem novadiem, viņš daudz vērojis un pats piedzīvojis. Šie vērojumi un piedzīvojumi sakopoti krājumos *Nelūgtos ciemos* (1925), *Kolportiera piedzīvojumi* (1925), *Trejdeviņās sētās* (1930). Ceļojums pa upi tēlots grāmatā *Vasara laivā* (1926). K. Students dzimis 1892. g. 7. aprīlī Ērgemes pagasta Krujiņās kā rentnieka dēls. Izglitojies Valkas tirdzniecības skolā. Latvijas laikā strādājis kā žurnālists un redaktors laikrakstā *Latvis*. Tagad ierēdnis Rīgas pilsētas pašvaldībā.

10) Austra Dāle nākusi klajā ar dzejoļu grāmatu *Ēnurotaļas* (1922). Aitērīks maigums viņā mainās ar ilgām pēc skaidrības, pēc patiesākas dzīves. Dāles jūtām nav elementārā spēka, tās viņam aizslīd pāri bez traģisma. Dominējošs ir garīgums, kas raksturīgs visai šīs dzejnieces lirikai, pat intīmu jūtu notēlojumā. Reālai dzīvei Dāle pieskaņas vienīgi nodaļā *Aiz karogiem*, kur ieskanas īsti latviski motīvi.

A. Dāle dzimusi 1892. g. 23. jūnijā Rīgā kā muitas ierēdņa meita. Mācījusies Maldoņa ģimnazijā Rīgā. Pēc tam strādājusi kā skolotāja Rīgas vidusskolās un latviešu bēgļu skolās Maskavā (1912—18). Studējusi Maskavas universitātē vēsturi. Latvijas laikā darbojusies kā skolotāja Valmierā un Rīgā. Beigusi Latvijas universitātes vēstures nodaļu ar cand. hist. gradu (1928). Precējusies ar dzejnieku, zvēr. advokātu Ati Kēniņu (1923). Publicējusi apcerējumu *Sievietes stāvoklis senā Ēģiptē* (1929). Tulkojusi Stendala romānu *Kastro klostera priekšniece*.

11. Pēteris Ērmanis.

Šis dzejnieks ir viens no īpatnējākiem mūsu pēckaŗa rakstniecībā. Savā pirmā dzejoļu krājumā *Es sludinū* (1920) viņš parādās kā spilgts subjektīvis, kas meklē sintezi starp dažādām, dažreiz pat pilnīgi pretējām ideju pasaulēm. Ēr-

manis sludina jaunhumānismu, cilvēka pārveidošanos uz labo, jaunu morālisku un aistētisku mērauklu atrašanu, pretešķību nolīdzināšanu, lietu būtisku vienkāršošanu. Kā tāds viņš ierindoja mūsu labākos ekspresionistus.

Jaunā pēckaņa laikā uzplaukušā ekspresionisma ideoloģijā Ērmanis iekļaujas pilnīgi. Formas tradīcijas neatzīdams, viņš dzejo plūstošās, brīžam nervozi saraustītās vārsnās. Idejiski viņā redzama gara radniecība ar slaveno krievu rakstnieku Ļevu Tolstoju — nepretoties jaunumam, labot pašu cilvēku.

Bet Pēteris Ērmanis nav palicis uzticīgs savai mācībai. Pēc ekspresionistiskiem dzejoļu krājumiem *Es šaubos, estīcu* (1922) un *Laiki un ceļi* (1922) viņā rodas ass lūzums. Dzejnieka skats pievēršas zemei, konkrētībai. Apbrīnošanas pilns Ērmanis uzlūko dabu, ļaudis. Dzejoļu grāmatā *Es visur dzīvību redzu* (1926) viņš ir pilns gaišas slavināšanas un mīlas. Viņā elpo pati pirmbūtīgā spēcīgā dzīvība, saule un zeme. Šo krājumu kultūras fonds godalgoja.

Vēl tālāku pārveidību Ērmani redzam krājumā *Atvasara* (1933). Dzejnieks vairs negrib būt ne sludinātājs, ne apbrīnotājs un slavinātājs, bet tikai kluss notikumu apvērtētājs, pārdomātājs. Filozofiska doma ir šīs grāmatas pamatmotīvs, kas izskan kā gājputna dziesma aizejošai vasarai. Dzejolī Artūrs un Valts autors konfrontē divas pretējas garīgas pasaules — Rembo un Uitmeni, divus cilvēces ģenijus, kas beigās saprotas un aiziet pa kopēju ceļu. No disharmonijas radusies harmonija.

Ērmaņa dzejas stiprākā puse — portreja. Ar lielu veiksmi viņš zīmē cilvēkus ar to ārējo un iekšējo pasauli, to cildenām un negatīvām īpašībām, darba un dabas gleznas. Daudz ērmanski īpatnējus portreju zīmējumus atrodam krājumos *Es visur dzīvību redzu* un *Atvasarā*, pa daļai arī *Laiķos un ceļos*.

P. Ērmanis rakstījis arī prozu, kuņā mīl apstrādāt mistiski romantiskas temas, allaž dzīvos savezdams kopā ar miņušiem. 1920. g. iznāca miniātūru krājumiņš *Atsacīšanās*. Toreiz vēl nepazīstamais autors imponēja ar vienkāršo, diezgan skaidro valodu un īpatnēji laucinieciskiem tēliem. Krājumiņā 5 miniātūras: *Naktsmājas Bērzlāpos*, *Svešumā*, *Rudens svētīka*, *Varoņa dēls*, *Sāpes* un *apskaidrošana*.

Stāstos Lietuvēna laikā (1922) Ērmanī jau parādās portretista daba, kas vēlākā laikā viņam kļūst īpatnēja. Ar nedaudziem raksturīgiem vilcieniem viņš uzbuļ skaidrus tēlus vai dabas ainas. Tāds tēls ir dvēselīgi dziļais Zigurds Zilgalvis, kas no kaŗa murgiem grib izrauties labākā, ideālākā dzīvē (stāstā Lietuvēna laikā). „Divi zvēri skrēja caur šo laiku kā caur puteņainu nakti, niknās acis zibinādami: kaislkāres un asinskāres zvēri. Un abi šie zvēri bij šai vakarā apmierinājuši savu zvēribu visbriesmīgākā, nejdzīgākā veidā. Un laiks bij šo zvēru kaucoņas pilns. Un Zigurdu Zilgalvi pārņēma trakas šausmas un viņš izmetās pašā trača vidū ārā, ceļasomu pamezdam. Viņš skrēja, skrēja milzīgā steigā, it kā telpā viensuļaini jopasauli (stāstā Edvarts Viksna). Šie tēli zināmā mērā ir identiski Poruka un Saulieša tēliem.

Pēteris Ērmanis

Bez šīm divām prozas grāmatām Ērmanis vēl publicējis astoņas miniātūras Cīņas un uzvaras (1923) un stāstus Atraidītie un izredzētie (1928). Kaleidoskopiski raibs Ērmanis ir stāstos Atraidītie un izredzētie. Te desmit piedzīvojumos, kā pats autors šo grāmatu nosaucis, tēloti dažādi ļaudis, bet neviens no tiem nav psiholoģiski izveidots līdz galam. Tāda ir aktrīse Benita Sūna (Atraidītie un izredzētie), tāds ir Briņķis (Sērmūkšos), tāds ir gandrīz viss pārējais personāls. Ērmanis visu skata itkā vizijās — nekas viņa skatījumā neiegūst asu, noteiktu veidolu. Visam izaug pāri fantazijas nesaistīts lidojums un gaiši mistiska jūtoņa. Šī grāmata nozīmē Ērmaņa kā prozaiķa slīdēšanu lejup. No prozas darbiem vēl jāmin bērības atmiņu tēlojumu virkne: Mūsmājas koki, Bilde, Milestības mocekļi (Piesaule, 1931) u. c. Tajos jūtama sirsnība un gaišs dzīves skatījums.

ņojot varētu no laika šausmām glābties.“ Tāds pat skaidrības meklētājs ir Edvarts Viksna, kas ir kropls, pa daļai par plānprātīgu iesaukts vīrs, bet kuŗā īstenībā sakrātas plašas zināšanas, dzīves un grāmatu gudrība, kas cauri putekļiem viež tīrāku

Ērmanim atzīts vārds kritikā. Literāriskās studijās Četras sejas (1924) viņš apskata Kārļa Strāla, Kārļa Jēkabsona, Kārļa Krūzas un Antona Austriņa dzīvi un darbus. Bez tam sarakstījis studijas Ed. Treimanis un viņa dzeja (1924) un Annas Brigaderes dzīve un darbi (1932). Periodikā apcerējis Ivandi Kaiju (Latvju Grāmata, 1926), Kārli Ieviņu (Piesaule, 1928), Richardu Rudzīti (Latvju Grāmata VI, 1928), Kārli Ieviņu (Piesaule V, 1930) u. c. Rakstījis kritiski biografiskus ievadus A. Brigaderes, J. Akurātera, R. Blaumaņa, J. Jaunsudrabiņa u. c. rakstnieku kopotiem rakstiem. Rediģējis atmiņu kopojumu Rūdolfs Blaumanis (1923), R. Blaumaņa (1923—26) un J. Poruka kopotos rakstus (pēdējos kopā ar K. Egli, 1929—30). Sastādījis latvju lirikas antaloģiju Dziesminieki (1923).

P. Ērmanis dzimis 1893. g. 2. februārī Plāņu pagasta Kalnruķos kā saimnieka dēls. Mācījies Tiepeles Ozolu pagastskolā (1904—6), Smiltenes draudzes skolā (1906—8) un tirdzniecības skolā turpat (1909—12). Pēc skolas beigšanas strādājis tēva mājās, reizē izpildīdams Smiltenes zemkopības biedrības bibliotēkara pienākumus. No 1915.—1919. g. piedalījies pasaules kaņā, pēc tam divus gadus nodienējis Latvijas armijā. No 1921. g. dzīvo gan Rīgā, gan Plāņu Kalnruķos, būdams reizē rakstnieks un praktisks lauksaimnieks. Viņa pirmā grāmata ir sajūsmu tēlojums divās ainās Jāņu vakarā (1913.). Šis darbs literāriski maznozīmīgs.

Literātūra: Autobiogrāfija Īsas ziņas par mani pašu (K. Egles atmiņas III, 1924). P. Jēgers-Freimanes Pēteris Ērmaņa dzejas (Izgl. Min. Mēnesraksts V., 1923.), P. Ķikuta Pēteris Ērmanis (Piesaule XI, 1929.). A. Baumaņa P. Ērmanis un mūsu daiļliterātūra (Latvju Grāmata IV., 1928.).

12. Jānis Sudrabkalns.

Kulturāli izsmalcināta un gleznaina ir Jāņa Sudrabkalna dzeja. Viņa mākslas ceļš ir savrūpējs, nelīdzinādamies nevienam no tiem ceļiem, kas aizlokās mūsu rakstniecības laukos, izklīdzdami uz visām pusēm.

Savā mākslinieciskā attīstībā Jānis Sudrabkalns ir nostāigājis vairākus etapus, vērtējis un pārvērtējis, pieņēmis un atmetis. Ar savu pirmo dzejoļu krājumu Spārnnotā Armada (1921, 1926) viņš parādās kā sludinātājs, kas prasā atsvabināšanos no visa, kas ierobežo gara skaidru un nesoistītu lidojumu. Naida vietā jāliek brālība. Jāmeklē augstāka, harmoniskāka kultūra. Cilvēkam jāpārveidojas uz pilnīgi jauna

pasaules uzskata pamatiem. Tas ir ekspresionisms, ko pauda arī Pēteris Ermanis un Richards Rudzītis, tikai ar to atšķirību, ka Sudrabkalns tajā iekļaujas kā noteikts, apvaldīts kultūras cilvēks, kurpretim pārējie to ņēma pirmbūtīgi. Spārnotā Armadā Sudrabkalns nav jūsmotājs, bet cīnītājs, kas cīnās ar asi trītiem gara ieročiem.

Bet cīnītāji pagurst. Ermanis kļūst par īpatnēju portretistu. Sudrabkalns ieslēdzas sevī, skatīdamies savas dvēseles daudzplāksņainos apvārkšņos. Cilvēka iekšējā pasaule — viss. Ārējās parādības dzejniekā iespīd tikai kā miglaina atblāzma. Ilgu putni smagiem spārnēm atgriežas atpakaļ. Šis lielās psihiskās pārmaiņas Sudrabkalns izteic dzejoļu krājumā *Pār vērtības* (1924).

Pilnīgi pārveidotu Jāni Sudrabkalnu redzam krājumā *Spuldze vējā* (1931). Dzejniekam liekas, ka visi sapņotāji kļuvuši grūtsirdīgi, ka arī viņu pašu kā bērnu zvanu klusā šķindoņa apņēmušas smagas bēdas. Nav nevienas jūras globā, kas vēl sauktu šūpoties ar kuģi. Bēdu ir simts un tūkstots. Visu nopostīdamas, tās iebrūk puļņainās plāvās.

Kur gan vējš un vientuļš cilvēks
Drošu saldumu lai rod?
Desmit gados drupās samalts
Cilvēcības ideāls.

Dzejnieks vairs netic, ka pasaule varētu pārveidoties. Visa nobeigums arvien atgriežas pie sākuma. Ideāli nav sasniedzami. Un tad viņš jautā savai dvēselei: — kur ir tava istā dzimtene, dvēsele, kas trīci gļēvās raudās? Vai kuģis, kas atraisīts no krasta, neaiznes līdz dārgu krāvu — tavu laimi? —

Dzejniekam uzmācas vientulība. No tās vairīdamies, viņš mēģina saprasties ar dabu, bet arī tās lūpas ir pilnas mūžīga vēsuma. No traukšanās visumā Sudrabkalns pievēršas reālītai. Dzīves tēlojumi ir dzejoļi: Nagu spodrinātāja, Kopenhāģenas botāniskā dārzā, Āboļu laiva Rīgā, Vakara mūzika Arkādijā. Daži dzejoļi veltīti arī milai. Pārējos dzejoļos Sudrabkalns runā par savu dvēseli un laikmetu, kas viņam liekas bez garīgiem ideāliem. Spārnotā Armada nolaistām būrām apstājusies pie krasta.

Sudraba stirna pa tumsības laukiem,
Lidoja zvaigzne tik sekundi īsu.

J. Sudrabkalns mēģinājies arī prozā. Viņa stāsti iznākuši krājumā *Trīs vilšanās* (1927). Kā feļetonists zem pseidonīma Oliveretto sarakstījis sekošas grāmatas: *Trubadūrs uz ēzeļa* (1921), *Viņpus laba un ļauna* (1924) un *Džentlmenš cerīgu frakā* (1924). Tulkojis Anatoļa Fransa romānu *Enģeļu dumpis*, Pjera Benuā romānu *Kenigsmarks*, Šekspīra kom. *Divpadsmitā nakts* (1924) un citus darbus. Presē rakstījis par Šelliju (Ritums, 1922), Polu Klodeli (Daugava, 1930), rakstniecības lomu franču kultūrā (Daugava, 1931), daudzas literāriskās apceres, recenzijas par grāmatām un teātriem.

J. Sudrabkalns (istā vārdā Arvēds Sudrabkalns) dzimis 1894. g. 17. maijā Inčukalna muižas krogū kā krodznieka dēls. Izglītojies Vecpiebalgas un Jaunpiebalgas draudzes skolās un Dubultu ģimnazijā. No 1915.—1918. g. piedalījies pasaules karā. Latvijas laikā strādā kā rakstnieks un žurnālists Rīgā.

Literātūra: P. Ķikuta Jānis Sudrabkalns (Piesaule XII, 1928). E. Sūnas J. Sudrabkalns (Ritums III, 1926).

13) Herberts Dorbe. Viņa lirika galvenā kārtā veltīta jaunatnei, ir izjusti sirsnīga, bet bez satura un stila koncentrācijas, tāpēc tai trūkst plašāka vēriena. D. publicējis dzejoļu krājumus *Pasaules gājējs* (1924), *Splīns* (1925) un *Izas dziesmiņas* (1929). Sakopojis *Milas dziesmas* (1930). Sarakstījis arī vairākas lugas: komēdijas *Gudram gudra nelaime* (1929) un *Zemgales dēls* (1930), skolu teātriem *Burtnieku saime* (1928), *Leiputrija un Laimona nelaime* (1927). Tulkojis A. S. Puškina romānu dzejā *Jevģēnijs Ņeņģins* (1929). Viņš dzimis 1894. g. Slēku pagastā, Kurzemē. Tagad strādā kā skolotājs Ventspilī.

14) Ābele. Dzejojis un drāmatika gaitās gājis Kārlis Ābele. Viņa dzejoļi izkaisīti periodikā. Tie sacerēti klasiskā pantā, tveņ klusas pārdomas un emocionālas noskaņas. Uz Dailes teātra skatuves parādījušās dažas Ābeles lugas: *Ligātūra* (1925. g. novembrī), *Stāsts par Gleichenes grāfu* (1927), *Tautas darbinieki un mīla* (1931. g. 24. novembrī). Tajās uzsvērts pozitīvais cilvēkā, rādīta dzīve tās progresā gājienā. Diemžēl, šajos darbos vēl daudz lieka, kinomatografiska. Ābele dzimis 1896. g. 22. augustā Bauņu pagasta Ķinkās. Studējis Tērbatas un Pēterpils uviversitātēs dabaszinātnes. Beidzis Latvijas uviversitātes matemātikas un dabaszinātņu fakultāti.

un Mārburgas univ. filozofijas fakultāti, iegūstot Dr. phil. gradu. Tagad strādā ka privātdocents Latv. universitātē. Periodikā iespiesti vairāki viņa zinātniski raksti. Atsevišķi iznācis Ievads iedzimtības mācībā (1926).

15. Jānis Ziemeļnieks.

Jānis Ziemeļnieks ir populārākais liriķis pēckara latviešu rakstniecībā. Viņš nesludina, kā to savas literāriskās darbības sākumā darīja Ērmanis, Sudrabkalns un kā to vēl tagad dara Richards Rudzītis. Ziemeļnieks nemeklē jaunu ideoloģiju, bet dzejo par lietām, kas jau daudzkārt apdzejotas — par sievieti un mīlu. Viņš nav objektīvs dabas un notikumu tēlotājs; pasauli skatīt viņam ļauts vienīgi caur jūtu daudzkrāsaino prizmu. Smieklu vieglums un mīlas gaišais prieks viņā mainās ar šaubām, neticību, vismelnāko pesimismu. Dzejnieks zin, ka mila dod aizmīršanos tikai īsu brīdi, ka neviens laimes mirklis nav mūžīgs, bet tomēr deg neapklusināmās alkās. Bez milas dzīve — tukša.

Slēdz mani ciešāk maigo roku skavā
Un acu stariem manu dvēseli sien:
Tik labi nav nekur, kā mīlā tavā,
Tad liekas man, kā dzīve ātrāk skrien.

Reizēm Ziemeļniekā diezgan spēcīgi ieskanas mistika. Viņš redz tūri vizuālus redzējumus, piem. dzejoli Parādība:

Kas tur runāja sniegainos gaisos
Lēni drebošu balsi kā gars?
Vai tu sauci, lai ceļā es taisos,
Visas zemes un debesu cars?

Ziemeļnieks savā lirikā meklēja ritmiski noteiktu un skaidru mūzikālītāti. Viņa iemīļotākā dzejas forma — kvarta, rakstīta trochajā, vai daktili, vai jaukti. Pirmā laikā publicējis dažus brīvā pantā sacerētus darbus.

Z. spalvai pieder arī daži stāsti: Grēku grāmata (Piesaule, 1928) u. c. Tie neliecina par stāstnieka dāvanām, kaut dažreiz psiholoģiski diezgan interesanti. Periodikā izkaisītas daudzas Z. recenzijas par grāmatām.

J. Ziemeļnieks (īstā vārdā Jānis Krauklis) dzimis 1897. g. 24. decembrī Bānušu muižā pie Smiltenes kā stārasta dēls. Septiņus gadus vecam viņam nomiris tēvs. Nu nākamam dzejniekam vajadzējis pašam pelnīt maizi. Vasarās gājis ganos, bet ziemās apmeklējis Plāņu pagastu Sarkaņu skolu un ministrijas skolu Strenčos. Mācījies arī Strenču progimnazijā. Pēc tam izmēģinājies gan kā pagasta darbeža palīgs (Ēvelē),

gan kā fotogrāfs. 1920. g. pieņemts par ierēdni izglītības ministrijas mākslas departamentā. Šai iestādei likvidējoties, sācis strādāt kā brīvs rindnieks Jaunākās Ziņās un dažos žurnālos. Ziemeļnieka mūzs beidzās pāragri — viņš mira pašos labākos spēka gados, 1930. gada 17. jūlija naktī. Viņa mūža pēdējiem gadiem bija klājusies pāri dziļa pesimisma nakts. Šo trauslo, smalko liriķi nožēloja visi istas sirds lirikas cienītāji. Ziemeļnieks laidis klajā dzejoļu grāmatas *Nezināmai* (1923.), *Aizejošais* (1923.), *Skūpstis* (1928.), *Naktis* (1929.). Ziemeļnieka *Kopotas dzejas* iznāca 1931. gadā un *Kopoti raksti* 1933. gadā Valtera un Rapas akc. sab. izdevumā.

Literātūrā: P. Ķikuta *Jānis Ziemeļnieks* (Piesaule VII, 1930). Ant. Bārdas *J. Ziemeļnieka Naktis* (Daugava III, 1930). K. Skalbes *Atmiņas par J. Ziemeļnieku* (Jaun. Ziņas 183, 1930).

16. Richards Rudzītis.

Romantiķis, mūžīgi daiļā un svētā meklētājs, visuma dzejnieks ir Richards Rudzītis. Nemilēdams cilvēku ar tā kaislībām un zemes smaguma pilno raksturu, tāls konkrētībai Rudzītis paceļas abstrakcijā, illūzionismā. Aitēriski viegls, viņš jauž sevī ritam saules spēku un Dieva apskaidrību. Rudzīša dzejās aistētisms savijas ar jauna skaistuma un jaunas morāles pamatu meklēšanu, ar ilgām pēc labāka cilvēka. Dzejoli Mūžīgi daiļajai viņš saka:

Kā zieds es Tavu smaidu saulē ziedu,
Kā bite dailes smaržā noreibdams,
Un viss kā lūgsmā es, ko Tev es dziedu,
Kad gars mans pilns kā Dieva nams.

Tā tad Rudzīša dzeja būtiski iekļaujas ekspresionismā. Ermanis, Sudrabkalns paši aizgāja no sava sludinātā, pievērdamies citiem apvārkšņiem. Rudzītis ir vienīgais spilgtākais ekspresionisma turpinātājs mūsu rakstniecībā. Viņa dzejas viengabalainību traucē vietvietēja iegrimšana misticismā un okultismā. Tomēr kā īpatnējam aistētam un humānisma sludinātājam viņam mūsu literātūrā sava vieta.

R. Rudzīša pirmā dzejoļu grāmata *Cilvēka dziesmas* iznāca 1922. g. Šajā krājumā Rudzītī vēl daudz haotiska, neizveidota. Viscilvēcības domu un indiski reliģisko jūtoņu nomāc skaļš patētisms, retorika. Autors vēl neprot apvaldīt dzejisko jūsmu. Reliģiski pacilājoši, rītmiski pilnscanīgs ir dzejolis *Baznīcas koncertā*. Savā otrā dzejoļu krājumā *Daiļajai dvēselei* (1933) Rudzītis daudz noskaidrotāks, dzejiskie tēli kļuvuši plastiskāki, ritms — pilnscanīgāks. Vairāki izjusti dze-

joļi veltīti mātei, ne atsevišķai personai, bet visām tautu un zemju mātēm.

Atsevišķi jāmin Svētceļotāja piezīmes (1929). Rudzītis daudz ceļojis, gan pa Latvijas dažādiem novadiem, gan pa ārzemēm. Vērojumus viņš sākopojis grāmatā. Tāpat kā savā lirikā, arī šajās piezīmēs Rudzītis ir vairāk romantiķis un dzejnieks, kā objektīvs vērtētājs, reālības tēlotājs. Kosmiskā un reliģiskā izjūta autoru itkā aizšūpo pāri dzīves tiesāmībai, paceļot aītēriskā vieglumā. Rudzītim jauki dabas tēlojumi, kuŗu mierīgumu apstaro autora ipatnējais pasaules uzskats. Bez tam Rudzītis vēl publicējis eseju par Rabindranati Tagori Saules kultūra (1923) un Grāmatu par māti (1932). Tulkojis grieķu liriku Bišu melodijas (1927). Periodikā iespiesti daudzi apcerējumi: Mākslinieks (Daugava, 1928), Kosmiskā gamma (Daugava, 1928), Romēns Rollāns un mūžība (Daugava, 1928), Rabindranats Tagore (Daugava, 1930) un citi. Sakopojis dziesmas par mīlestību Svētnīcā (1925).

R. Rudzītis dzimis 1898. g. 19. februārī Mellužos kā zemkopja dēls. Pirmo izglītību guvis Mellužu elementārskolā un Dubultu ģimnazijā. No 1917.—19. g. studējis Tērbatas universitatē filoloģiju (vecās valodas). 1920. g. iestājies Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē, kuŗu beidzis 1931. g.

Literātūra: P. Ērmaņa Richards Rudzītis (Latvju Grāmata VI 1928).

17) Felicita. Mila šai dzejniecei ir viss. Ar to viņai pilnas nevien atmiņu takas, bet arī tagadnība un nākotnes ilgas. Viņas vienīgais dzejoļu krājums *Zvaigžņoti ceļi* (1926) ir nepārtraukta mīlas apdzeje, sirds pukstēšana pretīm kādam tēlam, kas pats ir gaišs, bet kuŗā iekļaujoties iegūts tikai — ne grāmatā nav iznākušas un arī literāriski nav nozīmīgas.

Felicita

iegūstamo. Felicītasliriskaskumja un vienkārša, tradicionālā klasiskā pantā. Blakus labiem dzejoļiem Felicīta noliek vājus (*Piejūras, Tava mīla*). Tas liek Zvaigžņotiem ceļiem daudz zaudēt no savas vērtības. F. sarakstījusi arī dažas ludziņas, kas

Dzimusi 1898. g. 22. februārī (v. st.) kā Leontīne Krauklis. Viņas dzimtene — Vidzemē, Krapes pag. Liplantos. Vecāki — tirgotāji. 1901. g. kopā ar vecākiem viņa pāriet uz Lieljumpravas muižas baznīcas krogu, kur nodzīvo līdz 1912. g. Mācījusies N. Draudziņas un P. Dzeņa ģimnazijās Rīgā. Viņa iemīlas rakstniekā Augustā Mežsētā, un skolu nepabeigusi, pret vecāku gribu apprecas ar viņu (1913. g. 13. decembrī). Sākoties pasaules kaņam abi ar vīru aizbrauca uz Maskavu. Mežsētu iesauc armijā. Felicīta nokļūst spaidīgos apstākļos. Ar skolas draudzenes Mildas Melbārds-Kauliņš gādību dabūjusi nodarbošanos prof. Pletnova vadītā hospitālī. Latvijas laikā dzīvo Rīgā un strādā valsts darbinieku ambulancē. Raksturu nevienādības dēļ šķirusies no vīra.

18) Alija Baumanis dzimusi 1899. g. 14. jūnijā. Viņa parādījās kā apdāvināta dzejniece ar kvēlu apgarotību, emocionēli satraukta. Viņas dzejiskā būtībā ietilpst romantisms, primitīvi jūtekliskais un arī moderni satrauktais. Impresionistiska krāsainība viņā mainās ar kaislu iekāri, pirmbūtībai tuvo; modernās lielpilsētas trokšņos atskan aicinājums aiziet atpakaļ pie mūžīgās dabas. B. dzejas grāmatā nav iznākušas.

Baumanes spalvai pieder arī divi stāstu krājumi: *Auļojošā pilsēta* (1924) un *Zemes medus* (1925). Prozā tā vairāk tēlotāja, liriska apdzejotāja, kā noteiktas fabulas risinātāja. Viņas tēlotie cilvēki pa lielākai daļai romantiķi, ideāli lauku jaunekļi, kas iebraukuši pilsētā, nonāk konfliktā ar reālo dzīvi. Atsevišķi stāsti iespiesti *Piesaulē* (Vasarnieki, 1928) un citur. Pēdējos gados šī dzejniece apsīkusi, tikai retumis publicējama pa dzejolim periodikā.

19) Elēna Zālite kļuva pazīstama ar periodikā iespiestām romantiskām dzejām. Viņa neaizrauj ar vitālu spēku, ar ticību dzīvei. Tās dzeja ir kā ziedu smarža, kas iztvan gaisos, viegli noreibinādama. Tā neiekvēlina kā Aidas Niedras lēni plūstošās, spēkpilnās vārsmas, nesauc kā Sudrabkalna Spārnotā Armada, bet aizšūpojas mums pāri kā viegls padebesis. Vienkāršība, skaidrība, gaistošs prieks un bēdas, romantiska jūtoņa — tie ir Zālītes lirikas pamatelementi. Kaut tur neatrodam jaunu idejisku meklējumu, tā tomēr tīkama savā skaidrā, nesamākslotā plūdamā. Zālitei tāls simbolisms un hiperlola, tāpēc viņas dzejoļi saprotāmi kā izglītotam. tā vienkāršam lasītājam. Zālītes dzejas raža sakopota krājumā *Sila ziedi* (1930), kas jau iznācis otrā izdevumā (1931).

Elēna Zālīte ir arī komēdiju — Bīstamais vecums (1927) un Maldu Mildas sapņojums (1931) autore. Spraiga teātrāla spēle risinās Maldu Mildas sapņojumā. Tās darbība pamatota uz sievietīgās tieksmes — izbaudītaizliegtā augļa saldumu. Cauri viegliem smiekliem Zālīte izsviež pa atjautībai vai sentencei. Zīmētie tipi atgādina dzīvē redzēto,

Elēna Zālīte.

tāpēc komēdija neliekas mākslota. Mazāk izdevusies Zālītes drāma Pirkta laime.

E. Zālīte dzimusi 1899. g. 19. oktobrī Gaujienas pagasta Vosos kā galdnieka meita. Mācījusies sieviešu ģimnazijā Valkā un Puškina ģimnazijā Tērbatā.

Pēdējo abiturējusi 1918. g. Pēc tam vienu gadu strādājusi kā skolotāja Alūksnē. 1928. g. pieņemta Dailes teātrī par dramaturģi. Rakstniecībā sākusi darboties 1923. gadā, kad laikrakstā Latvijas Vēstnesis iespiests viņas pirmais dzejolis. Pazīstama kā rosīga cittautu, sevišķi igauņu rakstniecības tulko-tāja. Tulkojusi Raudzēpa kom. Mārtiņciems, Z. Lagerlef stāstu Generāļa gredzens, A. Kiri rom. Septiņi brāļi (1926), igauņu Tautas epu Kalevipoegs (1929) u. c. darbus.

20) Hilda Vīka dzimusi 1900. g. 22. novembrī Rīgā. Tēvs — Irlavas seminārists, māte mācījusies Francmaņa skolā Dobelē. Pēc neilgas laimīgas laulības dzīves tēvs nomirst. Māte ar diviem mazgadīgiem bērniem nonāk spaidīgos apstākļos. Viņa apprecas otrreiz, bet šī laulības dzīve ir nelaimīga un beidzas ar šķiršanos. Ieguvusi nelielu māju Agenskalnā, kaŗalaikā to pazaudē. Māte un abi bērni, kas tagad jau beigušī vidusskolu, atkal nonāk materiālās grūtībās. Brālis iestājas universitatē, bet Hildai jāpelna ģimenei uzturs. Hilda pelnās gan kā bērnu audzinātāja un slimnieku kopēja, gan kā ierēdne, vispirms kaŗa resorā, pēc tam dažādās bankās. 1922. g. viņa iestājas tautas universitatē, kur pāris gadus klausās lekcijas filoloģiskos priekšmetos. Sāk rasties literāriska interese. H.

Vika spēž pirmos nedrošos soļus rakstniecībā. Sacerē stāstus, dzejo. Bet viņu saista arī cits mākslas veids — glezniecība, un viņa iestājas kādā privātdarbnīcā, kur nostrādā trīs gadus.

Sāk patstāvīgi gleznot ainavas, pāris semestrus zīmē aktus Ugas Skulmes darbnīcā un tad strādā pilnīgi patstāvīgi. 1933. g. varēja sarīkot pirmo patstāvīgo savu 122 darbu izstādi. Gadu iepriekš viņa izdeva savu pirmo dzejoļkrājumu

Hilda Vika.

kas dzejiskais raksturs ir viegli rotaļīgs, iejūsmīgs, ne vitāla spēka pilns. Viņa neuzstāda nākotnes ideālus un arī neuzraujas metafiziskos augstumos: tā runā ar savu sirdi, kas mil, runā bez patosa, sirsnīgi.

mu Spožie ūdeņi. 1929. g. viņa apprecējusies ar rakstnieku Viktoru Eglīti, kuŗš viņas rakstniecības tieksmēm devis jaunu impulsu.

Viņas dzejas rakstītas klasiskā pantā un ir romantisma ietekmētas, brīžam viegli rezignējošas. Vi-

21) Marta Grimma savas literāriskās gaitas sāka ar dzejoļu krājumu *Tavai mīlestībai un mūžībai* (1929). Tajā dominē satrauktība, asa pieeja dzīvei, intelektuālisms. Diezgan plašai jūtu gammai Grimma liek iziet cauri pārdomu ugunīm. Šajā krājumā Grimmas dzejas tēli vēl vietām neskaidri. Autore no reālītātes pēkšņi uzraujas metafizikā un filozofiju sajauc ar pilnīgi konkrētām lietām. Daudz pilnskānīgāku Martu Grimmu redzam krājumā *Mana balss* (1932). Te dzejniece izveidojusi skaidru pasaules uzskatu un stingru pantu uzbūvi. Jūtu impulsi sašaurinājušies, bet totiesu doma kļuvusi koncentrētāka un tēli krāsu bagātāki. Satura meklējumos Grimma ir ideālistiska. Cauri šodienas modernisma murgiem viņa grib saskatīt pilnīgāku pasauli. Milas dzejoļos (*Parādība, Grēks u. c.*) jūtams Ziemeļnieka iespaids.

Grimma rakstījusi arī stāstus, kas iznākuši krājumā *Kad Donava šalc* (1933). Vizionārās, vienotrai ātri sekojošās

ainās tvirta filozofiska doma, tēloti spontāni dvēseles uzliesmējumi. Saraustītās fābulas dēļ stāsti neaizsniedz augstu mākslas kvalitāti.

M. Grimma dzimusi 1901. gada 26. novembrī Valmieras apriņķī. Izglītojies vietējās elementārskolās un Latviešu jaunatnes savienības vidusskolā Rīgā. Studējusi Latvijas universitātes filoloģijas-filozofijas fakultātē iegūstot cand. phil. gradu. Studiju laikā sākusi pirmos soļus rakstniecībā. Vēlāk aizbraukusi uz Čehoslovaķiju, kur studējusi Prāgas Kārļa universitātē. Korespondējusi Latvijas laikrakstiem. Universitāti beigusi ar filozofijas maģistres gradu. 1931. g. atgriezies dzimtenē un sākusi strādāt kā skolotāja Rūjienas ģimnazijā, intensīvi darbodamās arī rakstniecībā. Bijusi aprécējusies ar profesoru J. Endzelīnu, bet pēc neilgas kopdzīves šķirusies. 1933. g. rudenī salaulājusies ar J. Ķelpi. Tagad dzīvo un strādā Rīgā.

Prāgā studēdama, Grimma iepazinusies ar Čehoslovaķijas valsts dzīvi, ļaudīm, dabu, kultūru. Novērojumus viņa sakopojusi grāmatā Čehoslovaķijā (1933). Atdzejojusi plašu antoloģiju Čechu lirika (1932) un Puškina poēmu Poltava (1933). Bez tam tulkojusi ievērojamāko čechu prozaīķu stāstus, kas iznākuši krājumā Čechu rakstnieku sejas (1934). Periodikā sniegusi apceres par Stefanu Cveigu (Daugava, 1929), jaunās Eiropas garīgo enerģiju (Brīvā Zeme 204, 210, 216 1932), moderno ungāru literātūru (Br. Zeme 42, 1931), recenzijas par grāmatām un teātri.

22) Žibelis. Kad 1925. g. iznāca dzejoļu krājums *Dzintara gredzens*, imponēja jaunā autora Vitolda Žibēļa izkoptais ritma plūdums un ideāli romantiskā pasaules uztvere. Pirmam krājumam sekoja otrs — *Tvīksme* (1928). Te jau redzam lielāku krāsu bagātību, svaigus dabas tēlojumus, gaišu zemniecisku prieku. No sākumā krietni neskaidrā satura loka dzejnieks izvirzās skaidri tveŗamā konkrētībā, tēlu apjauzāmībā. Diemžēl, Žibelis savā attīstībā palika pusceļā, nemeķlēdams tālākus sasniegumus. Viņš publicējis arī romānu *Lielās ilgas* (1931), kurā gan veikls stāstījums, bet vāja arhitektoniskā uzbūve. Tulkojis A. Dīmā (tēva) romānu *Karaliene Margo* (1927), Edgara Poe stāstu *Zelta vabole* u. c. darbus.

Dzimis 1903. g. 5. septembrī Zemgalē kā saimnieka dēls. Mācījies Tērvetes pamatskolā un Jelgavas klasiskā ģimnazijā. Studējis Latv. universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē, bet, studijas nepabeidzis, pārgājis uz teoloģijas fakultāti. Latv. universitāti beidzis ar cand. theol. gradu.

23) Kairēns. Pie mūsu pēckaŗa literātūras debesīm kā meteorīts pazibēja Jānis Kairēns, lai pēc tam atkal nodzistu. Jau daudzus gadus viņš iegrimis pilnīgā klusēšanā. Viņa dzejas iznākušas krājumā *Kontrasti* (1926). Autors nav jauna satura un stila atradējs. Viņš ir tikai dzīves skai-stuma meklētājs, kas ar visu būtni tvīkst pēc jaunas ideālu sintezes.

24) Anšlāvs Eglītis. Darbodamies gan rakstniecībā, gan glezniecībā, viņš ir krietni izkopis savu talantu. Viņa dze-joļos, kas izkaisīti periodikā, reljefi zīmēti tēli un krāsu bagā-tība. E. spalvai pieder arī vairāki stāsti un tēlojumi: *Maestro* (Daugava, 1932), *Laimes kartis* (Latv. Kareivis, 1928) u. c. Prozā Eglītis mīl tēlot šodienas tipus no smieglīgās puses. Reizēm tajā varam atrast prototipus no sabiedrībā pazīstāmām personām.

A. Eglītis dzimis 1906. g. 13. oktobrī Rīgā kā rakstnieka Viktora Eglīša dēls. Jau no mazotnes nodevies zīmēšanai. Vēlāk sācis mēģināties arī rakstniecībā. Mācījies kādā vācu pamatskolā (1913—14), angļu tipa privātgimnazijā Gaļicinā (1915—16), Sarmovas reālskolā (1917—18), Alūksnes ģimnazijā (1918—19) un Rīgas pilsētas otrā ģimnazijā (1920—23). No-pietnām glezniecības studijām sācis piegriezties 1920. g., kad iestājies V. Tones privātdarbnīcā. Viņa nodomus uz laiku pār-trauca slimība: 1923. g. viņš saslima ar tuberkulozi. Pēc ilgā-kas ārstēšanās (1923—28) gan Siguldā, gan Inciemā, gan Šveicē un Rīgā, viņš 1929. g. iestājās mākslas akadēmijā. Viņa pirmie dzejoļi iespiesti Brīvā Zemē (1926). Šī laika dze-joļi pesimistiski, kas izskaidrojams ar slimības nomācošo iespaidu, kā arī mātes nāvi 1926. g. 27. jūnijā, kas mira no tuberkulozes. Eglītis pārvalda latvju, krievu, vācu, angļu un pa daļai arī franču valodas. Šajās valodās daudz lasījis par

literātūru un glezniecību un pasaules klasiķu darbus. Tulkojis Heines, Kitsa u. c. darbus. Par glezniecību rakstījis recenzijas Latvijas Kareivī.

Seimanis Putāns nāk no Latgales un iemantojis krietnu populāritāti savā apkārtnē. Viņš raksta latgaliešu izloksnē, dzejo par sāpēm, likteņa smagumu. Dzimis 1892. g. 22. jūlijā Užvalda pag. Līpinšku ciemā. Viņa dzejoļi iznākuši krājumos *Tovā Vordā* (I, II, 1925), *Latgolas orōja bolss* (1927) u. c.

Jōns Silkāns arī no Latgales. Laidis klajā dzejoļu krājumus *Reita skaņas* (1923), *Klojā* (1924), *Izniecība* (1925), *Laika atbalss* (1932) u. c. Viņš apdzied savas izjūtas, latgaliešu dzīvi vienkāršos, skaidros pantos. S. dzimis 1899. g.

Traģiskus motīvus no kļaušu laikiem tver *Jēkabs Jansons* poēmā *Grizildis* (1924). Starp augstas kārtas jaunavu un nabaga jaunekli iedegas mīla, kas nenonāk līdz piepildījumam. Kārtu starpība šķiņ divas sirdis. Bez tam Jansons publicējis dzejoļu krājumu *Harlekina vēstules* (1925).

Dzejoļu krājumus vēl laiduši klajā: *V. Skaistlauks* (*Tālas ugunis*, 1924), *Otomars Gundars* (*Romantika*, 1926), *Leonija Ozolkalns* (*Zemes dziesmas*, 1927), *Antons Puķudruva* (*Es nākšu*, 1926; viņam arī luga *Cariene Katrīna I*, 1930), *Jūlijs Lācis* (*Saules zemē*, 1923), *E. Patvaldnieks* (*Mirkļu melodijas*, *Trauslā lokā*) un citi.

Proza.

Tāpat kā lirikā, arī prozā pēckaņa laiks nācis ar jauniem sasniegumiem. Atjaunojušas darbību priekškaņa laika grāmatu izdevniecības, kas kaņa laikā nedarbojās, un radušās klāt daudzas jaunas. Kvantitatīvi augusi noveles, stāsta, romāna raža. Rakstnieki izkopoši stilu, paplašinājuši pieredzes apvārksņus. Saturā apstrādātas temas no kaņa dzīves, bēgļu gaitām, latviešu vēstures, sabiedriskām un politiskām parādībām. Kā jaunumi klātnākuši modernās lielpilsētas, kaņa un vēsturiskie notēlojumi. Līdz ar jauniem stila un satura meklējumiem radies jauns stāstījuma ritms — drudžains, organiski tuvs tagadējam laikmetam.

Zemu noslīdējis grāmatu tirgus. Tam par pamatu lata grāmatas, ko dažas izdevniecības laidušas klajā lielos vairumos. Lata grāmatas vispirms izlaida Grāmatu Drauga izdevniecība. Izmantojot tulkojumus un lētu darba spēku, tā spēja lasītājiem dot lētu lasāmvielu. Rezultātā — arī pārējām izdevniecībām vajadzēja pazemināt grāmatu cenas. Vienīgais, kas te cieta, bija rakstnieks. Viņa honorārs strauji saplaka. Lai kautcik nopelnītu, daudzreiz vajadzēja darbu sasteigt, līdz ar ko pazeminājas darba kvalitāte. Tādējādi lata grāmatas ir dezorganizējušas kā grāmatu tirgu, tā rakstniecību vispārīgi.

1. Ansis Gulbis.

Grāmatu izdevējs un rakstnieks, censonis un jaunu ideju būvētājs, vienkāršs un tomēr kultūrāli plašs ir Ansis Gulbis. Viņa interešu pavedieni kā balti ceļi aizmirdz pret dažādiem dzīves apvārksņiem. Savas gaitas sākdam trūcīgos apstākļos, bez nopietnākas izglītības, viņš ir spējis pacelties līdz cienījamam stāvoklim, līdz robežai, kur garīgās un materiālās intereses līdzsvarojas. Stāvēdam savas plašās grāmatu izdevniecības priekšgalā, Gulbis nav rēķinājies ar materiāliem panākumiem. Viņš laidis klajā grāmatas, kas nedibinās uz lētu

populāritāti, bet runā ar dziļām idejiskām un mākslinieciskām vērtībām. Anša Gulbja paša romānos kā skaidrības un spēka simboli paceļas monumentāli, apgaroti tēli, un reizēm to gaisma saplūst ar autora dvēseles gaišumu.

A. Gulbis dzimis 1873. g. 8. decembrī Smārdes muižā. Divus gadus vecam viņam nomirst tēvs. Apstākļi sarežģās. Viņš tomēr pabeidz vietējo pagastskolu, bet par tālāku izglītību nevar pat domāt. Pilns nemiera Gulbis dodas uz Rīgu un tiek par mācekli kādā veikalā. Šinī laikā sākās arī viņa pirmie mēģinājumi rakstniecībā. Viņš pa vaļas brīžiem raksta mazus stāstiņus, tulko. Pēc mācekļa gadu nokalpošanas Gulbis iestājas Valdemāra importa firmā, bet no turienes kādā fabrikā un visbeidzot aizbrauc uz Daugavpili, kur strādā Kārļa Jozefa grāmatveikalā, pēc gada jau tīkdams par šī veikala vadītāju. Panākumi Gulbi tomēr neapmierina. Viņā briest klusa doma par sava uzņēmuma dibināšanu. 1900. g. viņu jau redzam kā grāmatvedi Pēterpilī. Krādams līdzekļus, Gulbis pamazām tuvojas savam sapnim. Pirmās grāmatas, ko viņš izdod, ir Ģētes raksti, Raiņa un Aspazijas tulkojumā. Pirmā revolūcijas laikā seko G. Merķeļa Latvieši. 1910. g. Gulbis lika pamatus savai Universālai bibliotēkai.

Kaŗa laikā Gulbja vadītie pasākumi Pēterpilī tiek izputināti. 1918. g. viņš pārrodas Latvijā, apmetas uz dzīvi Rīgā un atjauno savu grāmatizdevniecību. Viņa izdevumā iznācis liels skaits grāmatu, kā latvju, tā cittautu rakstnieku darbi. Monumentāls darbs ir Latviešu konversācijas vārdnīcas izdošana, kas jau veikta pāri pusei. Kādu laiku (1925.) Gulbis bija dienas laikraksta Rīgas Ziņas izdevējs un atbildīgais vadītājs.

Rakstniecībā Ansis Gulbis ienāca ar romānu Olgerts Silarājs (1921). Te tēlots ideāls grāmatizdevējs, kas kultūras labā spēj atsacīties pat no mīlas. Romānam autobiogrāfiska nozīme. Tāda pat ideāla, plaša personība ir romāna Sigfrīds (1929) centrālā persona Sigfrīds Saukums. Kā tā prototips domāts Latvijas jaunais, apdāvinātais ārlietu ministrs Meierovics. Darbība norisinās augstākā sabiedrībā. Tēlots Latvijas republikas nostiprināšanas laikmets.

Gulbja literāriskā interese saistās ap gaišiem tēliem, lieliem censoņiem, jaunām idejām. Romānu Fantasti (1924) viņš ievada ar latvju bēgļu atgriešanos dzimtenē. Seko jaunās Latvijas celšanas darbs. Vienā pusē stāv ideālisti, īsti tautieši — Kārlis Ulmanis, docents Stirpa u. c., otrā — vieglas izdzīves meklētāji, baudītāji — inženiers Veldre, doktors Mežlauks u. c. Rakstnieks liek skaidram pamazām uzvarēt tumšo, duļķaino. Pozitīvais izvirzās dzīves virspusē. Kā šī darba tiešs turpinājums uzskatāms romāns Fantastu mantojums (1925),

kuņā spilgti notēlots lielnieku varas laiks Latvijā 1919. g. Sarkanam teroram pretīm nostādīts latvju ideālais patriotisms, dvēseles cēlums, stiprā ticība. — Fantastiskām idejām Gulbis pieskaņas romānā Jaunā valsts (1932). Sibīrijā nodibina valsti, kur noņemina visas pasaules bezdarbniekus. Šo ideju Tautu savienībā ierosina kāds profesors, latvietis Rudzutaks to veido tālāk. Jaunā valsts tiešām uzrāda labas darba sekmes — bezdarbnieki rada savu materiālo un garīgo kultūru. Romāns uzrakstīts plašiem, drošiem vilcieniem. Tas tulcots arī vācu valodā. — Jaunās valsts problēmas G. skaņ arī romānā Druvā un kaņā (1934), tikai Sibīrijas vietā te likta mūsu pašu zeme. Tālākā nākotnē rakstnieks ietvēris lielu darba cēlienu — Tīreļpurva un citu purvāju nosusināšanu un pārvēršanu auglīgās saimniecībās. Nacionālo vērtību vairošanai izlieto bezdarbniekus. Blakus darba problēmai nostādīta otra svarīga problēma — starptautiskā drošība, varbūtēja kaņa jautājums.

G. prozas ražu kuplina vēl romāns Pēc simts gadiem (1922) un stāstu krājums Dienvidi un citi stāsti (1923). Romāns Pēc simts gadiem arī drāmatizēts un 1930. g. 30. okt. izrādīts Dailes teātrī. Drāmatizējums iznācis atsevišķā grāmatā. No G. drāmatiskiem darbiem mināmi: traģēdijas Kaspars un Biruta (1919, izrādīta Nac. teātrī 1924. g. 9. aprīlī) un Avanturiste (pirmizrāde Nac. teātrī 1927. g. 11. martā) un traģikomēdija Erika Jonass (izrādīta Nac. teātrī 1926. g. 6. martā).

Gulbja tēlojums ir vienkāršs, bet spēcīgs. Rādīdams darbīgus, ideālus cilvēkus, Gulbis ir ienesis jaunas vēsmas mūsu rakstniecībā.

Literātūra: Pašbiogrāfija (K. Egles Atziņas II, 1924). R. Egles Ansis Gulbis (Latvju Grāmata I, 1924). Ed. Virzas Anša Gulbja 60 gadi (Brīvā Zeme 274, 1933). A. Bērziņa Ansis Gulbis (Ritums I—III, 1924).

2. Ernests Arnis.

Daudz pieredzējis un izcietis, izstaigājis tāļus trimdas ceļus viņš mūsu rakstniecībā ienesa jaunus apvārksņus. Viņa pirmie pēckaņa laikā publicētie darbi (Liktenīgie ceļi, dzejoļi, 1923; Bulvāra taiga, stāsti, 1923) ir dzimtenei atsvešināta dēla skumjas pārdomas, liktenim pakļautā atziņu kvintesence.

Rakstnieka fantazija reizēm uzraujas metafiziskos augstumos, ireālītātē, mēklējot organisku sakarību starp jūtekljiem tveřamo un intelektam neizdibināmo. Alkdams taisnības, patiesības, jaunas cilvēcības un kultūras, Arnis uzstāda jautājumu: Kur viss tas? Kāpēc pasaulē tik daudz netaisnības, melu un egoisma? Vai patiešām cilvēks nekad neuzkāps līdz — īstai cilvēcībai? Savos vēlākos darbos Arnis pievēršas citai vielai.

Ar asām rīkstēm viņš graiza vienas dienas varoņus, sava pašlabuma meklētājus. Kad iznāca Arņa romāns *Tauriņu kauja* (I un II d., 1933), daudziem likās, ka autors gribējis kariķēt pašu pārdzīvojamo laiku ar tā ļaudīm un dažādām tieksmēm. Tā tas nav: Arnis ir gribējis tikai tēlot, pasacīt, ka vajadzīga jauna garīga atmoda. Romānā aizslid ga-

Ernests Arnis.

nu. Migliņš nav godīga darba darinātājs: viņš pārtiek no naudas, ko tam dod trīs atraitnes. Viņam līdzīgs ir ierēdnis Alfons Kaņepītis, kas spēkulē uz namsaimnieka Ģerbes meitas Viktorijas miljoniem, un lai tos iegūtu, imitē kino aktieri Astoru. Tāds pats naudas vergs ir dievvārdu students Micītis, kas pamet mīlētu meiteni, lai apprecētu par sevi daudz vecāko, bet bagāto atraitni Elizābeti. Romāna ass ir namsaimnieka Kviesīša vienīgā meita, 21 g. vecā Fannija. Viņa ir modes un savu primitīvo dzimuma kaislību verdzene; garīgi meklējumi tai tāli. Kā vienīgie pozitīvie tipi romānā paspīd atvaļināts leitnants Strautnieks, kaŗa invalīds Druvmalis un koŗa diriģents Konrāds Velpols: tie ir nacionālisti un gara dzīvās elpas apdvesti cilvēki. Autors tiem liek izteikt savas personīgās domas.

Savos romānos Arnis parādās kā labs tipu raksturotājs. Tā spalvai labi piekļaujas modernās dzīves ritms ar visām

rām vesela rinda laikmetīgu tipu. Tur sastopamies ar studentu Jāni Migliņu, kas caur kombinācijām grib kļūt par namsaimnieka Kviesīša znotu, kas aiz skaištiem vārdiem par ideālu mīlu slēpj savus patiesos nolūkus — miljonu iegūša-

kaislibām un kaleidoskopisko raibumu. Bez jau minētā romāna Tauriņu kauja Arnis vēl sarakstījis romānus Andreja Salgala dzīve un nāve (1928) un Milas lemti likteņi (1929). Salgals ir 1905. gada latviešu ideālists, nacionālists un revolūcionārs, kas cīnās par savas tautas tiesībām, bet šo cīņu zaudē. Salgalu izsūta uz Sibīriju. Tur viņš dzīvo kopā ar krievu klaidoņiem, bieži cieš badu, līdz revolūcija to atbrīvo. Pārņācis dzimtenē Salgals dabū izdzert jaunu sūru biķeri. Pēc cīņām ar svešām varām, kuņģis tas ņem aktīvu līdzdalību, viņam netiek dota pat kārtīga nodarbošanās; ir pat cilvēki, kas uz viņa rēķina dzen veikalus. Izmisuma brīdī Andrejs Salgals iet nāvē, citas izejas neatrazdams. — Romāns autobiografisks, jo autora personīgā dzīve identiska saturam, gan ne visam. Arī Arnis bija 1905. g. revolūcionārs, runāja sapulcēs, ticēja ideālākai nākotnei. Arī viņu slēdza dzelžos un izsūtīja uz Sibīriju. Autobiografiski motīvi ievīti arī romānā Milas lemti likteņi. Te galvenā fābula saistās ap politisku trimdinieku Viktoru Gaņgrīvu un krievu aktrīsi Ivonu. Tie ir raibi piedzīvojumi, kuņģos abas šīs personas iejaucas. Izpeld dažādi ļaužu raksturi — nopietni Sibīrijas zemkopji, gan blēži, nežēlīgi un aukstasinīgi, gan dēku meklētāji. Vai zem Gaņgrīva maskas neslēpjas pats Arnis, paša autora dzīves daļa? Romāna svārs gulstas uz psiholoģisko momentu. Darbojošās personas mīl, cieš, piedod. Tumšākā naktī uzzied ilgas pēc skaidrības un pilnības.

Arņa prozas ražu vēl kuplina stāsti Bulvāra taiga (1923). Stāsta Dvēseles svešniecībā bijušais trimdinieks Mežgrāvis kā mednieks aizklīst tālu Sibīrijas taigā, kur pa simtiem kilometriem nevar sastapt dzīva cilvēka, jūt atgūtās brīvības prieku vientulībā un dabas plašumā. Dvēsele kļuvusi pati sev sveša: cietums to pārveidojis, ieaudzinājis nicināšanu pret cilvēkiem.

Kā lirīķis Arnis pazīstams ar dzejoļu krājumiem Likteņīgie ceļi (1923) un Smīns (1930). Ja pirmā krājumā vēl jūtams bijušais trimdinieks, tad otrā redzam, ka dzejnieks nonācis līdz jaunam pasaules skatījumam. Viņš vairs netic ideāliem: cilvēki pašī tos sagrauj. Personīgie piedzīvojumi viņu noveduši līdz skepticīsam.

Bez tam Arnis publicējis sekošas grāmatas: dzejoļus.

prozā *Pie degošām mājām* (1906), kas konfiscēta, četras intermēdijas *Likteņa loto* (1923) un skatu lugu *Virsmēziņa māja* (1925). Viņam daudz rakstu periodikā par sabiedriskiem, literāriskiem un zinātniskiem jautājumiem: Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā — *Kas ir atziņa* (kritiskas piezīmes par Bergsonu), *Gara attīstība* (studija izziņas teorijā), *Loģisms un psiholoģisms izziņas teorijā*, *Sajūtu problēma*, *Ideju likteņi* (studijas zinātnes metodoloģijā), *Vācu jaunākā daiļliterātūra*; *Daugavā* — *Zinātne un materiālistiskā metafizika* (marksisma kritika, 1929), *Dr. M. Valtera loma mūsu sabiedriskās ideoloģijas attīstībā* (1930); *Burtniecā* — *No pagātnes cīņām līdz nākotnes ideāliem*. Zem pseidonīma A. Ātrens *Burtniecā* publicējis apcerējumu *Raiņa maldi*, norādot uz R. uzskatu maiņām un kas viņu pie tām novedušas. Uzaudzis mantīgās šķiras psichisko iespaidu sfairā (turīga muižas rentnieka ģimenē), *Rainis visu mūžu nevarēja atbrīvoties no šiem iespaidiem*. *Liktenis tam bija lēmis būt par nemantīgās šķiras domu paudēju un aizstāvi*. *Ierauts pretējībās*, *dzejnieks daudzreiz bija spiests noliegt to, ko pats kādreiz dedzīgi aizstāvējis*. *Raiņa personībā un rakstos daudz pretrunu, un tās nespēj aplēpt ne simbolika, ne faktu viltojumi*. *Apcerējumā Arnis norāda uz salīdzinošiem piemēriem, pieved citātus, vēstules etc.* — *A. rakstījis apcerējumus Poruka un Akurātera kopotiem rakstiem*. *Tulkojis V. Libknehta Divas pasaules* (1905), *V. Braķes Nost ar sociāldemokrātiem!* (1905), *Pjera Benuā romānu Atlantide u. c. darbus*.

Ernests Arnis dzimis 1888. g. 1. janvārī Valkas apriņķī. 1905. g. piedalījies revolūcionārā kustībā, gan runādams aģitācijas sapulcēs Vidzemes pilsētās, miestos un pagastos, gan sarakstūdams proklāmācijas. Šinī laikā sākās arī viņa pirmie soļi rakstniecībā. Kādā Liepājas laikrakstā 1905. g. maijā iespiests Arņa pirmais dzejolis. Pēc tam dzejoļi parādījušies žurnālos *Pret sauli*, *Dzelmē* u. c. Reakcija pārtrauca Arņa literārisko darbību. 1906. g. aprīlī viņu apcietināja. Atbrīvoja, bet pēc tam atkal arestēja un divus gadus noturēja Rīgas centrālcietumā. 1908. g. Arni kopā ar Apsesdēlu notiesāja uz 10 gadiem katorgā. Sodu viņš izcieta Smoļenskā un citās Krievijas pilsētās. Uz 1917. g. 4. martā izsludinātās amnestijas pamata viņu atbrīvoja. A. ieradās Rīgā un līdz miera noslēgšanai maldījās pa dažādām frontēm. 1920. g. sācis strādāt *Jaunākās Ziņās* un *Atpūtā*. Kopš 1928. g. ir abu šo preses izdevumu atbildīgais redaktors.

Literātūra: A. Gobas Arnis (*Pasaule* III, 1931).

3) Richards Valdess. Mūsu rakstniecībā mazapstrādātai tematikai — latvju jūrnieku dzīvei, viņu centieniem, garīgiem un materiāliem sasniegumiem pieskaņas Richards Valdess. Savā vērtīgākā romānā *Jūras vilki* (1930) viņš zīmējis vienkāršus, drošus, neatlaidīgus un spēka pilnus vīrus. Tie ir nevien dedzīgi milētāji un jautrības cienītāji, bet arī bezbailīgi jūrnieki un jaunas labākas dzīves veidotāji. Romāna darbība koncentrējas ap Reņģu ciemu, kur vecie jūras vilki pamazām izkopj savu dzīvi, būvē kuģus un skolas, brauc uz svešām zemēm un pārrodas mājās ar zeltu kabatās. Ciemā paātrinās dzīves un darba temps, apstākļi uzlabojas, viss itkā ceļas pretīm saulei. Šī epopeja darbam, dzīves priekam un enerģijai ir tā, kas Jūras vilkus ceļ pāri mākslinieciskai viduvējībai, piešķirot tam dziļāku un plašāku nozīmi un vērtību. Romāna drāmatizējuma 1933. g. rudenī sāka izrādīt Dailes teātri, kur tas guva labus panākumus.

Mazākvērtīgas R. Valdesa citas grāmatas: romāns *Devītais vilnis* (1930) un stāsti un noveles *Traģēdija uz jūras* (1927). Lielpilsētas dzīves meti zīmēti stāstu un miniātūru krājumā *Skumjā kafejnīca* (1929).

R. Valdess (īstā vārdā Richards Bērziņš) dzimis 1888. g. 14. decembrī Pērnavas apriņķī. Beidzis Pērnavas ģimnaziju. Kādu laiku studējis Tērbatas universitātē un Rīgas politehnikā. Latvijas laikā ieņēma Latv. telegrafa aģentūras (Leta) direktora vietu.

4. Kārlis Zariņš.

Pilns skepticisma mūsu rakstniecībā ienāca Kārlis Zariņš (dz. 1889). Viņa tēlotie cilvēki netic ne dzīvei, ne paši sev. Visi tie ņemti no reālās dzīves, bez ideālizējuma; autors viņu garīgo pasauli atsedz visā kailumā, gandrīz nežēlīgi. K. Zariņš, bez žaubām, ir spilgtākais reālists mūsu pēckaņa literatūrā.

Krājumā *Barons* un citi stāsti (1922) tēlotais barons Putkamers ir savādieks-skeptiķis. Viņš netic ne mīlestībai, ne ciešanām, ne laimei. Gandrīz visu mūžu pavada vientulībā, sevī auklējams ļaunumu pret visu pasauli. Putkamera dvēsele ir pilna niecīguma, tumsas. Šis ir viens no tipiskākiem Zariņa varoņiem. Stāstos *Skumju paradīze* (1920) tēloti dažādi tipi: revolūcijas dēku meklētāji (Mičmans Smil-

tens), modernās puskurtizāniskās sievietes (Edītes noslēpums, Mans tēvocis), klaidonīgi jūrnieki (Skrejošais Holandietis). — Romānā *Pelnu viesulis* (1928) Zariņš caur spilgtiem reāliem raksturu zīmējumiem graiza pēckaņa garīgo pagrimumu, sabiedriskās un katra personīgās dzīves ļaunumus. Nekur autors nerunā atklāti: viņš apzinīgi slēpjas aiz tēlojamām personām, tām likdams izsacīt vajadzīgos spriedumus. *Pelnu viesulis* uzskatāms kā laikmeta kritika, kuŗā reizēm ieskanas sarkastiska stīga, asums, izsmieklis. No autora runā labs dzīves apstākļu un cilvēku pazinējs, kaut arī vienīgi no negatīvās puses, — pozitīvā Zariņš nepazīst.

Cilvēkus kā zināma laikmeta sekas Kārlis Zariņš tēlo romānā *Brāļu dēli* (1922). Kaŗš, revolūcija, komūnisms — viss tas radījis neapmierinātību, noteiktības trūkumu, varaskāŗi. Divkosība ir šī laikmeta raksturīgākā iezīme. *Students Ojars Krācums*, tāpat viņa brālēns *Lauris* ir revolūcionāri, prot pārliecināt ar skaistām runām, bet paši netic savai sludinātai pārliecībai. Autors viņus tēlojis spilgtā konkrētībā, organiski saistot ar pašu pārdzīvojamo laiku. Romāna darbība norisinās pasaules kaŗa priekšvakarā Pēterpilī, kaŗa sākumā Rīgā un vēlāk, Krievijas nemieru un lielinieku laikos, Ukrainā un Rīgā, pieskaŗoties arī Latvijas sākuma dienām. — Laikmeta ļaudis notēloti arī romānā *Spīganās purvā* (1929). Ārēji tie šķietas ideāli kultūras darbinieki, bet īstenībā ir slīpēti ierāvēji, sava labuma meklētāji. Zem dažādu biedrību maskām tie piekoppj visnekautrīgākos veikalus. Tāpat kā savos citos darbos, arī šajā darbā Zariņš pašvītrojīs tieši negatīvo.

Problēmātīķis Zariņš kļūst romānā *Dzīvība un trīs nāves* (1921). Uz 1905—6. g. revolūcionāri saskaŗotā fona autors zīmē trīs dažādus raksturus, kas nākuši no dažādu interešu sfairām, no dažādiem dzīves apstākļiem, uzklūst uz viena ceļa — revolūcijas un tās atplūdu ceļa. Šie trīs raksturi komplektējas no bijušā pašpuikas, vēlākā pārliecinātā sociālista, bet garīgi diezgan nesaturīgā *Makša*, piedzīvojumu meklētāja, sekli godkārīgā studenta *Kazimīra* un dzīves salaustā, maigi jūtīgā dzejnieka *Valda*. Revolūcijas atplūdi viņus visus noved līdz nāvei. Un tieši te likts romāna akcentējums: nāves bailes visos vienādas, tāpat ilgas pēc dzīvības. Ne intelekta attīstība, ne jūtu kompleksu dažādība neatšķīŗ cilvēkus, kad tie nonākuši uz lielās robežas starp dzīvību un nāvi.

Bez tam Zariņš sarakstījis un publicējis: romānu Dārza māja (1930), stāstus Svēres (1923), Savādi cilvēki (1923), Gluži veltīga varonība (1926), Jūras bērni (1927), Rudens stāsti (1928) un Starp divām mūžībām (1930) un noveles Noslēpumi (1925). Krājumu Gluži veltīga varonība godalgoja kultūras fonds.

Z. rakstījis darbus arī skatuvei. Viņa pirmais skatuves darbs ir drāma Gulbju dziesma, romāna Dzīvība un trīs nāves drāmatizējums. To 1929. g. pavasarī izrādīja Nacionālais teātris un tajā pašā gadā tā iznāca grāmatā. Šim darbam sekoja citi: Te nu bija (1930), Zemes spēks (1932), Negudrā Ģertrūde (1933). Periodikā izkaisītas Zariņa apceres par literāriskiem jautājumiem, grāmatu recenzijas: Rakstnieks un doktrīna (Daugava, 1931) un citas.

5) Balodis. Kā veikla tipu un pa daļai arī laikmeta raksturotāja parādās Paula Balodis. Viņas romanā Daugavas ūdeņi (1933) centrālā figūra ir lauku saimniece Mauriņiete, kas savās šauri patmīlīgās interesēs, godkāribā un nesātībā, gribā izprecināt savu meitu Libu, saimniecību noved līdz izputēšanai. Viņas dēļ tās vīrs Mauriņš, kas ir godīgs, strādīgs dzet riņķojam ap sevi. No romāna citām personām vēl atzīmējams Dūzis, kas stipri līdzīgs Kārļa Ieviņa Putras Dauķim. Netaisni ieguvīšis mantu, viņš to atkal pazaudē. Daugavas ūdeņus var nosaukt par sabiedriski sociālu romānu ar didaktisku tendenci. Balodis reizē kritizē un pamāca. — Autobiografiski motīvi ieaukti stāstā Uzlēcošā saule (I, II, 1929). Centrālās personas Daiņas dzīve Maskavā un atjaunotā Latvijā at-

Paula Balodis.

un miermīlīgs cilvēks, vispirms pārdod mežu, pēc tam no krājokases izņem lielāku zumu naudas. Mauriņiete naudu izķiež par nevajadzīgām lietām, un māju pārdod ūtrūpē. Tas ir to sieviešu tips, kas nerēķinās ar iespējamo, kas visu pasauli grib red-

gādina pašas autore dzīvi. Diezgan īpatnēji tēlota studentu-latviešu dzīve Krievijā, lielnieku varas laiks, Latvijas valsts sākuma dienas. — B. sarakstījusi arī dažas komēdijas: Lāčgales dižvīri (1926), Nomales cilvēki (1927) un Mauriņu Litas kāzas (1930). Komēdijās krietni daudz cīniska elementa un tās literāriski mazvērtīgas.

P. Balodis dzimusi 1889. g. 29. septembrī Pļaviņu pag. Ratniekos kā zentuļa meita. Mācījusies Pļaviņu pagastskolā un Draudziņas ģimnazijā Rīgā. Studējusi Maskavas universitātes vēstures filoloģijas nodaļā (1911—14). Pēc studiju beigšanas strādājusi kā skolotāja ģimnazijās un lektriese tautas augstskolā. Šinī laikā sākusi pirmos mēģinājumus rakstniecībā. Rakstījusi krievu žurnālos un latv. studentu gadagrāmatā. 1920. g. atgriezies Latvijā un apmetusies uz dzīvi Pļaviņās. Kopš 1930. g. dzīvo Rīgā, Mežaparkā.

6) Reinholds Sotaks ar stāstu krājumiem *Kūpošie lauki* (1924) un *Nerātņie brīži* (1929) parādījās kā simpatisks stāstnieks, kas jau izkopies diezgan skaidru un koncentrētu stilu un cenšas pēc satura īpatnības. Diemžēl, Sotaks no stāsta pievērsās lugu rakstniecībai, kur viņam daudz mazāki panākumi. Publicējis komēdijas *Pagānu zemē* (1923), *Dunduru laikā* (1928) un *Dzīves rītā svaigā* (1929) un drāmu no pasaules kaķaļaika *Kvēlās ogles* (1933). S. dzimis 1890. g. 8. februārī Vecpiebalgas pag. Paulēnos.

7) Mežsēts. Romantiski satraukts un aizrautīgs stāstītājs ir Augusts Mežsēts. Savu literārisko darbību viņš sāka jau priekškaŗa laikā, bet īpatnību ieguva tikai pēc piecpadsmit gadiem, kad laida klajā stāstu *Liliju ezers* (1926). Šim stāstam fābula ņemta no kādas teikas. Arājs izaŗ aizliegto Liliju pļavu, iekrīt ezerā un noslikst. Pārkāpuma sekas jānes arī nākamām paaudzēm. Stāsts uzrakstīts veiklā valodā un ir gleznu bagāts. Vēlāk tas ietverts krājumā *Aizejošie* (1927). Mežsēts vissīprāks jaunās intelliģences tēlojumā. Mazāk izdevušās tās vietas, kur viņš cenšas sakauset reālo arteiskmaino. Pēckaŗa intelliģence rādīta stāstu krājumā *Dāma rožainā plīvurā* (1931). Pārējās Mežsēta grāmatas: lugas *Uz priekšu jeb atpakaļ* (1912) un *Lielpilsētas augļi* (1913), poēma *Mākoņu puķes* (1919), dzejoļi *Jūnijs* (1922) un

Maija zvaigznes (1925), stāsti Uz kultūras ceļa (1919), Vēstule no cietuma (1928) un Dvēseļu parāde (1928) un romāns no mazpilsētas dzīves Apburtā pilsēta (1929). M. čakli darbojas arī kā tulkotājs. Jāmin viņa tulkotie romāni: F. Dostojevska Piezīmes mirušo namā (1927) u. c.

A. Mežsēts dzimis 5. nov. 1890. g. Odzianas Mežētās kā zemtūra dēls un pēdējais 10 bērnu ģimenē. Pirmo izglītību baudījis Vietalvas draudzes skolā. Pēc tās pabeigšanas mācījies mūziku Rīgā. Kad Bermonts bija pie Daugavas un Rīgā gandrīz nekā neizdeva, pats dienēdams Vīrs-pavēl. štabā, izdeva un pats rediģēja ilustrētu žurnālu Latvijas Rīts. Kļūmīgu apstākļu dēļ tas pēc ceturtā numura apstājās. 1920. g. izdeva žurnālu Vaiņags un nodibināja grāmatu izdevn. Vaiņags. Šī izdevniecība laida klajā 43 grāmatas, starp tām P. Ērmaņa, Jūl. Rozes, A. Dāles, Al. Plensnera, Ad. Ersa, Al. Grīna un citu mūsu labāko rakstnieku darbus.

8. Jānis Ezeriņš.

Liktenis rotaļājas ar cilvēku dzīvībām, bieži vien tās pārtraukdams krāšņākā plaukumā. Tāds bija arī Jāņa Ezeriņa mūžs, kas nepaspēja aizsniegties līdz pilnīgam briedumam: nāve Ezeriņu aizsauca pārāgri. Bet arī tas darbs, ko Ezeriņš paveica, nav mazais. Viņš mūsu rakstniecībā ienesa jaunu noveles paraugu, kuŗā tēlota modernā, satrauktā dzīve ar tās tukšību, lepnību, meliem un liekulību.

Pirmā grāmatā — stāstos un pasakās Dziesminieks un velns (1920) Ezeriņa litērāriskie tēli vēl ne visur skaidri kontūrēti. Autors šad tad aizraujas ekstrēmās, mīl spilgtu krāsainību, tādejādi nespēdams dot viengabalaina, reljefa lējuma. Bet te patīkami pārsteidz viena īpašība — viekārsie, nepretenziozie valodas līdzekļi. Krājumā ietverti stāsti un pasakas: Kristus brūte, Peles pēdējie gadi, Lietavas, Rūtes ķēniņš, Dziesminieks un velns, Tā bija dzīve, Jaunais likums.

Savu īpatnēju māksliniecisku veidojumu Ezeriņš jau ieguvis nākamās prozas krājumos — stāstos Majestātes kazar mēs (1922) un novelēs Fantastiskā novele un citas (1923). Saturs kļuvis koncentrētāks, viengabalaināks, stāstījuma plūdums straujāks, tēli asāki. Notēlodams moderno seklību, Ezeriņš savos stāstījumos ļauj iedzirkstīties arī mīlestībai. Tā viņam — ļaunā labotāja, jaunu mērķu radītāja. Būdamas dziļšs jūtu cilvēks, rakstnieks savas jūtas tomēr neizrāda: viņš liek runāt tēliem, priekšmetiem, un tie tad lasītāja priekšā nostājas kā dzīvi. Aiz dažreiz gluži anekdotiska notikuma slēpjas dziļas atziņas, cenšanās iekļauties mūžības ritmā, tā iz-

pratnē. Ezeriņš mil rotaļu, vārdu spēli. Tajā viņš allaž ierauj dzīvespriecīgus cilvēkus.

Ezeriņa turpmākie prozas darbi sakopoti noveļu krājumā *Leijerkaste* (I. d. 1923, II. d. 1925). Ezeriņš rakstīja arī dzejoļus. Tie sakopoti krājumā *Krāšņatās* (1925) un iznāca tikai pēc rakstnieka nāves. Bez tam E. spalvai pieder viencēliens *Siberijas zāle* (1920). Tulkojis Oskara Uailda romānu *Doriana Greja ģimete* (1920), *Stendala Sarkanais un melnais* (1921—22) u. c. Kopā ar J. Grīnu sastādījis lasāmo grāmatu *Valoda* (6 d., 1923—24).

J. Ezeriņš dzimis 1891. g. 9. aprīlī Bikseres pūg. Beiros. Izglītojies Kārzdabas pagasta (1899—1902), Cēsvaines draudzes (1902—5) un Lazdonas draudzes (1905—6) skolā, pēc tam Valmieras skolotāju seminārā (1906—10). Strādājis kā pedagogs Lazdonas draudzes (1910—12) un Saikavas ministrijas skolā (1912—19). Pasaules kara laikā armijā Ezeriņš dabūja pabūt tikai īsu laiku, jo slimības dēļ to drīz atvaļināja. Dzīves gaitas rakstnieku novēda Rīgā. Te viņš bija Brīvās Zemes literāriskās nodaļas vadītājs (1919—22). Pēc tam dzīvoja gan metropolē, gan uz laukiem, nododamies vienīgi rakstniecībai. Arvien progresējošā slimība (tuberkuloze) viņa organismu novājināja, un viņš mira 1924. g. 24. decembrī. Apglabāts Meža kapos Rīgā.

Literātūra: E. Sūnas Jānis Ezeriņš (Ritums VIII, 1923). Z. Mauriņas Dieviņa velniņš (Pārdomas un ieceres, 1934). P. Ērmaņa Atmiņas par Jāni Ezeriņu (Ilūstr. Žurnāls I, 1925). K. Zariņa J. Ezeriņš kā rakstnieks un cilvēks (Rīgas Ziņas, 1925). J. Vesēja Jānis Ezeriņš (Latvju Grāmata II, 1925).

9) Aleksandrs Plensners stāstā *Antica fiammā* (1919) parādās kā veikls stāstītājs un īpatnēju tipu raksturotājs. Apcerējumā *Latvijas atbrīvošanās* (I, 1928) viņš tēlo Latvijas stāvokli pasaules kara priekšvakarā. Pats tuvu stāvēdams valsts atbrīvošanas notikumiem, Plensners temai piegājis ar objektīvu, saprotošu skatu. Bez tam P. spalvai pieder lielāks skaits ievadrakstu par nacionāliem un militāriem jautājumiem, kā arī vairākas literāriskas apceres, starp tām *Dažas domas par latvju jaunāko rakstniecību* (Brīvā Zeme, 1931), *Edvarts Virza un viņa laikmets* (Br. Zeme 102, 1931).

A. Plensners dzimis 1892. g. 26. aprīlī Grašu pagastā. Bijis laikraksta *Laika Vēstis* dibinātājs un līdzredaktors (1917). Aktīvi piedalījies armijas oficiosa Latvijas Kareivis organizēšanā un bijis tā atbildīgais vadītājs (1920—23). Šī laikraksta vadību atkal uzņēmas 1932. g. Piedalījies pasaules karā un Latvijas atbrīvošanā. Paaugstināts par pulkvedi-leitnantu. Latv. universitātē studē filozofiju.

10) Zamaičs. Ar līdzšinējo morāles mērauklu noliegumu, ar asu sarkasmu mūsu literātūrā ienāca Lūcija Zamaičs. Neticēdama mīlestībai un visam tam, kas mūsaiķu cilvēkam liekas labs un garīgi vērtīgs, viņa izsmēja sabiedrības ieskatu un prasījumus. Viss ir meli: nav ne mīlestības, ne patiesības. Viss pērkams par naudu — arī dvēsele. Organiski neieaugdama nihilismā, Zamaičs pieķērās erotikai, vīrieša un sievietes seksuālo attieksmju noskaidrošanai.

Pilnīgā nihilismā Zamaičs iegrimusi tikai vienā darbā — romānā *Koka dievs* (1928). Risinādama dažādus notikumus starp komūnismu un monarchismu, starp sievieti un vīrieti, rakstniece noved pie atziņas: vīrietim sieviete nav vairāk kā fiziskais baudas objekts; tās miesas dēļ viņš dara visu, aizmirst pienākumus pret ģimeni un valsti; sievietei šo vīrieša rakstura neatņemamo sastāvdaļu tiesība izmantot, un viņa to dara. Romānā pozitīvais ir īpatnējos, spilgtos vilcienos zīmētais ziemeļu dabas kolorīts un turienes ļaužu dzīve, kā arī vienkāršā un skaidrā valoda.

Bet uz zemes nekas nav mūžīgs. Mainās arī rakstnieku pasaules uzskati. Savā pēdējā darbā — dzejoļu krājumā *Mīlas kontrabanda* Lūcija Zamaičs vairs nav dzīves izsmēja, noliedzēja. Viņa nonākusi līdz traģismam, līdz atģidai, ka bez pērkamas mīlas kautkur tomēr slēpjas gaišāka pasaule.

Zamaičs talants mūsu rakstniecībai ir devis kuplu grāmatu skaitu: dzejoļus — *Mana dvēsele* (1917), *L'interieur* (1920), *Ziemeļu saulē* (1921), *Es*, Lūcija Zamaič, un mani vārdi, 69° 33' 11", *Zelta atvars* (1924) un *Mīlas kontrabanda*, stāstu kopojumu — *Čigāns un 3 dāmas* (1924), *Ciemā pie tautiešiem* (1925) un *Livijas dienas grāmata* (1925), tēlojumus *Vientuļā gaitā* (1921), romānus — *Direktors Kazarags* (I, II, 1927) un *Koka dievs* (1928). Bez tam Zamaičs publicējusi poēmas prozā *Ielu maldos* (1923) un joku spēli *Ķipara brīnišķīgās gaitas* (1929). Romāns *Direktors Kazarags* tulkots arī krievu valodā.

L. Zamaičs dzimusi 1893. g. 26. februārī Vecsaules pagasta Erķēnos kā saimnieka meita. Mācījusies Bauskas meiteņu skolā, Jelgavas tirdzniecības skolā (1908—10) un Olava komercskolā Rīgā (1910—12). Pēc tam apprecējusies. Kādu gadu nodzīvojusi Vjatkas guberņā un apceļojusi Poliju, Vāciju un Austriju. No 1914.—1919. g. strādājusi kā bibliotēkare

un skolotāja Archangeļskā. Ģimenes dzīvē radušās nesaskaņas, un 1923. g. rakstniece šķirusies no vīra, aizbraucot uz Franciju un Itāliju. Šī uzturēšanās Vakareirokā Zamaičai devusi iespēju labi iepazīties ar turienes kultūru, rakstniecību, mākslu. Tagad Z. dzīvo Rīgā.

11. Kārlis Lapiņš.

Kā rakstnieks un žurnālists pazīstams Kārlis Lapiņš. Kā rakstnieks viņš parādījās 1927. gadā, kad iznāca viņa pirmais romāns *Revolūcijas mutuļos*. Kā žurnālists tas darbojās jau agrāk, rakstīdams dienas presē un laizdams klajā publicistiska satura brošūras. Pirmam romānam sekoja citi — *Nemiera paaudze* (1929), *Čekas gūstā* (1930), 33 dodas

uz Eiropu (1931), *Republika gaisā* (1932), *Atplūdu laikā* (1933), *Pagrimušie* (1934) un stāsti *Nemiers un mīla* (1930) un *Sirds bankrots* (1933). Astoņu gadu laikā Lapiņam iznākušas 9 grāmatas. Tā ir ie-

Kārlis Lapiņš

tiešo uztvērumu. Viņš bija pirmais, kas mūsu literātūrā ienesa revolūcijas laikmeta atspoguļojumu, kad lielā Krievijas ķeizariste sabruka līdz visdziļākiem pamatiem, kad masu tumšie instinkti sasniedza savu kvintesenci, nojaukdami veco, kamēr vēl nebija uzcelts jauns.

Lapiņš, pats ar jaunības ideālismu iekļāvies komūnismā, no tā vēlāk bēga, tajā neredzēdams nekā ideāla, kas celtu augstāk cilvēcību un kultūru. Komūnismu personīgi pārdzīvojis, kādu laiku pat ieņemdams komisāra posteni, viņš šo laikmetu spēja notēlot ticami un uzskatāmi.

Kā laikmeta kritiķis Lapiņš nostājas romānā *Pagrimušie* (1934). Tur mēs sastopamies vaigu vaigā ar to kliķes

vērojama ražība, kādu var uzrādīt tikai nedaudzi latviešu rakstnieki.

Lapiņa prozaiķa talants parādījās temperāmentīgā, vēl gan brīžam neapvaldītā tēlojumā, īpatnējos raksturu zīmējumos un spējā sevī plastiski pārkausēt dzīves parādību

garu, ar visām tām partiju kombinācijām, kas Latvijā valdīja pirms 1934. g. 15. un 16. maija notikumiem. Īsto dēmodratu partijas prezidents Herberts Pumpītis nepazīst noteiktas, negrozāmas politiskas pārliecības: par naudu viņš to pārdod katram, kā pilnīgi sarkanam Rūdfam Vētram, tā galēji labiem. Neticēdams valsts pastāvēšanai, viņš to uzskata par līdzekli savu materiālo tieksmju apmierināšanai. Par Pumpīti nav labāks viņa dēls Arnolds: tas apkrāpj krājeksi, kuņā ir direktors, uztur intīmu satiksmi nevien ar mājas kalponēm, ko tēvs tam allaž piegādā, bet arī ar prostituetām. Šiem diviem vīriem identiski simti un tūkstoši. Viss piesūcies ar egoistiskām nīcīnāmām tieksmēm. Šim pagrimumam Lapiņš stāda pretīm ideālistus Vaivodu un Veidi, kas labāk iet bada nāvē, kā pieņem negodīgi nopelnītu naudu. Tie ir mēraukla cildenam kā valsts, tā personīgā dzīvē. Priecīgs skats dzīvei atmirdz kādas vasaras kronikā *Studenti fermā* (1934).

Atsevišķi jāmin romāns *Atplūdu laikā*. Tajā risināta pozitīva doma — atpakaļ pie zemes, kas ir visa labā un skaistā iesākums! Dzīve nevar stāvēt uz vietas, tai jāmainās uz augšu, uz sintezi. Garīgo un saimniecisko krīzi, kas kā negaiss uzbrukusi tagadējam laikam, nevar pārvarēt ar rezignāciju, ar prātošanu. Te vajadzīgs darbs.

Lapiņā mīt romantiķa daba. To nav spējuši aplāpēt ne dzīves putekļi, ne maldīgi meklējumi politiskās hiperbolās. Lapiņa romantiskais raksturs vispīlgtāk izpaužas viņa mīlestības stāstos. Visur, kur vīen autors iet un kam pieskaņas, visur runā sirds. Tēlotie varoņi mil, cieš, krīt un ceļas. Visi tie, aplīpuši ar kaņa un revolūcijas putekļiem, sauc pēc jaunas gaismas, pēc jaunas mīlestības. Lapiņa literārisko darbu vērtību mazina sasteigtība, vietvietēja izplūšana garlaicīgos un nevajadzīgos tēlojumos, neapvaldīta jūsma.

K. Lapiņš dzimis 1895. g. 28. janvārī, Cēsu apr., Gatartas pagasta Kalna Lībiešu mājās kā lauksaimnieka jaunākais dēls (bez Kārļa vēl divi dēli un piecas māsas). Trīs ziemas apmeklē Gatartas pamatskolu, bet vasarās iet ganos. Pamatskola arī ir K. Lapiņa vienīgā formāli nobeigtā skola. Iestājas Drustu draudzes skolā, bet te mācības pārtrauc pārceļšanās uz Rīgu (1909). Rīgā mācās par burtlici Gutenberga burtu lietuvē, bet pa vakariem apmeklē Ozoliņa komerczinību un Plūdoņa valodu kursus (1909—1913). 1913—1914. gadā parādās L. pirmie raksti par darba dzīvi *Jaunā Laikā* un *Dzīves Balsī*. 1914. g. pavasarī viņu arestē par piedalīšanos revolūcionārā kustībā un Pēterpils tiesu palāta to notiesā uz pusotra gada cietoksnī. Sodu izcieš Rīgas guberņas cietumā un Pleskavas cie-

toksnī. Raksta paštaisītos politisko ieslodzīto žurnālos. Pēc iznākšanas no cietuma 1915. g. strādā kā fortifikācijas darbu techniķis 12. armijas joslā. 1916. gada pavasarī iestājas Latviešu strēlnieku rezerves bataljonā Tērbatā. Kā apakšvirsnieks aiziet uz fronti, kur piedalās kaujās vācu uzbrukumu laikā (pēc Ziemassvētku kaujām). Ievainots ēvakuējas uz hospitāli Pēterpilī. Marta revolūcijas sākumā izveseļojies atgriežas Rīgā un atkal strādā frontes fortifikācijas darbos Ķekavas rajonā. No turienes deleģēts Rīgas strādnieku deputātu padomē un samierināšanas kamerā. Rudenī 12. armijas iskorada loceklis (Cēsis) un Latv. bezzemn. dep. pad. loceklis (Valmierā). Šajā gadā pirmie gaŗākie raksti iespiesti Brīvā Strēlniekā un c. Vidzemi vāciem okupējot, aizbrauc uz Pēterpili. Īsi pirms lielinieku iebrukuma Latvijā atgriežas Rīgā. 1919. g. Rīgas kaŗa nodaļas sekretārs, vēlāk pārvaldnieks. 1919. g. maijā kopā ar sarkano armiju atkāpies uz Pad. Krieviju, kur bijis štābā formēšanas daļas priekšnieks (V. Lukos). Pēc tam aizbraucis uz Maskavu pulka komandiera kursus. Klausijies arī lekcijas Saņavska universitātē. Pēc tam kaŗa komisārs sarkanarmijas lauku štāba administrātvīvā pārvaldē. 1920-1921. g. Maskavas Centrevakā kā ēvakuācijas nodaļas priekšnieks. 1921-1922. g. SSSR delegācijas loceklis Varšavā un pārstāvis Polijas austrumos. Aizrobežā notiek revolūcionāro ieskatu pakāpenisks sabrukums. Atgrieŗoties Maskavā strādā kā apgādes nodaļas priekšnieks Arā (bada apgabalos cietuŗo palīdzības pārvaldē). Maskavā Lapiņu arestē par sakariem ar Latvijas sūtniecību un iesloga VĶK iekŗējā cietumā. Pēc 4 mēneŗiem izsūta uz 2 gadiem trimdā Vologdas gubernā. Pēc pusotra gada L. bēg no Vologdas uz Latviju, kur ierodas 1924. g. maijā. Pirmie raksti latvieŗu presē sūti no pad. Krievijas 1923. g. rudenī (Latvija un Latvijas Kareivis). No 1924. g. līdzdarbojas Latvī, kas ar maziem pārtraukumiem turpinās 8 gadus. 1926. g. Latvijas Sarga ārzemju nodaļas redaktors. 1927. g. izdod pretkomunistisko žurnālu Internacionāle. Preses lietā nosēd 3 nedcentrālcietumā. 1928—1929. g. rediŗē Latgales Ziņas Daugavpilī. 1929—1932. g. pastāvīgs redaktors Latvī. Kopŗ 1932. g. ir redaktors Pēdējā Brīdī. Pēdējā laikā visvairāķ raksta literār. recenzijas un sabiedr. politiskus ievad-rakstus. Zem pseidonīma K. Merts publicējis seŗas politiska satūra broŗūras.

Literātūra: E. Raistera Kāŗlis Lapiņŗ un viņa laikmetiŗas grāmatas (ievads romānam Republika gaisā, 1932.) O. Liepiņa Romantiskā cīnītāja jubileja (Pēdējā Brīdī, 1934. g. aprīlī).

12. Aleksandrs Grīns.

Latvju jauno rakstniecību ir aizrāvuŗas modernisma tieksmes. Rakstnieku domas urbjas esamībā, pārdzivojamā laikmetā, tā cilvēkos un sabiedriskās parādībās. Šajā plūdumā, kas ietveŗ visas literāriskās grupas, kā varens zaļojoŗ koks izslienās Aleksandra Grīna tēls, tālu mezdams savu plato ēnu. Grīns nav tagadnes tēlotājs. Viņa varoņi izkāpj no kapiem, kur tie dusējuŗi netraucētā mierā, pieņem pasauliŗas formas

un kā bijušās dienās skaidrām sejām nostājas mūsu priekšā. Dzīvi sākdami no jauna, mīlēdami, cīnidamies, ciezdami un beidzot atkal ienirdami mūžībā, tie atstāj aiz sevis platas pēdas, kur ilgi vēl skatās dzīvā cilvēka acs.

Aleksandrs Grīns kā vēsturisku sižetu apstrādātājs parādījās jau ar saviem pirmiem stāstu krājumiem *Krustneša gaitas* (1920), *Pieviltā vīra atriebšanās* (1922) un *Septiņi un viens* (1926). Tēlotie cilvēki ir pilni primitīvas kaisles, lielas drošsirdības, cīņas kāres. Tiem svešs mūsdienu kultūras cilvēka apvaldītais smalkums. Bet viņi ir varoņi, kas nepagurst kaujās, lai aizstāvētu savu dzimto zemi, savas tiesības. Vecāru Indriķa dzīves stāstā un Svētās Agates brīnumdarbos (krājumā *Pieviltā vīra atriebšanās*) rakstnie-

Aleksandrs Grīns

mā, ne šaurā anekdotes lokā. Arī turpmākos darbos G. turpina iet pa iesākto ceļu. Romānā *Nameja gredzens* (1931) Zemgales pēdējā virsaiša Nameja pēctecis Gundars uzaug svešumā, Volinijas kņaza galmā. Uzaudzis viņš nāk atkarot vāciem savu dzimteni, cīnās kopā ar dumpīgiem zemniekiem, bet kauju pazaudē. Poļi un zviedri nav attaisnojuši dotās cerības uz savu atbalstu pret latvju zemes svešiem kungiem, bet klausās, mēros un badā izmocītie zemnieki vieni nespēj nokratīt jūgu. Gundars mirst kā nospīestās tautas ilgu simbols; ērkšķu vaiņags viņam galvā. Bet cīņa vēl nav galā: to turpinās dēls, ko savā klēpī nes kāda zemgaļu meitene. Romānā *krāšņas ainas*, kas iespaido ar vizionāru spēku: par sniegainām koku galotnēm aizjoņo teiksmaini jātnieki ar vārpu vaiņagiem un sarkaniem mēteļiem; pie nakts debesīm izšaujas ugunīgi kāvi kā baigu notikumu

ka izdoma paceslas pilnskanīgas mākslas augstumā, Grīns neforsē: viņa fantāzijas svabadais lējums ļauj izveidoties skaidriem, reljefiem tēliem. Vājāki anekdotiskie stāsti, jo Grīna talants vispilnīgāki var izpauzties brīvi plūstošā episkā stāstījuma

vēstneši; zemnieki ar izkaptīm rokās bezbailīgi iet pretīm šķēpnešu pulkam; tumši padebeši dunēdami aizbrāžas pāri kauju laukiem. Grīns šajā darbā uzrāda lielu stila progresu. Valoda šķetinās stingrā lietišķībā, skaidrībā un vienkāršībā.

Savas līdzšinējās literāriskās darbības virsotnes Aleksandrs Grīns sasniedz romānu triloģijā *Dvēseļu putenis* (I—III, 1933—34). Te visgaišāki parādās šī rakstnieka seja — patriotisma apgarota, īpatnēji latviska, plašuma un episka miera apstarota. Ar veiklu roku Grīns tēlo latviešu strēlniekus, to leģendārās, varonīgās cīņas Tīrelpurvā, pie Smārdes, pie Ķekavas un Ložmetējkalnā, šo cīņu nozīmi, strēlnieku gaitas Krievijas revolūcijā. Cīņas trauksmē, pašā asakā momentā ieskanas ilgas pēc dzimtenes un brīvības, pēc pašu Latvijas. Neredzamas varas un ticības rauti, strēlnieki traucas uz priekšu, cauri kaŗa mutuļiem un asins tvaikiem. Garā viņi skata atbrīvoto dzimteni, kuŗai pirms septiņiem gadusimteņiem uzgūlās sveša dūre. Ilgas viņus spārno, iejūsmo. Asāki skan ieroči. Vingrāki kustas rokas un ciešāki raugās acis. Latvju zemei jāklūst brīvai! — Bet nodevība pavada strēlnieku pulkus. Pēc vairākām spožām uzvarām, krievu palīgspēkus nesagaidījuši, viņi spiesti atkāpties. Latvju pulki aizmaldas Krievijā, kur klūst par komūnisma sargiem. Romāna trešā daļā Grīns savam varonim Artūram Vanagam liek atgriezties Latvijā, kopīgi ar citiem sarkaniem cīņas biedriem, pārdzīvot lielnieku laikus un Latvijas dzimšanu un beigās atrast mierīgu atpūtu savās mājās — Zemgalē. Psihiski pārveidots Vanags atgriežas dzimtenē: lielniecisms viņam liekas kā murgi, kā baigs sapņojums. Spilgtā krāsainībā tēlots sarkanais terrors Latvijā, zaļās armijas cīņas, Cēsu kaujas, Bermonta uzbrukums un tā padzīšana.

Ar *Dvēseļu puteni* Grīns sev izrakstījis ļoti spējīga prozaiķa apliecību. Kā neseno baigo dienu aculieciniekam viņam labi pakļāvies plašais, ievēribas cienīgais materiāls. Tēli zīmēti plašiem vilcieniem un sakausēti organiskā vienībā ar skaidro, koncentrēto stilu.

Mazākvērtīgi Grīna stāsti *Likteņa varā* (1928) un romāns *Ta bago* (1934). Pēdējā tēloti Kurzemes hercoga Jēkaba laiki. Latvju zēns Kalēju Jānis iekļūst hercoga flotē, pēc pirmā sekmīgā brauciena ar kuģi apprecas ar mīļoto meiteni Līnu. Tad kopā ar citiem kurzemniekiem dodas uz her-

coga iegūto koloniju Tabago salu Karaibu jūrā. Tur sākas sūrs darbs, kas tomēr vainagojas ar sekmēm — jūra atkāpjas, parādās auglīgi lauki. Latvju kolonistu dzīve atplaukst. Bet Tabago iekaro holandiešu tirgotāji. Kalēju Jānis paliek par kontrabandistu, jo citas peļņas nav. Krit spaniešu gūstā. Pēc triju gadu sirošanas atgriežas salā, kur vairs atrod tikai trīs kapu kopiņas — Līnas un bērnu. Pārējo mūža daļu Kalēju Jānis nodzīvo Virdžīnijā kā fermers. Mirstot viņš savās ilgās atgriežas pie mīlotās dzimtenes — Kurzemes. Romāna akcentējums likts uz vēsturiskā fona, darbības norisei ņemot fantazijā veidotus cilvēkus un notikumus.

A. Grīns dzimis 1895. g. 16. augustā Biržu pagasta Ziedos. Piedalījies lielā pasaules kara, strēlniekos un Latvijas atbrīvošanā. Ieguvis virsnieka pakāpi. Pēc kara demobilizējies un strādājis Latvja redakcijā, Grāmatu Drauga izdevniecībā un citur. Tagad ir Brīvās Zemes redakcijas loceklis. Studējis Latvijas universitātē medicīnu. Viņš rediģējis plašo Pasaules vēstures izdevumu (1—25 sēj.) un Kultūras un tikumu vēsturi (1—14 sēj.) Tulkojis pazīstamo E. M. Rēmarka romānu Rietumu frontē bez pārmaiņām, Ludviga Rennā romānu Kaņš (1929).

Literatūra: E. Virzas Aleksandrs Grīns (Laikmeta dokumenti, 1930).

13. Jānis Veselis.

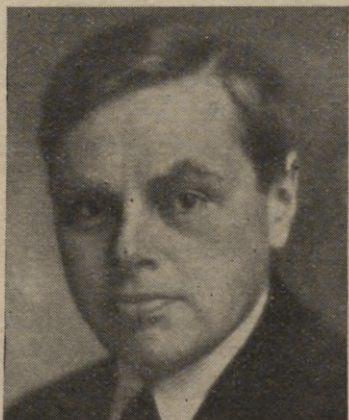
Viens no spējīgākiem un raženākiem prozaikiem latvju pēckara rakstniecībā ir Jānis Veselis. Sevī pārkausējis lielo notikumu iespaidus, kas pēc 1914. gada saviļņoja visu pasauli, pats daudz pieredzējis un izjutis, viņš nāca klajā ar darbiem, kas imponēja ar svaigu dzīves uztvērumu, spēcīgu tēlojumu un stila skaidribu.

Metafiziska jūtoņa ieskanas stāstu un fantaziju krājumā Pasaules dārdos (1921). Zemes un tautas ierautas kara viesulī. Kaislību piepildījums nedod apmierinājuma. Bet kurp tad lai dodas cilvēka ilgas? Pie kā lai veldzējam savas garīgās slāpes? — Veselis liek fantazijai pacelties mūžībā, lai meklētu saskaņu starp reālo un ir reālo. Šī doma visasāk izteikta fantazijā Mēnesietes dāvana. Te filozofiskais traktējums spilgti kontrastains, autors iegrimst duālismā.

Fantazijā Akla is ezers (1921) Veselis liek runāt dzimuma kaislibām, nostāda tās kā cilvēka būtisku, neatskīrāmu daļu. Krišam Daineram jāizšķīrās: saņemt visas dzīves baudas vai pāriet mūžībā, lai ņemtu dalību pie pasaules likteņiem.

Dainers izvēlas pirmo ceļu. Viņš nogrimst Aklā ezera sūnakli — Sievietijas valstī. Tur ir viss, ko vien baudītājs var vēlēties. Kā sātrakota jūņa ruņā instinkti; sievietes nekautrēdamās atdod savu ķermenisko būtni. Autors jūtekliskās baudas notēlojis spilgtā krāsainībā, izceļot to varu, kas magnetiski velk pie sevis. Fantazijas beigās viņš Krišu Daineri tomēr noved līdz atgīdai, ka bauda kaislē nav nekas, ka dzīves augstākā jēga — darbā, cīņā, pašā dzīvībā. Virietības gars uzvar miesu, kas ir galvenais sievietības elements.

Stāstos *Zem vācu jūga* (1921) Veselis paplašinājis savu pieredzes loku. Viņa skats pievēršas kaŗā ierautās, izpostītās latvju tautas liktenim. Rakstnieks tēlo vācu okupācijas varas laiku Kurzemē, ko pats dabūja izbaudīt. Blakus tīri seksuālam

Jānis Veselis

momentam te jau nostājas vārds — tauta. Tas rāda Veseļa progresējošās tieksmes. Krājumā bez tituļstāsta ietverts stāsts Čūskas audzināšana un fantazija Noziegumu pilsēta. Tajā pat 1921. g. Veselis publicēja romānu *Saules kapsēta*. Izmantojot uzkrātos dabas iespaidus, autors izveidojis fābulu par sūnakļa rašanos un tajā paslēpto saules enerģiju. Tas ir tas pats sūnaklis, kas jau minēts stāstā *Aklais ezers*. Bērnībā četrus gadus nodzīvojis Saukas pagasta Albretos (1909—6), autoram uzkrājušies spēcīgi iespāidi mākslas darbam. Albretos skaista apkārtnē — sils, kalni, sūnaklis. To Veselis tēlojis ar drošu roku, zīmējot īpatnējus peizažus.

Šīm grāmatām sekoja: stāsti *Liesma uz ūdeņiem* (1922), romāns *Dievu gulta* (1923), stāsti *Rēgi un cilvēki* (1924) un *Vilkači* (1925) un romāns *Eņģelis Ufirs* (1924). Stāstos Veseļa doma nepaplašinās, viņš tikai to pamatīgāk noskaidro, padziļina. Allāž būdams saistīts pie reālām lietām, cilvēkiem un to veidotās pasaules, Veselis reizēm aizmaldas miglānā fantastikā vai arī velk idejiskas paraleles.

Kā viens otra tiešs secinājums uzskatāmi romāni *Dievu*

gulta un Eņģelis Ufirs. Abos tajos darbojas viena un tā pati centrālā persona — Jūlijs Krainis. Ap šo personu vijas romānu fābuliskie pavedieni, visi meklējumi, filozofiskā doma. Arī laikmeti tēloti laika secībā — lielnieku laiks, Latvijas atbrīvošana, brīvā valsts.

Jūlijs Krainis pēc savas garīgās būtības ir anarchists, bet ne negatīvā nozīmē — viņa doma ir ideālistiska, garīgi celtnieciska. Krainis nevar jūsmot par esošo: esamība viņu neapmierina. Ne komūnisms, ne kāda cita vara cilvēci darīs laimīgu. Gluži pretēji — nekādas varas nevajaga, bet tikai pašam cilvēkam jāizkristalizējas šķīstīšanās ugunīs. Jātop labākam, kulturālākam.

Krainim šis ceļš jāizstaigā. Pēc lielnieku padzišanas, tīri mākslinieciskas dziņas dēļ iekļāvies komūnismā un ar rūgtumu to tā atrāviēs, viņš apmetas uz dzīvi lauku klusumā, tēva mājās. Te māla uzkālna virsotnē, jau no nezināmiem sākumiem atrodas četrstūrainis, plakani garens akmens — Dievu gulta. Uz tā Krainis noguļ stundām ilgi. Un te viņā dzimst un veidojas jaunas domas, visa esošā noliegums, jaunas pasaules meklēšana. Dvēsele padziļinās pārdomu lēnā un nepārtrauktā plūšanā. Iemilējis vairākas sievietes, viņš tomēr ar tām nespēj saaugt. Kraiņa domu apvārkšņi sniedzas daudz tālāk par zemes milu — kosmā, mūžībā. Redzam, ka Krainis sākas tur, kur beidzas Krišs Dainers (Aklā ezerā). Abus tos vieno ilgās pēc jaunas skaidrākas, pilnīgākas pasaules. Rodas itkā ķēde — Aklais ezers, Dievu gulta, Eņģelis Ufirs.

Mistifikāciju Veselis iepin romānā Eņģelis Ufirs. Krainis sapnī redz tēlu baltās linu drānās, kas to apdveš ar viņpasaules dvašu. Šis tēls vēlāk personificējas reālā būtnē, savādniekā, kas sevi dēvē par Eņģeli Ufiru. Viņā mīt liela sirdsšķīstība, pazemība. Un Krainim liekas, ka arī viņā ir kautkas no šī savādnieka. Šinī Veseļa romānā ievērojama vieta ierādīta sievietei Valdas Lailok personā. Viņa ir tā, kas padziļina Kraiņa garīgo pasauli, palīdz tam no pārdomām uzkāpt augstāku uzdevumu izpratnē. Kraiņa atziņu kvintesenci Veselis izteic apmēram tā: cilvēks, kuŗš cenšās pēc augstākā, iet caur trijām stadijām. Uz pirmās pakāpes valda dzīvnieciskais — miesa, kaislības. Cilvēciskais šai pakāpē svešs. Otrā pakāpē cilvēkā ieplūš kautkas aitērisks, jūteklēm netverams. Jūtu maigums savijas ar ilgām pēc skaidrākas,

augstākas pasaules. Trešā pakāpe — gara un miesas sinteze. Apklusušas kaislības. Dvēsele atkal tuvojas miesai. Apskaidrots un radošs cilvēks stāv pāri elementāro jūtu viesuļiem, atbrīvojies no visa zemā, netīrā. Panākta pilnīga gara un materiālas harmonija.

Positīva doma veidota romānā *Tirumu ļaudis* (1927). Šis ir Veseļa labākais, mākslinieciski vērtīgākais un idejiski skaidrākais darbs. Līdz šai virsotnei Veselis nenonāk nevienā turpmākā darbā. Universitāti beidzis dēls — inženieris Andrejs Viksna atgriežas atpakaļ pie zemes, risina tehniskas problēmas, lai paceltu zemes auglību, lai iegūtu dabas spēkos paslēpto enerģiju. Liela mīlestība viņu saista pie darba, kas dod nozīmi visai dzīvei, kas gara apvārkšņos ienes arvien jaunas vērtības. Viksnam veicas — Tirumu māju nokalnē viņš uzceļ spēcīgu vēja dzinēju. Vēja spēks pārveidojas elektriskā enerģijā, bet tā dzen dažādas mašīnas, rada gaismu. Zemes spēks savienojas ar tehnikas spēku un cilvēks kā apskaidrots stāv starp šiem spēkiem.

Šis nav viss romāna saturs. Viksna alkst sievieti, un šīs alkas viņā rada spēcīgu duālismu. Vienu sievieti — Izu viņš pazīst no pat bērnības dienām. Tā viņā rada romantisku aizrautību, slāpes. Iza studē, bet tad pēkšņi atgriežas laukos, kur jau atgriezies Viksna. Viņi apprecētos, sāktu kopīgu dzīvi, ja vien nebūtu pārāk pieraduši viens pie otra, ja to jūtas spētu pacelties pāri vienkāršai draudzībai. Veseļa otra sieviete — Laima, Tirumu māju kalpone, ir pretēja kulturāli izsmalcinātai Izai. Viņā mīt pirmatnējais skaistums, liela vienkāršība, augsti attīstīta pienākuma un atbildības sajūta. Viksnu viņa iemil ar pirmbūtīgu spēku, tic tam.

Andrejs Viksna izšķīrās par Laimu, kas ir tuvāka mūžīgai dabai. Viņš apprec to. Bet tad viņā atmostas ilgas pēc otrās, kas pa to laiku jau apprecējusies ar spēcīgo puisī, bijušo konservatoristu Albertu Mainaru. Arī Izā atmostas mīlestība pret Andreju. Viņi satiekas vienatnē, atklāj savas jūtas, bet pienākums tos attur no pārdrošā soļa — saplūst. Viņiem abiem ir jau saauguši bērni.

Bez pozitīvās domas etisks cildenums ir otra šī romāna īpašība. Tas Veseļa darbos parādās pirmo reizi. Cauri duālismam viņš savus varoņus izved pie — pienākuma. No miglainās fantastikas autors nonācis līdz reālībai, dar-

bam, vienkāršībai. Romānā īsts latvisks gars. Ar meistarīgu roku izveidotas skaidras, monumentālas dabas ainas. Tīrumu ļaudis kultūras fonds godalgoja.

Šim darbam sekoja stāsti Neticīgā Toma mīlestība (1928) un romāni Trīs laimes (1929) un Dienas krusts (1931). Šajos darbos Veselis neuzrāda jaunus sasniegumus. Romānā Trīs laimes tēlota senatne, mūsu senči. Darbība norisinās Augškurzemē. Simpatiski raksturi ir virsvadonis Runtiņš un maigi pieklāvīgā Maira, pilni dabas elementārā spēka.

Veselis mēģinājies arī drāmā. Traģēdijā Jumis (1931) sadurās divas pretējības — gaisais, meklējošais, garā brīvais ar tumšo, kaislo, varmācīgo. Darbs arhitektoniski saraustīts, pasmagš. Viengabalainības trūkums aizēno traģēdijā risinātos filozofiskos nākotnes meklējumus. Komēdijā Kur tad nu tu biji, āzīti manu (Izrādīta Pārdaugavas teātrī, 1934) tēlotas trīs draiskules, kas pēc dažādām trakulībām beigās atrod to, kas ir visu sieviešu vēlēšanās — ligavaiņus. Komēdija skatuviski spraiga, bet ar neizveidotu kāpinājumu: notikumu norisi var paredzēt iepriekš. Veseļa drāmatiskie darbi nekādā ziņā nesasniedz viņa romānu mākslas vērtības, to monumentālītātes.

Veseļa nedaudzās dzejas, kas parādījušās periodikā, neskatoties uz viņās ielikto intelektuālo dziļumu, nespēj aizraut. Dzejas tēliem trūkst reljefa atveidojuma, pilnskanīgas ritma kustības. V. stiprākā puse — plaši episks stāstījums, fantastika. Žurnālos parādījušies Jāņa Veseļa teorētiskās apceres un kritikas, kas imponē ar drošiem, skaidriem spriedumiem: Garsradītājs (Daugava, 1928), Par pasaules uzskatu (Daugava, 1930), Teodors Dreizers (Daugava, 1929), Dāvids Herberts Lorens (Daugava, 1929), Dzems Džoiss (Daugava, 1930), Jānis Ezeriņš (Latvju Grāmata, 1925), Raiņa drāma (L. Grāmata, 1925), Kārlis Krūza (L. Grāmata, 1925), Domas par stilu un saturu (L. Grāmata, 1925).

Veselis tulkojis VI. Reimonta romānu Vampirs (1927), L. Tolstoja stāstu Kazāki (1927), E. Žolā rom. Abata Murē noziegums (1928).

J. Veselis dzimis 1896. gada 20. martā Neretas pagasta Āņiņos. Neilgi pēc viņa dzimšanas tā vecāki aizgājuši par rentniekiem uz Rites pag. Pīkstuljiem, bet 1902. g. uz Saukas pag. Albretu mājām. Pie Albretiem

liels mežs, sūnaklis, kalni. Veselis gājis ganos un uzņēmis pirmos spēcīgākos dabas iespaidus. Šejienu dabas kolorīts notēlots vairākos Veseļa darbos (stāstā Aklais ezers, romānā Saules kapsēta u. c.). 1906. g. nākamā rakstnieka vecāki atgriežas Neretas Āņiņos, kur saimnieko vēl tagad. 1908. g. sākas skolas gaitas. Divas ziemas viņš mācās vietējā pagastskolā, tad divus mēnešus nodzīvo Pleskavā pie mātes māsas. Šinī laikā viņš sāk pirmos soļus dzejā un nedaudz vēlāk prozā — stāstos. No 1911—13. g. mācījies Jēkabpils pilsētas skolā. Tad strādājis mājās pie tēva, veicdams visus puīša darbus. Ziemā daudz lasījis un arī rakstījis.

Uznākušais pasaules karš arī Veseli ierāva savā virpulī. 1915. g. viņš tiek iesaukts kara dienestā, apmācīts Valmierā un Veravā, tad nosūtīts uz fronti Daugavpils rajonā. 1916. g. beigās nosūtīts Rīgas frontē, kur piedalījies janvāra kaujās. Ievainots kājā. Četrus mēnešus sabijis lazaretē Pēterpilī. Kautcik atveseļojies, nodevies rakstniecībai. Sarakstījis fantaziju Aklais ezers u. c. Otrus četrus mēnešus veseļošanās nolūkā pavada Meirānu pag. Degumnieku Stulpiņos pie vecākiem, kur tie dzīvoja kā bēgļi. Vāciešiem ieņemot Rīgu un pavirzoties uz priekšu arī Vidzemē, V. iesauca Tērbatas latv. strēlnieku rezerves pulkā, bet drīz vien, izceļoties Krievijā revolūcijai, tiek atvaļināts. 1918. g. martā, pēc trīs mēnešu nodzīvošanas Stulpiņos, viņš kopā ar tēvu atgriežas uz Kurzemi. Te Veselis nodzīvo vācu okupācijas laiku, lielinieku laiku, „balto“ laiku, līdz Bermonta ienākšanai. Šai laikā sarakstījis romāns Saules kapsēta, stāsts Zem vācu jūga un daži citi prozas darbi. Veseli, lielās rētas dēļ kājā, dienestā vairs neņēma. Bet Bermonta dienās viņu atkal ieskaita armijā — sākumā 3. Jelg. pulka darba rotā, vēlāk rezerves bataljonā Jaungulbenē un visbeidzot Rīgas komandantūras apsardzības bataljonā. Latvijss valdības laikā līdz 1921. g. pavasarim sastāvējis 2. Ventspils k. pulkā, bijis kā cenzors armijas štaba informācijas nodaļā un korektors Latvijas Kareivī. Pēc tam strādā vienīgi kā rakstnieks.

V. pirmais darbs — kāds dzejolis iespiests Republikas Sargā, 1920. g. Veselis savus literāriskos darbus galvenā kārtā saraksta vasarās, dzīvodams laukos Āņiņos.

Literātūra: Mauriņu Zentas Jāņa Veseļa attīstības gaita (Burtnieks II, 1928). Paulas Jēgers-Freimane Jānis Veselis (Daugava IX, 1928). Pēterča Ķikuta Jānis Veselis (Piesaule III, 1930).

14. Aīda Niedra.

Viens no gaišākiem vārdiem latvju pēckaŗa rakstniecībā pieder Aīdai Niedrai. Lasot viņas romānus, kas ir pilni zemnieciska mirdzuma, nāk prātā lielās ziemeļnieces Sigrīda Undsēt un Zelma Lagerlef. Niedrai ar viņām abām ir daudz kas kopējs, kā tēlošanas paņēmiens, tā dabas un dzīves apraksts.

Aīda Niedra literāriskos ūdeņos izbrauca ar kvēli rožainām dzejas būrām. 1920. g. Latvijas Kareivī iespiesti viņas

pirmie dzejoļi, bet pēc dažiem gadiem iznāca pirmais dzejoļu krājums *Erosa elēģijas* (1924). Niedra dzejoļi plūstošās, vitālītātes pilnās rindās, brīžam kaislīgi aizraudamās, klausīdamās savas sirds satrauktos pukstos. Zeme savā pirmbūtibā, mīla savā daudzpusīgā krāšņumā, kaisla noreibšana — tie ir galvenie motīvi Niedras lirikā. Vērodama elēģiskus momentus cilvēku dvīvē, dzejniece tomēr tic, ka viss tas pārejošs. Dzejoļi Zelta kāpēs viņa saka:

Tev rokās būs starojošas saules, ko iedevis mīlais Dievs,
Un mute smiesies tev klusi un smaidis tavš pār laikiem ies.

Reizēm grēkodama formas izturētībā, Aida Niedra kā dzejniece tomēr ir īpatnēja un spēcīga. Tās dzejas raža kopš 1924. g. atsevišķā grāmatā nav sakopota.

Pēdējā laikā N. vairāk pievērsusies prozai. Publicējusi vairākus romānus, ar kuņiem iekaņojusi labas epīķes vārdu. Romānos vijīga valoda un krāšņi tēlojumi. To māksliniecisko vērtību vēl traucē vietvietēja izplūšana un novirzīšanās no galvenās temas.

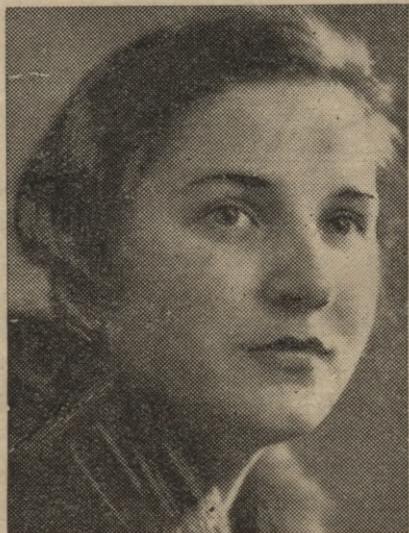
Romāna *Sarkanā vāze* (1927) galvenā varone Aina Strautmal ir sievietē, kas mīl dēkainību, kuņai nav savu noteiktu principu ne mīlestībā, ne visā citā dzīvē. Kā ģimnazijas audzēkne viņa iemīlas dzejniekā Pauli Vitolā un pavada ar to kopā dažu saldu brīdi. Vēlāk, uznākot revolūcijai, viņa apprecas ar komisāru inženieri Apsi, tad aizbēg no tā pie dzejnieka Vitola un no tā pie komersanta Alfrēda Dzilas. Apprecas otrreiz ar mašīnistu Žani Ausekli. Aizbēg arī no tā un kādu laiku pakļaujas dēkām. Romāns nozlēdzas ar to, ka Aina kopā ar Ausekli un savu dēlu Margeri atgriežas laukos, lai sāktu mierīgu dzīvi. Tas ir ļoti kaleidopisks saturs, kuņā neparādās neviens nosvērts, psiholoģiski pamatots raksturs. Tipu zīmēšana nav autores stīprā puse. Bet viņa ir veikla modernā laikmeta notēlotāja, tā laikmeta, kas nāk ar slavu, spožumu, garīgu deģenerāciju, bez ideālisma. Viņa tēlo vaļsirdīgi, brīvi un vienkārši, ar šīm īpašībām dažreiz sasniedzot spēcīgu iespaidu.

Romānā *Piektais bauslis* (1931) Aida Niedra pievērsas kriminālai temai. Meišu mājās negaidot ierodas kāds pasaules gājējs — fotogrāfs Dūms. Vispirms iekaņojis saimnieka meitas Kristīnas sirdi, viņš pastrādā noziegumu — noindē sešus cilvēkus, lai pats kļūtu par māju saimnieku. Noziegumu atklāj

kāds nejaušs gadījums, un Dūmam un tā līdzzinātājai Kristīnei jāstājas tiesas priekšā. Dūms cietumā nozāļojas, bet Kristīne pēc cietumnieces laika pie mirušo kapiem atkal atrod dvēseles līdzsvaru. Šī ir vienīgā, tik krasi krimināla tema Niedras darbu virknē. Noziedznieku tipi zīmēti diezgan raksturīgi. Tas, lie-

kas, tapēc, ka autore ilgus gadus strādājusi tiesu resorā, kur tai nācies sastapties ar dažādiem likuma un cilvēcības pārkāpumiem. Arī fābulas risinājums spraigs. Romāns, mākslinieciskā izvedumā pieņemams, nav

Aida Niedra

mies kļūva par sava zemes stūrīša, sava kaktiņa īpašnieku. Romāna fons un tēli tīri zemnieciski, gaiši strādīgi raksturi, kas jūt sevi cieši zemē ieaugušus, tāpat kā ozols savas saknes. Šis darbs Aidas Niedras literāriskā darbībā iezīmē lūzumu. No romantisma viņa pievēršas reālismam, no abstrakcijas — konkrētībai. Pilnīga reāliste vēl Niedra tomēr nav un, liekas, arī nebūs. Cauri darba dunēšanai dzirdam romantisku jūtoņu, klusus sapņus un milas kvēlo dziesmu. Enerģiskā, darba un dzīves prieka pilnā Maija reizēm itkā pagurst, nogrimdama saldi aizrautīgās pārdomās. Arī skolotājs Rudzītis ir milētājs.

pieņemams ideoloģiskā ziņā. Jaunatnei tas nevar būt audzinošs Romānā Pie Azandas upes (1933) Niedra tēlo pagadsimta sešdesmitos gadus, kad dibinājās mūsu gruntniecība, kad latvju zemnieks no vergu stāvokļa izvairīda-

Vēl Niedra laidusi klajā romānus Cilvēks ar zelta acīm (1928) un Grēka ābols (1931). Viņa rakstījusi arī stāstus, tajos nesasniedzama savu romānu māksliniecisko kvalitāti. Krājumā Svētais vīns (1928) jūtama psiholoģiska neskaidrība. Tēlotos tipos redzam nemotīvētus raksturojumus, svaidīšanos no viena ekstrēma otrā. Fābuliskais risinājums nesaplūst skaidrā stāstījumā: galvenam pavedienam blakus iepītas nevajadzīgas epizodes. Krājumā ietvērti divi stāsti — Svētais vīns un Dzērvju dziesma. Bez tam vairāki stāsti izkaišiti periodikā: Ūdens kalns (Piesauļe, 1930), Vanagu lizds (Daugava, 1931) u. c.

A. Niedra dzimusi 1899. g. 23. martā Tirzas pagasta Brantos kā tirgotāja meita. Izglītojusies Tirzas draudzes skolā un Madonā. No 1817. —1919. g. mācījusies Neijas ģimnazijā Cēsīs un to pabeigusi. Pārnākusi uz Rīgu (1919) un iestājusies kā ierēdne tiesu resorā. 1929. g. salaulājusies ar mirtiesnesi, vēlāko Rīgas apgabaltiesas locekli Salmiņu.

15) Olģerts Liepiņš publicējis stāstu *Četras mīlestības* (1926), kuŗā diezgan simpātiskos toņos zīmē psihiskos pārdzīvojumus. L. savās prozaiķa gaitās palika sākumā, pieversdamies žurnālistikai. Viņa spalvai pieder lielāks skaits recenziju periodikā, gan par grāmatām, gan teātri (Latvī, Pēdējā Brīdī). Zem pseidonīma Eols rakstījis atjautīgus feļetonus. Tulkojis Ž. Verna Kapteiņa Granta bērni (1926), B. Kellermana romānu Brāļi Šellenbergi (1926), vairākos Hauptmaņa un Štrindberga lugas u. c. Dzimis 1906. g. 12. aprīlī Mētrienas pagastā.

Solīda apmēra darbs ir Liepiņa sarakstītā monografija *Olivers Kromvels* (1934), kuŗā iztirzāta lielā Anglijas valstsvīra, stingras varas reprezentanta Kromvela (1599—1658) dzīve un darbs, kā arī diezgan īpatnēji un gleznaini zīmētas laikmeta parādības un interešu apvārksņi. Plašos materiālus Liepiņš pratis sakausēt skaidrā vienībā.

16. Jānis Sārts.

Darba ideoloģijā dziļi ieaudzis Jānis Sārts. Tāpat kā Veselis savos Tīruma ļaudis, šajā lieliskā himnā zemei un jaunai no dabas spēkiem radītai teknikai, Sārts saviem romānu un stāstu varoņiem liek stipriem un meklēšanas pilniem iet cauri, dzīves ugunīm, izkristalizēties tajās un iznākt no tām kā varoņiem. Nostādamies pret pārkairinātu jūteklību, egoismu, pārlicīgu mantkāribu un visiem zemiskiem instinktiem, viņš meklē garīgu spēku un apskaidribu cilvēkos, jaunas morāliskas un aistētiskas atziņas, intelektuālās un ārējās darba pasaules harmonisku līdzsvarošānu.

Sārts savā būtībā pieskaitāms pozitīvisma virzienam mūsu rakstniecībā: viņa ideoloģija ir darba ideoloģija un tāpēc pozitīva.

Savas rakstnieka gaitas Jānis Sārts iesāka ar aizvēstu riskiem romāniem *Māra* (1929) un *Vienoti* (1930) un fantastisko romānu par jauniem tehniskiem brīnumiem *Pagars* (1930). Pirmos divos darbos tēlota senlatviešu dzīve, to ciņas

ar citām tautām (krieviem, igauņiem etc.), cilšu savstarpējā naidošānās, grūtais stāvoklis. Cauri cīņās aizrautībai dzirdam vieglus darba soļus, latviski stipro ticību, dvēseles gaišumu. Sārta tēlojums ir sveigs un spēcīgs. Fantazija reizēm izveido brīnumainus tēlus, rada negaidītus sarežģījumus. Kā centrālās personas darbojas virsaitene Māra un viņas pēctecis kunigs Vidvedis. Pēdējais mēģina seno latviešu ciltis apvienot, sasai- stīt, lai kopīgi aizstāvētos pret citu tautu agresīvām tieksmēm.

Pagarā Sārta liek diviem latgaļu jauniešiem — Vasilijam un Zinaidai — pacelties pāri šauram Budinišķu sādžas lokam, izrauties no seklās, materiālistiskās, slinkās dzīves un meklēt jaunus gara apvārkšņus, kur cilvēkam kalpo izglītība un tech- nika. Dzinējspēks šiem jauniešiem ir viņu mīlestība, kas rei- zēm gan ieskanēdamās skarbos akordos, tomēr sevi slēpj lie- lāko maigumu un pilnīgas uzpurēšanās spējas. Vasilījs nonāk Rīgā. Mācās. Zinaida viņu atbalsta un arī sūta naudu tā ve- cākiem, lai tie, palikuši bez spēcīgākā apgādnieka, neciestu trūkumu. Un tas notiek taisni tad, ka Vasilījs Zinaidu atstumj, kad viņš lielpilsētas straumē jau sāk aizmirst savas dzimtenes krāšņo puķi. Šāda Zinaidas augstsirdība Vasiliju pilnīgi pār- steidz, un viņā dzimst doma — celties vēl augstāk, vēl lie- lākā plašumā. Vasilījs izdomā grandiozu Pagara ūdenskrituma izmantošanas projektu. Fantazijā viņš redz simtus cilvēkus darbā pie Daugavas krastiem, varēnas slūžas, kas savalda plašos ūdeņus, enerģiju, kas aizplūst uz visām Latvijas pusēm un griež tūkstošiem mašīnas. Uzplaukst arī Budinišķu sādžas kultūrālais limenis. Tur lielāko darbu veic Zinaida.

Mīlestība ir devusi saturu jauniem mērķiem. Gaisma ir uzvarējusi tumsu. Tukšuma vietā ir likta pilnība, darbs, ideā- lisms.

Problēmātiķi un ideologu Sārtā vislabāk saskatām romānā Rūķi (1933). Te rakstnieks konfrontē divas pretējas pasau- les — veco un jauno zemnieku paaudzi. Vienā pusē, negro- zāmi savā pārliecībā, stāv vecie, konzervatīvismā izaugušie Rāmavu saimnieki, otrā — jaunā meklētājs, alku pilnais Vol- demārs. Romāna drāmatisms dibināts uz raksturu pretešķi- bām; to pastiprina pamazām atšķetināts milas kamols ar pil- sētniecisko, paseklo. Aina un vēlāk — Eriku, zemes spēka pilno, naivo meiteni. No dažādu notikumu režģa autors liek izraisīties pozitīvai domai — pirmbūtīgā zeme ir visa pamatā,

uz kuŗa jānāk ar racionālāku saimniekošanu, ar jaunu, no pil-
sētnieciskuma nesamaitātu progresu.

Nākotnē Sārts urbjas stāstā *Terra nova* (Daugava IV, 1930). Cilvēka vietu visur aizpildis robots, pat dzimuma attieksmēs. Mechanizācijas laikmets iet savu uzvaras gājienu, līdz cilvēks atkal nonāks atpakaļ līdz tai pakāpei, kad dzīves skaistumu noteic jūtas.

Problēmu uzstādīšanā Sārtam ir savi īpatnēji paņēmieni: viņš liek runāt darbībai, notikumiem.

Sārtu pārmainītu redzam romānā *Fabrikas mantiniece* (1931). Autors vairs neurbjas pagātnē, kā Mārā, ne arī nākotnes tehnikas brīnumos, kā Pagarā; viņš ļauj lasītājam noskatīties itkā filmas skrējienā, kas nepazīst apstāšanās, pārdomāšanas. Ap fabrikas mantiniecī Antru Kaspari un viņas pielūdzējiem vijas kinomatogrāfiski raiba darbība, viss tur sakrīt raibā kamolā, drudzainā trauksmē pēc naudas vai milas. Romānā nav idejisku vērtību, un tas pa daļai atgādina Vollesa, Bebutovas un citu lubeniecisko rakstnieku darbus. Sārta darbu sarakstā šis ir vājākais. Publikas prasība pēc vieglas lektūras rakstnieku uz brīdi aizvedusi maldos.

Kāds ir Jāņa Sārta stils? — Neapmierinādamies ar esošiem izteiksmes līdzekļiem, Sārts meklē jaunu stilu. Viņš itkā rotaļājas ar vārdiem, saliek tos krāsainā mozaikā, tad pēkšņi aprauj. Viņam daudz īpatnēju vārdu atvasinājumu, kas gan ne katrreiz izdevušies un ne katrreiz atbilst latviskai domai.

S. strādājis arī drāmatiskās rakstniecības laukā. Sarakstījis komēdiju *Gredzena burvība* (1931). Bez tam periodikā izkaisīti apm. 15 stāsti: *Dunču ciemā* (Piesaule XI, 1930) un citi.

Jānis Sārts (īstā vārdā Jānis Apsītis) dzimis 1905. gada 15. maijā. Viņa jaunības dienas ir pilnas rūpju, nemiera un ciņas. Tās diezgan spilgti attēlotas romānā *Rūķi*, kas zināmā mērā uzskatams par Jāņa Sārta autobiografiju. Jaunais Rāmavs nes paša rakstnieka sapņus un meklējumus, viņa ciņas ir paša rakstnieka ciņas. Jaunais Rāmavs ir pats Sārts. Tagad S. dzīvo Jaunkalsnavas pag. Dūmos un ir reizē praktisks lauksaimnieks un rakstnieks. Viņa pirmais iespiestais darbs — stāsts *Darbvedis Gusts* parādījās Daugavā 1928. g.

Prozas laukā vēl darbojušies vairāki citi, kuŗu darbībā nav izcilāku pazīmju. — *Dāvids Salmiņš* laidis klajā tēlo-

jumus no kolonistu dzīves Aiz ciema sētas (1925) un Tāļos ciemos (1927). Viņa tematika mūsu literātūrā neparasta, bet stils pasmags. Bez tam S. sarakstījis bērnu lugu Pie ratiņa (1926). Dzimis viņš 1873. g. 17. janvārī Asares pag. Baltrukos kā zemtuļa dēls. Darbojies kā skolotājs Lašu, Biržu Muižgales, Ogres, Budbergas u. c. skolās, pēc tam Mogiļevas un Novgorodas guberņās. — Ar diezgan svaigu izjūtu nāk Andrejs Iksens savos tēlojumos un stāstos Upmalas zēni (1927) un Varoņu gaitas (1934). Publicējis arī komēdiju Putrienas valodnieki (1924) un drāmu Sirds, kas laba un mīļa. Sakopojis 38 autoru atmiņas par 1919. g. brīvības cīņām krājumā Daugavas sargi (1923). I. dzimis 1888. g.

Vestures temām pievērsies Edgars Ardenss (Ed. Gulbis, dz. 1887). Romānā Ap liesmu auļojošie (1926) viņš tēlo posmu no senās Romas ķeizarietes laikiem, kad valdīja varmācība. Cita satura darbs ir romāns Svētās Angelikas mats (1924). Te zem maskas autors graiza īstenību, mazpilsētnieku šaurību.

Patriotisms diezgan spilgti izpaužas Augusta Laiviņa romānos un drāmatiskos darbos. Latviešu traģiskais liktenis vergu laikos zīmēts drāmā Jūras gaigaliņa (1925). Citi L. darbi: romāns Saule un kāvi (1920), stāsti Azes nāve (otrs izd. 1926) un Izdzisuši ziedokļi (1927), bez tam dažas komēdijas. Ļabus panākumus guva luga no latviešu strēlnieku laikiem Zvaigžņu pulki, ko izrādīja Nacionālā teātrī (1934).

Vēsturiskiem motīviem pieskaņas Atis Freinats. Viņš laidis klajā grāmatas: Tukums 1905. gadā (vēsturisks revolūcijas stāsts), Vāczemē (latvju gūstekņa piedzīvojumi pasaules karā).

Jānis Baltiņš pazīstams ar noveļu krājumu Milas mulsumā (1928), romānu Kad nakts runā (1932), poēmu Cilvēces ūtrupe (1932) un periodikā izkaisītiem nedaudziem dzejoļiem un stāstiņiem. Baltiņa proza diezgan izjusta, bet arhitektoniski neizveidota, bez kāpinājuma, neskaidriem tipu zīmējumiem. Dzejā viņš cenšas pēc ekstravagances, nespēdams aizsniegt māksliniecisku plašumu un pilniskanību. B. labāks tur, kur pieturās pie vienkāršības.

Krietnas stāstnieka dāvanas uzrāda Alberts Sprūdzs. Nākdams no Latgales, viņš šo Latvijas novadu notēlo diezgan

īpatnējās krāsās. Viņa stāsti iznākuši krājumā *Bailēs un spaidos* (1933). Latgaliešu izloksnē viņš sarakstījis romānu *Kultūras nesēji*. — Prozā un dzejā darbojies *Meikulis Apeļs*. Arī viņš nāk no Latgales. Viņa proza ietverta krājumā *Latgolas sātōs* (1932).

Uz ideālisma pamatiem stāv *Kārlis Jannaus* savos romānos *Dzīves mērķi un Ideālisti*. — Prozā vēl darbojušies: *Austra Ozoliņš-Krauze* (romāns *Virpuļu durvis*, 1928), *Eiženija Tālmans* (romāns *Sapņi un dzīve*, 1929), *Richards Ērglis* (stāsts *Pelēko baronu vectēvi*, 1928, stāsts *Pelēko baronu tēvi*, 1929), *Ansis Leitis* (*Trimdinieka atmiņas*, 1933; *Dvēseles salrā*, noveles) un citi.

Drāma.

Dažādos laikmetos ir bijušas dažādas drāmatiskas prasības. Skatuves mākslai bijis jāmainās līdz ar sabiedrisko apstākļu pārkārtošanos. 16. un 17. gadsimta dzīve bija dēkaina. Traukoja neapvaldīti instinkti, varaskāre. Plūda asinis. Publika prasīja, lai to visu attēlotu drāmā, — tāds bija tolaiku drāmatiskā rakstnieka uzdevums. Viljams Šekspīrs to prata, un viņam bija kolosāli panākumi. Hamlets, Antonijs un Kleopatra, Jūlijs Cezars, Makbets un citas Šekspīra lugas ir pārstaigājušas Eiropas skatuves gandrīz neskaitāmas reizes.

Tagadējais laikmets iezīmējas ar citiem dzīves apstākļiem. Cilvēks kļuvis kulturālāks, izsmalcinātāks. Technika atvieto dzīvo darba spēku, samazina attālumus. Dzīves ritms no smagā plūduma izveidojies rotaļībā, daudzkrāsainībā, likumu un pieklājības normu respektēšanā. Līdz ar kultūras progresu pasliktinājušies jūtu dzīve. Drāmatiski raksturi mūsdienās sastopami reti.

Dabīgi, ka pārmainījušās arī publikas prasības. Tai vairs neinteresē pretspēku cīņa, kas ir drāmas pamats, ne psiholoģiskā pareizība: tā alkst kustību viegluma, krāsu un skaņu gaisīguma. Cilvēks, kas visu dienu ierauts darba drudzainībā, lai apmierinātu savas materiālās vajadzības, grib atpūsties ātri ritošās, tīri teatrāla prieka pilnās ainās. Komēdija ir tas drāmatiskās rakstniecības veids, kas vistuvāks 20. gadsimta cilvēkam.

Blakus komēdijai veidojas otrs drāmas veids — nacionālā drāma. Tajā vairs neeksistē indivīdu, bet visas tautas cīņas un meklējumi. Nacionālā drāma viskrāšņāki salapojusi tajās tautās, kas savu neatkarību ieguva pasaules kara laikā, uz sabrukušo imperiju drupām paceļot savus karogus.

Mums, latviešiem, uzplaukuši abi šie drāmatiskās rakstniecības veidi. Kā atjautīgi komēdiju rakstnieki parādījušies: no vecākās rakstnieku paaudzes — Vold. Dambergs, Jūlijs Pētersons, J. Vainovskis, no jaunās paaudzes — Minna Dišlers, J. Lejiņš, H. Krūmiņš u. c. Drāmas publicējuši: J. Rainis,

Aspazija, K. Zariņš, E. Mednis, J. Akuraters, A. Brigadere, A. Saulietis un citi.

1) G. Milbergs — Skuju Frīdis. Pēckaņa laikmeta rakstniekos ierindoja arī Gotfrīds Milbergs (pseud. Skuju Frīdis). Viņš rakstījis arī priekškaņa laikā, bet šiem darbiem nav plašākas nozīmes. Latviešu tautas kalendrī (Valkā, 1906) iespiesti viņa pirmie dzejoļi. 1908. g. iznāk sentenču krājums *Akordi iz sajūtu pasaules*, bet 1909. — 10. g. Baltijas Vēstnesī iespiesti pirmie stāsti (*Divas liesmas u. c.*) un romāns *Zem saules*. Pēdējais iznāca arī atsevišķā grāmatā (1911, 1922).

Milberga — Skuju Frīda literāriskā darbība izpaudusies stāstniecībā, dzejā, drāmā, humoristikā. Visstiprāks viņš drāmatiskos darbos, jo tur vistuvāk pieiet tautas psiholoģijai, tās nacionālām interesēm. Spēcīgs patriotisms paužas drāmatiskos fragmentos *Karogs* (1920), *Ielenktā māja* (1924). Karogā latvju meitene Austrā droši cīnās ar ienaidnieka virsnieku, kas grib aizkavēt nacionālā karoga uzvilksanu koka galotnē un — uzvar. Viņas brālis Vendis ne mazāk droširdīgs — lode viņu neiebiedē uzvilkt karogu. Pārejos skatuves darbos M. pa lielāku daļu ir humorists vai sadzīves un cilvēka iekšējā ļaunuma graizītājs. Šajā ietekmē rakstītas komēdijas *Skursteņskrāpis* (1920), *Salauztā atslēga* (1921), *Patiesības dzēriens* (1923), *Nelaieme nelaiemes galā* (1913, 1934), *Apmainītā mīlestība* (1922), *Bailes no sievas* (1927), *Ministrs uz laukiem* (1927, 1934), *Kandidāti un delegāti* (1931).

Kā prozaiķis M. pievērsies dažādam saturam. Centies graizīt ļaunumus ģimenes dzīvē (*Vīri un sievas, stāsti*, 1923) un sabiedrībā (*Zelta raktuves, romāns*, 1923), tēlojis modernus tipus (*Iegribu verdzībā, stāsti*, 1924, *Mila un māņi, stāsts*, 1923, *Spoguļi, stāsti*, 1927), mēģinājis atrisināt nākotnes problēmas (*Sudrabota saulelec, romāns*, 1924). Bez minētām grāmatām M. starp citu publicējis stāstus *Divas liesmas* (1924), *Daugavas vanadzēns* (*Mazā Marģera kaņa piedzīvojumi*, 1926), *Zaļais un sarkanais* (1929), *Ceļojumā* (1930), *Karnevāls* (1934). Humoristiskie un satiriskie darbi sakopoti krājumos *Pātagas cirtieni ūdenī* (1924), *Krams un šķiltavas* (1925) un *Kru-*

sas graudi (1925). Daļa M. dzejoļu iznākuši kopojumā *Sirds maldi* (1928).

G. Milbergs dzimis 1887. g. 11. janvārī Alūksnes Sproģos kā zemtura dēls. Vēlāk kopā ar vecākiem dzīvojis Skuju mājās. No šejienes arī radies pseidonīms Skuju Frīdis. 1909. g. nolīcis mājskolotāja eksāmenu un pēc tam strādājis kā skolotājs Ziemeru, Lasberģes un Valkas Silmūrnieku pagastskolās. Politisko uzskatu dēļ bijis spiests dažus gadus strādāt gan kā pastnieks, gan kā komijs, vai arī atradies pilnīgi bez darba. No 1911.—15. g. strādājis *Dienas Lapā*, papriekš kā korektors, vēlāk kā literāriskās nodaļas vadītājs. Bēgļu laikā strādājis pie pozīciju būves vai kantoros, tad iestājies latviešu strēlniekos un 1918. g. Latvijas nacionālā armijā. No 1925. g. līdz 1934. g. 15. maijam bija Saeimas deputāts, kādu gadu arī iekšlietu ministrs.

Līterātūra: Autobiografija Īsas piezīmes (K. Egles Atziņas III, 1924). J. Ķelpes G. Milberga lugas (*Jaunā Raža I*, 1933). V. Rasas Kāda aizmirsta jubileja (*J Raža VI*, 1933).

2) Baldzēns. Lauku skatuves pārstaigājušas Jāņa Baldzēna vienkārši būvētās, laikmetam psiholoģiski raksturīgās un skatuviski viegli uzvedamās lugas: *Līčupe* (1918), *Pavasara simfonija* (1920), *Dzīves sērdieņi* (1920), *Saules zeme* (1921), *Ģenoveva* (1922), *Brāļu sieva* (1923), *Uguns rotaļa* (1925), *Trīs jaunas meitas* (1934). J. B. dzimis 1891. g. 28. janvārī Jaunpiebalgas Mežvišķelēs. Beidzis Dubura drāmatiskos kursus (1914). Pēc tam dzīvo Jaunpiebalgā, aktīvi piedalīdamies sabiedriskā un teātra dzīvē.

3) Dišlers. Lauku dzīves parādības un tipus savos drāmatiskos darbos tēlo Minna Dišlers. Viņas lugās it asa uztvere, veikli dialogi, bet maz ideju, kas liktu izaugt monumentāliem tēliem, kas dotu spēcīgus priekšstatus. Viņa laidusi klajā lugu *Ozolnieka meita* (1929), drāmu *Iegātnis* (1930) un komēdijas *Studentes vasāra* (1931), *Traks laiks* (1932), *Tikai vienu glāzīti* (1933). *Ozolnieka meita* pirmo reizi izrādīta Nacionālā teātrī 1929. g. 20. aprīlī, *Studentes vasāra* Dailes teātrī 1931. g. 16. oktobrī. Bez tam Dailes teātrī uzveda tautas lugu *Bagātā ligava* (1924).

4) Marija Liepiņa pazīstama ar vairākiem drāmatizējumiem, no kuriem kā ievērojamākie mināmi Iljas Erenburga *Lazika vētrainā dzīve* (pirmizrāde Dailes teātrī 1929. g.

8. novembrī), J. Janševska Dzimtene (izr. Dailes t.), Ivan-
des Kaijas Iedzimtais grēks (pirmizrāde Dailes t. 1934).
Žurnālā Sievietes Pasaule publicējusi romānu Dzīves vētrās
(1933—34), kas uzrāda dažas talanta pazīmes un īpatnējus
raksturu zīmējumus.

5. Edvins Mednis.

Uzrādidams spēcīgu drāmatika talantu, Edvins Mednis
nāk ar īpatnējiem, spilgtiem raksturu zīmējumiem, ar jaunām
skatuves formām un jaunu kultūru. Viņš parādās kā cilvēks,
kas spējīgs sevī sakausēt dažādas pasaules, maigi intīmo, idi-
lisko ar moderni satraukto, izsmalcināto, nacionāli īpatnējo ar
vispārējo. No Medņa mums pretim runā jaunu ceļu meklētājs,
nevien darbu saturā, bet arī uzbūvē un izteiksmes līdzekļu
ziņā. Viņš reti bagātīgi rikojas ar epitetiem un aforismiem un
cenšas pēc spēcīgas vārdu mūzikālītātes. Šekspīrs un citi
autori lugas beigās saved uz skatuves visu personāžu. Mednis
to nedara. Viņš lugu parasti nobeidz ar monologu.

Medņa skatuves darbi divejādi: laikmetīgie un patrio-
tiskie. Pirmos jāierindo karnevāla spēle Masku deja (izrā-
dīta Nac. teātrī 1926. g. 23. februārī), drāma Milas teika
(izrādīta Nac. teātrī 1927) un komēdija Tu . . . brīnišķā!
(izr. Nac. teātrī 1931. g. pavasarī). Masku dejā pastrīpots, ka
laikmets vienlīdz var atspoguļoties kā lauku dzīves notēlošanā,
tā pilsētas dzīves ritma atveidošanā. Milas teikā Mednis ska-
tītājam liek aizmaldīties tālā Spānijā, kur latviešu gleznotājs
Vinlejs nāk sakaros ar spāniešu dejotāju Inessu. Milas motī-
vos ievijas arī modernā, draiski vieglprātīgā latviešu dejotāja
Elna. Jautrā spēlē Tu . . . brīnišķā! tēlota modernā sabie-
driba, tās mazliet izlaidīgie, garīgi pagurušie cilvēki. Šie
ļaudis mīl baudu, kuŗas iegūšanai nav jāpieliek lielas pūles,
džentlmeniskas manieres, bet neprot dvēselīgi iemīlēties. Mednis
ir pirmais, kas šos modernos pseidoaristokratus ievēd mūsu
rakstniecībā, tos parādīdams kā pēckaŗa sabiedrības izdzimu-
mus, kam reiz jāiznikst.

Latviskas drosmes, noteiktības un skaidrības apgarotas ir
Edvina Medņa patriotiskās lugas. Pats cīnīdamies latviešu
strēlnieku pulkos, aizrautīgi mīlēdams savu dzimteni, viņš sevi
izaudzinājis par kvēlu patriotu, par istu latvieti. Drāmā Va-
roņdziesma (izrādīta Liepājas Jaunā teātrī 1928. g. u. c.

teātros) viela ņemta no Latvijas atbrīvošanas cīņām pret Ber-
montu un lieliniekiem. Nac. teātrī 1932. g. rudenī izrādīja
Latvju leģendu. Šis darbs pārveidojumā un zem nosau-
kuma Par Latviju (1925) daudz izrādīts arī uz lauku skatuvēm.
Medņa drāmatiskie darbi iznākuši arī grāmatās.

Runājot par Medni kā patriotu, nevar neminēt viņa ap-
cerējumu Pulkvedis Briedis (1934). Šajā darbā apska-
tīta leģendārā latvju pulkveža bērnība, kaņavīra gaitas, cīņa
par Latviju un mūža noslēgums mocēkļa nāvē. Mednis pulkv.
Brieža personību tēlojis ar lielu mieru un objektivitāti, izceļot
viņa nacionālisma apgaroto, apķērīgo, kareiviski stingro rak-
sturu. Briedi pazīdams personīgi, autors varējis labi iekļauties
aprakstāmā vielā.

Edvina Med-
ņa talants izpau-
dies arī citos
virzienos. Viņš
sarakstījis stāstu
krājumu Mīlas
stāsti (1930),
kas izceļas ar
īpatnēji izsmal-
cinātu valodu,
pēkšņiem aprā-
vumiem, skaid-
ru gleznu krā-
sainību. Zīmē-
tie tipi ir mo-
derni ļaudis ar

Ervins Mednis

ceļojumu apraksti sakopoti krājumā Saules viesos (1933).
Bez tam viņa spalvai pieder krietns skaits teātra recenzijas un
militāra satūra raksti.

Edvins Mednis dzimis 1897. g. 4. augustā Raunas Marijkalnos.
Viņa tēvs Fridrihs tajā laikā bija pagasta skolas pārzinis Mālpilī, bet
māte Elizabete (arī skolotāja) tai vasarā ciemojās pie saviem vecākiem
Raunā. Zēns, kā jau skolotāju pāra pirmdzimtais, iemācījās agri lasīt un
rakstīt, 7 gadus vecs jau gāja tēva vadībā skolā, bet 9 gadu vecumā
jau lasīja krievu valodā Tolstoju. Vislielāko iespaidu gan atstāja latvju
autoru darbi, kuŗi bija atrodāmi skolas un tēva (vēlāk arī pagasta) bib-
liotēkā, 14 g. vecumā iestājās L. Ausēja reālskolā. Skolā padziļinājās
viņa interese par literātūru, lasot krievu, vācu un franču autorus. Pirmie

psicholoģiski sa-
trauktiem rak-
sturiem, asprā-
tīgi, kvēli, ātri
ielaižas pārdzi-
vojumos, pat dē-
kās, bet visu to
ātri aizmirst.
Mednis labi pa-
zīst nevien Lat-
viju, bet arī ci-
tas zemes, jo
daudz ceļojis
(bijis Itālijā,
Francijā, Spānijā
un citur). Viņa

stila meklējumi jau vērojami viņa tā laika domrakstos. Interesi par rakstniecību veicināja arī viņa tēvs, kas līdzdarbojās Dzimtenes Vēstnesī un Latvijā un māte, kas bija laba ārzemju rakstniecības pazinēja. Pēc reālskolas beigšanas E. M. 1914. g. augusta sākumā dodas uz kaņaskolu, jo vācu kaņāpēks jau iebrucis dzimtenes pierobežā. Pēc Kazaņas kaņāskolas kursa beigšanas kā leitnants tieši dodas uz aktīvo armiju, kur to drīz ieceļ par rotas komandieri un apbalvo ar vairākiem kaujas ordeniem. Jaunais virsnieks gūst spilgtus iespaidus pie Grodņas cietokšņa aizstāvēšanas un Galicijas kaujās. Pie Lublinas viņu ievaino otro reizi (pēc pirmā ievainojuma Galicijā viņš palika ierindā) un evakuē uz Pēterpili. Te viņš iepazīstās ar daudziem krievu mākslas sasniegumiem.

Pēterpilī M. uzzin par latvju strēlnieku bataljonu formēšanos. 1915. g. viņu kā vienu no pirmiem virsniekiem ieskaita 4. Vidzemes str. b-nā. Sākumā viņš ir b-na adjutants, bet īsi pirms b-na iziešanas frontē viņš uzņemas izlūku komandas vadību. M. vada vairākus izlūku gājienus Ķemeru rajonā un 1916. g. vasarā M. 19 gadu vecumā paaugstina par štaba kapteini un ieceļ par bataljona komandieri. Ziemas svētku kaujās M. ar savu bataljonu ieņem vācu 16. Landsturma pulka noietni. Kaujas dienas vakarā viņu smagi ievaino. Viņš ārstējas Latviešu apvienotā lazaretē Rīgā, pēc tam Carskoje Selo slimnīcā. Veseļošanās laikā Pēterpilī rodās izdevība iepazīties ar krievu mākslas jaunākiem sasniegumiem. Bez tam M. daudz laika pavada Pēterpilī bibliotēkās. Ārstēšanās gaita prasa vairāk operācijas. Viena no tām notiek kaņā medicīnas akadēmijā. Pa to starpu lielinieku propaganda sagrāvusi krievu armiju un vāci okupējuši Latviju. 1919. g. sākumā M. dodas uz Kaukāzu, kurp bēgļu gaitas jau aizvedušas viņa māti. Šeit un Persijā M. iznāk ņemt dalību cīņās pret turku kaņāspēku (vēlāk arī lielinieku daļām Kaukāzā). Austrumos gūtie iespaidi vēlāk stspoguļojušies divos M. stāstos.

1920. g. augustā M. pārbrauc dzimtenē, tūlīt pēc tam iestājoties nāc. armijā. Dažus mēnešus vēlāk viņu apbalvo ar Lāčplēša kaņā ordeni par cīņās izrādīto varonību. 1922. g. pārņem Latvijas Kareivja vadību. 1932. g. iecelts par armijas štaba apmācības nodaļas priekšnieku un par mēnešraksta Armijas Apskats atb. redaktoru. Drīz viņu ievēl arī par Aizsarga atb. redaktoru. 1933. g. martā beidz Latvijas universitāti ar cand. oec. gradu. Tajā pat gadā 6. aprīlī aprecēties ar nelaiķa Dr. V. Graudiņa meitu Marītu. M. pirmais darbs iespiests 1920. g. septembrī.

6. Hugo Krūmiņš.

Ievērojamu ražību parādījis Hugo Krūmiņš, nedaudzos gados publicēdams vairāk kā desmit skatuves darbus. Krūmiņa lugās, kas galvenā kārtā domātas lauku skatuvēm, nav dziļāka, aistētiski un idejiski tvērtā satura, bet tās spēj imponēt ar veikli risinātiem dialogiem un no īstenības ņemtiem tēliem. Krūmiņš labi pazīst cilvēku vājības, un viņš tām pieiet no viegli humoristiska viedokļa, ne satiriski graizīdams, bet lab-sirdīgi pasmaidīdams.

Viņš dzimis 1901. g. 5. janvārī Vitrupes pag. Vecmelbāržos. Apmeklējis Limbažu vidusskolu, kur par latv. valodas skolotājiem darbojušiem Ludis Bērziņš, Dr. phil. J. A. Jansons, teātra kritiķis J. Kārklīņš. 1920. g. iestājies Latvijas universitātes medicīnas fakultātē. Klausījies lekcijas arī filozofijā un mākslas vēsturē, kā arī mācījās zīmēšanu pie Indr. Zeberiņa, K. Miesvieka un J. Jaunsudrabiņa un apmeklēja kādu dziedāšanas studiju. Līdzdarbojās studentu-aktieņu trupā (1922—23), kas deva izrādes Cēsis, Līgatnē, Olainē, Pālē, Vitrupē un citur. 1926. g. K. bij Latvijas Vēstneša literāriskās daļas faktiskais vadītājs. Kad šo laikrakstu apvienoja ar Rīgas Ziņām, viņš piegriezās vienīgi rakstniecībai. Tagad viņš uzturas Vitrupes pag. Vecmelbāržos kā šo māju saimnieks.

Krūmiņa literāriskā darbība iesākās 1919. g., kad satiriskā žurnālā Skudra iespiestas dažas viņa epigrammas zem pseidonīma Uģis. 1924. g. viņš sarakstīja savu pirmo komēdiju Saules jubileja. Šis darbs vēl tagad nav publicēts. 1927. g. iznāca komēdijas Jaunais agronoms (otrs izd. 1930). Tai sekoja komēdijas Ideālā vecmāte (1928), Atstātā līgava (1928), Vecpuiši (1928), Priekšzīmīga samniecība (1929), Vecpuiši precas, Sāncenši (1930), Eksportsviests un mīlestība, Modernais lauksaimnieks, Toms Dižboms, tautas luga Silzemnieki un drāma Melancholiskais valsis. No šiem darbiem literāriski vērtīgākā tautas luga Silzemnieki. Kom. Vecpuiši bija uzņemta Ceļojošā teātra repertuārā. To izrādīja 25 reizes. Ši un citi Krūmiņa drāmatiskie darbi apstaigājuši daudzas provinces skatuves. Bez tam K. drāmatizējis J. Poruka stāstu Baltās drānas (1930).

7. Voldemārs Zonbergs.

Daudz skatuviskas esences, veiklus dialogus un smalki zīmetus tipus atrodam Voldemāra Zonberga drāmatiskos darbos. Viņa talants visplašāko vērienu gūst vēsturiskās vai tagadnes lugās, kur faktu sarindojumam var pakļaut krāšņu fantaziju, kur literārisko izdomu neiegrožo noteikti kontūrēta darbības norise. Grāmatās iznākušās šādas Zonberga lugas un komēdijas: Pirmā rinda (1930), Zemes vergs (1930), Sarkanā barona meita (1931), Skaistuma karaliene (1933), Mākslīgais zīds (1933) un Saimnieka dēls (1934). Izrādīti, bet grāmatās neiznākuši šādi darbi: Saul-

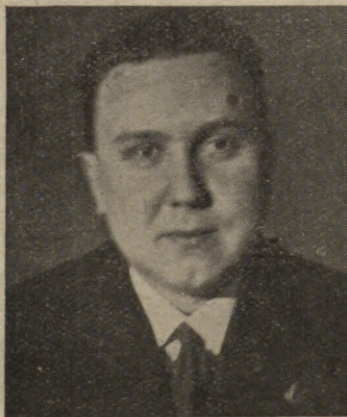
gozē, Kurzemes lielais hercogs, Jelgavas galma dziesminieks, Melnais jātnieks, Seržants Viksna un Zēns ar suni. Bez tam drāmatizēti: A. Grīna romāns Nameja gredzens, Viļa Lāča romāns Zvejnieka dēls (1934) un Doku Ata stāsts Krišus Laksts (1934). No šiem darbiem Nacionālā teātrī izrādīti: Kurzemes lielais hercogs, Mākslīgais zīds, Zēns ar suni, Zvejnieka dēls, Krišus Laksts.

Zonbergs nāk ar pozitīvu domu. Tā visgaišāk parādīta lugā Saimnieka dēls. Te uzsvērtā saprašanās nepieciešamība paaudžu starpā. Veciem un jauniem jāiet kopīgs ceļš. Visu mērķim jābūt vienam — tautas un valsts labklājība. Luga zīmīga arī tajā ziņā, ka tur graizītas politiskas nenormālas, nepareizi iztulkots demokratisms. Deputātam Puplakstam, kas savas personīgās intereses stāda augstāk par tautas labklājību, nostājas pretīm brīvības cīnītājs, pašreizējais, pozitīvā iemiedes un autoram sagādājusi krietnu populāritāti.

Sociālistisko iekārtu, tiekšanos pēc personīgas labklājības, kopēja darba jaucējus Zonbergs graiza lugā Saulgozē. Zemes svētība un arāja darbs cildināts lugā

Zemes vergs, kas piedzīvojusi apm. 200 izrā-

ma Intiņa stāsti iespiesti Brīvā Zemē. Tulkojis Sardū drāmu Fedora (1933), Fulda komēdiju Dviņu māsas (1933), Kameloti drāmu Māsa Terēze (1934), visus 3 darbus Lilijas Štengels viesizrādēm.

Voldemārs Zonbergs

Z. rakstījis arī prozu. Romānu Ligzda paēnā iespieda Kuldīgas-Saldus Vēstnesis (1931). Stāsti (Raibais suns, Gulbja olas, Intiņa svētku draudzene, Siseņu tirgus u. c.)

zem nosauku-

Vold. Zonbergs dzimis 1905. g. 12. novembrī Kuldīgā. Izglītojies vietējās skolās. Uznākot pasaules karā, ieņāts bēgļu virpulī. Pēc Latvijas nodibināšanās dzīvojis savā dzimtenes pilsētā. Šinī laikā sākušies viņa pirmie mēģinājumi rakstniecībā. Vēlāk iestājies Latvijas universitātē, kur studē vēl tagad. Rīgā dzīvodams darbojies kā žurnālists Brīvā Zemē.

Kopš 1933. g. 15. augusta ir Nacionālā teātra drāmaturģs. Publikas priekšā viņš pirmo reiz debitējis lugas Saulgozē izrādē Kuldīgā, 1926. g. 1. maijā.

Literātūra: A. Franča Zemnieku drāmatikģis (Jaunā raža 9/10, 1932). Ed. Virzas, H. Zariņa, Edg. Sūnas u. c. recenzijas Brīvā Zemē u. c.

8) Lejiņš. Pats būdams skatuves darbinieks, dažas lugas publicējis arī Jānis Lejiņš. Viņš rūpīgi izveidojis tehnisko pusi, bet neskaids raksturu zīmējumos un pamatideju apstrādājumā. Laidis klajā drāmu Ozoliņu tēvs (1924), teātra spēli brīvdabas uzvedumiem Senatne (1929) un komēdijas Nebrauc tik dikti (1926), Traki priecīgi, Bij man vienas rozes dēļ (1933) un Velna vecis (1934). Nacionālā teātrī 1934. g. 28. martā izrādīja lugu no senlatviešu cīņām ar vācu bruņiniekiem Saulei līdzī.

J. Lejiņš daudzus gadus bija aktieris un režisors Nac. teātrī Rīgā. 1934. g. pavasarī viņu angažēja par Liepājas jaunā teātra māksliniecisko vadītāju.

9) Aldre. Ar dažiem skatuves darbiem kļuva pazīstams Pauls Aldre (īstā vārdā Pauls Pētersons). Lugā Līdumnieki (1931) viņš risina pozitīvu ideju. Studēts dēls atgriežas lauku sētā, lai to izveidotu, lai no zemes smeltos ticību un spēku. Lugas ritmu traucē stiepti dialogi, primitīva, neapvaldīta aizrautība. Līdumniekus pirmo reiz izrādīja Nacionālais teātris 1930. g. 22. oktobrī, pēc tam tie pārstaigāja daudzas provinces skatuves. Aldre vēl publicējis dzejoļu krājumu Sappu sejas (1934) un stāstu Zelta klaipa atriebība (1929).

10) Priedulājs. Kā drāmatiska rakstniece vēl maz pazīstama Milda Priedulājs, kaut viņas drāmās Veco dzirnavu noslēpums (1930) un Izšķanejis zvans itin spraiģi dialogi, pareizi akcentēts kāpinājums un dzīves tiešāmībā tverti tipi. Impresionistiska krāsainība pamirdz P. bērnu un jaunatnes lugās Dimanta rasa (1929), Koklētājs, Saules zemes princis (1928), Ziemas svētku svēcīte (1918), Mazās sirdis (1928), Brīnišķā vakarā, Mirdzoša sirds.

Romānā un komēdijā čakli strādājis Rutku tēvs (īstā vārdā Arveds Michelsons, dz. 1886. g.). Atjautģgs humors, labsirdģga pasmiešanās paužas kom. Brīvais pilsonis (1924), Gals labs, viss labs (1929), Sirdsdraugs Kārlis (1929) u. c. Sarakstģjis arī romānus Latvietis un viņa kungs, Dumpģģģ Rīga (1930), Bendes meita un Mūksalas brāģi (1934).

Drāmatiskai mākslai un raksniecībai sava mūža lielāko daļu veltījis Kārlis Freinbergs. Viņš dzimis 1888. g. Laidis klajā drāmu Tumsā un salā (1919), kas lielākus panākumus guvusi uz provinces skatuvēm. Bijis vadītājs vairākos skatuves mākslas un literāriskos žurnālos.

Dzīves pretešķības, ko caurauž romantiska jūtoņa, tēlotas Birzmalietes drāmās: Mirdzošais vaiņags, Izredzētā zeme, Liktenis (1930), Irstošas saites u. c. Sadzīves parādības satīrā graiza Irma Brāčs. Laidusi klajā dažus drāmātiskus darbus, starp tiem satīru Leļļu teātris (1924) un drāmu Velni (1930). — Jautra vārdu spēle iedzirkstas Aleksandra Ozoliņa komēdijās un skatu lugās: Laimes ārdītājs (1926), Vecpuišu nodoklis (1925) u. c. Skolu izrādēm piemērotas viņa bērnu lugas: Bārenīte (1924), Jaungadu sagaidot (1926).

Lugu raksniecībā, bet bez sevišķiem panākumiem darbojies Jānis Eiduks. Viņa lugās gan pamirdz pa atjautīgai izdomai, bet tās arhitektoniski vājas — starp ainām bieži trūkst kopsakarības, kāpinājums nesasniedz drāmatiska augstuma. E. starp citu publicējis lugas Laimīgais jaunsaimnieks (1928), Neuzticīgā līgava (1928) u. c. Rakstījis arī dzejas. Tās iznākušas krājumā Dzīves krasti (1925) un Logi (1927).

Ar drāmām Lāčplēsis (1922) un Māsas (1922) pazīstams Roberts Vizbulis.

Bez minētiem drāmatiskā raksniecības laukā vēl darbojušies: no lirīkiem — Jūlijs Roze, Herberts Dorbe, Kārlis Ābele un Elīna Zālīte (sk. liriku), no prozaiķiem — Kārlis Zariņš, Ansis Gulbis, Jānis Veselis, Reinholds Sotaks, Jānis Sārts, Augusts Mežsēts, Ernests Arnis, Lūcija Zamaičs un Paula Balodis (sk. prozu), no Zaļās vārns grupas — Fridrichs Gulbis, Ausma Roga, Mārtiņš Ziverts un Alfrēds Dziļums (sk. Zaļā vārns), no pozitīvistiem — Kārlis Rabācs (sk. pozitīvisms), no sociālistiskā novirziena — Valdis Grēviņš, Jānis Grots un Margērs Tanks (sk. sociālistiskais novirziens), no kritiķiem Zenta Mauriņš (sk. kritika), no jaunākās paaudzes Voldemārs Briedis.

Literāriskās grupas.

Pēckara laiks bija ļoti auglīgs literārisko grupu radīšanā, kā citās zemēs, tā arī pie mums. Tā piem. Francijā simbolismam ar lielu steigu sekoja gan futurisms, gan kubisms, dadaisms, jaunklasicisms, jaunsymbolisms, ūnanimisms, natūrismis, humānisms, integrālisms. Daļa no šīm grupām, neatrodod dabīgu pamatu, iznīka, dažas pastāv vēl tagad. Tāpat tas bija Latvijā. Valsts pirmos pastāvēšanas gados rakstnieki pulcējās ap mēnešrakstu Ritums. Vēlāk, kad Ritums apstājās, radās dažādi savrūpēji meklējumi. Nebija vairs vienojošas saites, kas visus turētu kopā. Ātrā laikā izauga vairākas grupas, gan uz tīri idejiskiem pamatiem, gan zem politisko partiju iespaida.

Pirmā savu darbību uzsāka mākslinieku biedrība Zaļā vārņa, sevī apvienojot nevien tēlojošos māksliniekus, bet arī rakstniekus. Tās darbība ievirzījās plašākā gultnē ap 1928. gadu, kad b-bā ieplūda jauni spēki. Reizē ar Zaļās vārņas atplaukumu sāka iznākt jaunās dzejas žurnāls Jauno Lira. Ievadā redaktors Aleksandrs Čaks prasīja novērst nikulību latviešu literātūrā un radīt jaunu laikmetīgu mākslu. Vecie idiliskie, skalbiskie laiki pagājuši. Jānāk jaunam laikam. Žurnālā līdzdarbojās A. Čaks, E. Raisters, A. Francis, L. Auza, P. Atspulgs, J. Baltiņš, P. Aigars, V. Nāķelis un daži citi, kas arī bija tā izdevēji. Pēc astoņu numuru iznākšanas 1928. g. rudenī Jauno Lira izbeidza savas gaitas.

Lirenīeku apvienošanās pamudināja organizēties kādai citai grupai — trauksmenīekiem. Tie izdeva žurnālu Jauno Trauksme, kurā bez dzejoļiem ievietoja arī stāstus, teorētiskas apceres, recenzijas. Virzienā bija skaidri redzama sociālisma ietekme. Plaudis, Ķikuts un citi trauksminīeki centās saskatīt visu negatīvo valsts un sabiedriskā iekārtā. Vēl paši nenoskaidrojušies, viņi prasīja jaunu, vispārinternacionālu mākslu un rakstniecību. Tāpat kā Jauno Lira, arī Jauno

Trauksme pēc nedaudzu numuru iznākšanas apstājās, neatstājot nekādas pēdas.

Pie tautas augstskolas sāka darboties literātūras studija. No tās izauga Signāla grupa. Arī tā izdeva savu žurnālu Signāls, kuŗā puda mārksisma idejas.

Valsts jaunuzbūves darba atspoguļošanas literātūrā, pozitīvas ideoloģijas izcelšanu pirmā vietā prasa pozitīvistu. Ap šo grupu, kas nav juridiska, bet tikai idejiska kopība pulcējas spējīgi jaunās rakstnieku paaudzes reprezentanti — Alfons Francis, Eriks Raisters, Voldemārs Zonbergs, Pēteris Aigars u. c. Tai idejiski ļoti tuvu stāv arī jaunais talantīgais romānists Jānis Sārts.

Vairākus gadus darbojās literātu grupa Domas. Savā ideoloģijā šī grupa bija pilnīgi pretēja pozitīvismam — tā rakņājās pa negatīvām parādībām, noliedza visu esošo, dažreiz noejot līdz hiperboliskam traktējumam. Grupas izdoto mēnešrakstu Domas K. Ulmaņa valdība 1934. g. maijā apturēja.

Bez šīm grupām darbojušās vēl citas, kuŗās pa lielākai daļai pulcējās jaunieši ar rožainām cerībām, bet bez vajadzīgām literāriskām spējām. Kam krūtis nedeg dievišķīgās talanta dzirkstis, tam neizdosies tikt tālāk par iesācēja nemākulīgiem mēģinājumiem.

Zaļā vārna.

Šīs biedrības biedri komplektējas no jaunās paaudzes rakstniekiem, dzejniekiem, gleznotājiem, grafiķiem, tēlniekiem, aktieņiem un mūziķiem. Tās mērķis — apvienot rakstniekus un citu mākslas nozaru darbiniekus zem viena nojuma bez politiskas un sabiedriskas izšķirības, lai kalpotu vienīgi tīrai, patiesai mākslai, lai tuvinātu māksliniekus savā starpā un ar publiku. B-ba dibināta 1925. g. sākumā. Rīgas apgabaltiesa to apstiprināja tā paša gada 4. februārī. Uz ārieni biedrība savu darbību parādījusi rakstnieku vakaru un gleznu izstāžu rīkošanā. Tā savā pajumtē audzējusi krietnu skaitu jaunu talantu, dodot tiem iespēju nākt atklātībā, uzklaust publiskas un kritikas norādījumus turpmākai darbībai. Kopējās gaitās biedri savstarpēji veidojušies, kristalizējušies, izkopoši savas individuālītātes.

Atzīstamu darbu veica Zaļās vārnas izdevniecība. Tā laida klajā žurnālu Zaļā vārna (1929) un vairāku autoru grāmatas. Žurnālā apskatīja jaunākās parādības rakstniecībā un mākslā, iespieda dzejas, stāstus, gleznu reprodukcijas un mākslas linogriezumus. Līdzekļu trūkuma dēļ tas 1929. g. beigās apstājās. B-bas pilna biedru sapulce 1934. g. 18. martā tīri formālu iemeslu dēļ likvidēja arī izdevniecību.

1) Edvarts Tūters pazīstams ar dzejoļu grāmatām *Laika soļi* (1922), *Pie jūras* (1925), *Dvēseles silueti* (1928) un *Vijole pagrabā* (1931). Viņa dzeja vienkārša, nepretencioza, tradicionālā pantā. Tūtera dzejas tēlos nav viāla spēka; tie aizslīd mums gaŗām ar klusu pieskaršanos, atstādami dažas ilgās pārdomās rūdītas dzīves atziņas. Dzīve nav jāuzvar, bet tikai jāsaprot. Visām uzvarām pāri aizsteidzas laika soļi. Tūters ir tīrs lirīķis, mierīgi episks vērotājs. Idilisks miers viņā sajaucas ar skumju nomāktības sajūtu un filozofiskām rūgtuma pieskaņām. Neienesdams jaunus ideju ap-

vārksņpus rakstniecībā, Tūters tomēr iemācījies savas izjūtas iekļaut skaidrās dzejas vārsnās.

E. Tūters dzimis 1893. g. 31. augustā Mazsalacā kā rokpeļņa dēls. Agro bērnbu pavadijis uz laukiem un jau piecu gadu vecumā iemācījies lasīt grāmatu. Vēlākos gados vasarās gājis ganos, bet ziemās mācījies skolā.

1908. g. uzsācis mācekļa gaitas P. Grūbes pienotavā Strenčos. Šajā laikā sākušies arī viņa pirmie literāriskie mēģinājumi, kas gan publicēšanai netikuši sūtīti. 1912. g. T. beidzis koppienotavu vadītāju kursus Smiltē. Uz-

darbojies jau no 1913. g., kad Baltijas Lauksaimniekā iespiesti raksti par tautsaimniecības jautājumiem. Pirmie dzejoļi iespiesti Latvijas Sargā 1919. g. Vēlākā laikā līdzdarbojies Jaunākās Ziņās, Latvijā, Studentā u. c. Divus gadus bijis arī Latvijas mākslas akadēmijas audzēknis, bet apstākļu dēļ studijas pārtraucis.

Edvarts Tūters

nākot pasaules karā iesaukts armijā. Piedalījies kaujās Krievijas dienvidos, Galicijā u. c. Bijis arī latviešu strēlnieks. 1919. g. Tūters atgriezās Latvijā un te līdz 1921. g. nokalpoja nacionālā armijā, ņemot daļību arī Rīgas atbrīvošanā no bermontiešiem. Pēc tam strādā kā ierēdnis zemkopības ministrijā. No 1930. līdz 1934. g. bija valsts saldētāvas kanceļejas pārzinis. Kā žurnālists T.

2) Fridrichs Gulbis. Ar smeldzošām, mistisku noskaņu pilnām dzejām, kurās dominēja neticība dzīvei un jauniem ideāliem, parādījās Fridrichs Gulbis. Viņš brida kā miglā, kur pretīm velvējas neskaidri biržu silueti un tumšas debesis. Bet pēdējos gados viņa dzejnieka instinkts jauž, ka tomēr kautkur ir gaisma, kur aizlokās balti ceļi un cilvēks sevī jūt Dieva apskaidrību, ka pāri miglai izplauks saules loki. Dzejnieks vēl tic dzīves augstākai misijai.

Gulbis savā dzejiskā būtībā dziļš, tāls feļetoniskai pēķaķa laika sabiedrībai. Viņam interesē dzīves parādību apakšējās, virzošās straumes. Cilvēku tas netveķ tieši, ar jūteķļiem, bet gan apjauž to intuitīvi, savos meķļējumos bieķi nonāķdams līdz misticismam.

Gulbja stils noslipēts. Viņš dzejo klasiskā formā, pa lielākai daļai kvartās. Rūpīgs atskaņu un vārdu lietošanā — vienā un tajā pašā dzejolī nepieļauj atkārtosanos. G. dzejas iznākušas krājumos *Vīziju varā* (1929) un *Nakts triumfs* (1931). Ar atzīstamiem panākumiem viņš mēģinājis arī lugu sācerēšanā.

G. komēdiju *Krīzes* velns izrādīja Pārdaugavas teātris Rīgā. Zem pseidonima Don Federiko viņš rakstījis asprātīgus feļetonus *Svaros* un citos žurnālos.

Frid. Gulbis dzimis 1894. g. 19. janvārī Dobelē kā amatnieka dēls. Jau matvedis. 1918. g. iesaukts sarkanā armijā un piedalījies cīņās pret Kolčaku. Pēc viena gada ieradies Latvijā un tūlīt iestājies nacionālā armijā. 1921. g. demobilizējies. Kopš tā laikā strādā kā ierēdnis finanču ministrijā. Ir precējies un divu bērnu tēvs.

Literātūra: A. Čaka *Fridrichs Gulbis* (Zaļā vārņa III, IV, 1929).

3) Miesnieks. Brīvā Zemē un citos preses izdevumos parādījušies Jonasa Miesnieka dzejoli. Tajos jūtams lauku dvāšas apņemts plūdums un skaidrība, kur tikai retumis kā aizskrejošs vējš ieskanas emocionēls satraukums, mīlas un sāpju akordi. M. dzimis 1896. g. 22. novembrī Jaunpiebalgas pagasta Vecriņķos kā saimnieka dēls. Pēc studijām Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultātē (1923—29) ieguvis cand. jur. gradu. Tagad strādā Rīgas apgabaltiesā. Viņa dzejoli izkaisīti periodikā. Publicējis arī dažus stāstus: *Rītdiena* (Jaunā raža II, 1934) un citus.

4) Kārlis Eliāss. Apceļojis Parīzi un citas Vakareiropas lielpilsētas, nākdams kontaktā ar jauno kultūru, smeldams

Fridrichs Gulbis

nībā aizrāvēis no skatuves un 3 gadus nostrādājis Liepājas teātrī. 1915. g. kopā ar citiem latviešu bēgļiem aizbraucis uz Krieviju, kur tajā pat gadā iesaukts krievu armijā. Bijis Rīgas un Daugavpils frontēs. 1917. g. demobilizējies, atgriezies Pēterpilī un strādājis gan kā fabrikas strādnieks, gan kā milicis vai grā-

no tās plašajiem avotiem, Kārlis Eliāss arī savās dzejās ir kultūrāli izsmalcināts un vispārējs. Viņu tiksmīna ne jaunas idejas, ne modernās filozofijas meklējumi, bet pasaules reālais, kultūrā ierautais apvārksnis; ne pats cilvēks visā savā būtībā ar labā un ļaunā apvienojumu, bet tikai gaišais, kas no tā izplūst kā ziedu dvēsmā — mīlas saulainums, prieks, madonisks svētums. Eliāss nespēj sadegt ēmociju ugunīs, jo viņš ir pilns rāmuma, vasaras gaišuma un līdzsvara apziņas. Intelek-

Kārlis Eliāss

Aiz ielām lauki zaļi —
Cik labi būtu tur!
Skrej cīruls gaisā skaļi
Un gani gunis kuņ.

Šādu dzejoļu Eliāsam tomēr nav daudz; viņš ir un, liekas, arī paliks kultūras dzejnieks, ko liktenis apbalvojis ar smalku lirika dvēseli.

Kārļa Eliāsa lirikā redzamu vietu ieņem mīla. Tā nav mīla parastā nozīmē, kad jūtas saistās ar atsevišķu individu. Tā uzdzied kā puķe zaļā pļavā, kas savas smaržas un krāsas atdod visai pasaulei. Pilnīga bezpersonība, kas savienojas ar nesasnēgtām ilgām, ir raksturīga Eliāsa mīlas dzejoļiem.

K. Eliāss dzimis 1899. g. 28. februārī Kaugaru pagastā. Izglītojies vietējā pagastskolā, Valmieras tirdzniecības skolā un Valkas komercskolā. Pasaules kara laikā viņš dažus gadus nodzīvoja Sibīrijā (1917—20). 1919. g. aizbrauca uz Vladivostoku, kur iestājās latviešu Imantas pulkā, bet jau nākošā gadā caur Japānu, Singapuru, Port-Saīdu un Gibraltaru atgriezās Latvijā. Ceļa iespaidus sevī dziļi uzņēmis, Eliāss tiem reizēm liek atbalstoties vēlākās dzejnieka gaitās. Viņa ceļojumu aprakstu dzejoļi ļoti izjusti. Pēc atgriešanās dzimtenē E. iestājās nacionālā armijā un tajā nodienēja līdz 1921. g. Pāris gadus nodzīvoja tēva mājās, bet jau 1923. g.

tuālisms viņā ir pārsvarā par romantika aizrautību. Dzīvi un tās parādības viņš skata caur kultūras prizmu.

Bet ir arī brīži, kad Eliāss grib aizbēgt no visa tā, kam sakars ar kultūru, lai meklētu vientulību savas dzimtenes skaidrā dabā:

pārnāca uz Rīgu un iestājās Latvijas Kareivja redakcijā, kur strādā vēl tagad. Apceļojis Vakareiropu. Viņa pirmais dzejolis Latvijai iespiests 1917. g.

Grāmatas: *Madonnas pēdās* (dzejoļi, 1930). *Literātūra*: A. Čaka Kārlis Eliāss (*Zaļā vārna I*, 1929).

5) Lilija Auza savas literāriskās gaitas sākusi Brīvā Zemē un Daugavā. Viņa dzejo melodiski un pieturoties pie klasiskās formas. Auzas lirika vienkārša un sirsnīga, romantikas apgarota. Brīžam A. mīl impresionistisku krāsainību, gaisīgu lidojumu, sirds kvēli, kas to aizvestu kaut mirkļa aizmirstībā, atraujot no zemes smaguma. Viņas māksliniecisko gatavību vēl traucē sasteigtība, ar kādu tā rakstījusi savas dzejas. Daļa Auzas lirikas sakopota krājumā *Vēju melodijas* (1932). Tajā jauzams Aīdas Niedras iespaids.

L. Auza (istā vārdā Lolija Lūss) dzimusi 1900. g. 11. decembrī Adulienas pagasta Saliniekos. Mācījusies vietēiā pamatskolā un Madonas vidusskolā. 1923. g. beigusi Latviešu jaunatnes savienības vidusskolu Rīgā. Pēc tam dzīvo tēva mājās, reizu reizēm uzturēdamās arī Rīgā.

6) Zivērts. Uz psiholoģiskiem akcentiem drāmatismu dibina *Mārtiņš Zivērts* (dz. 1903). Viņš veikls dialogu risinātājs, bet ne noteikta pasaules uzskata paudējs: viņa doma vietām asi kontrastaina, idejiski nevienmērīga. Publicējis austrumu pasaku *Hasana harems* (1928), drāmu *Kropļi* (1933) un tautas lugas *Zelta zeme* (1933) un *Nafta* (pirmizrāde Nacionālā teātrī 1931. g. 23. septembrī).

7) Ausma Roga. Ar simpatisku pasaules uztveri savos nedaudzos, Brīvā Zemē, Zemnieku gada grāmatā un citur iespiestos stāstos nāk Ausma Roga. Viņas tēlotie ļaudis ņemti no zemnieku vidus un ir tūrumu, pļavu un mežu dvašas apņēmti. Šie ļaudis ir dvēseles cilvēki, kas padoti iekšējo pārdzīvojumu brāzmām, kas ārēji vienkārši un neuzkrītoši, tomēr spēj aizrautīgi iemilēties, ziedoties, iet pāri naidam un ideālu vārdā aizmirst savas personīgās iegribas. Ausmas Rogas plašākie stāsti: *Maldugunis* (Brīvā Zeme, 1929), *Dzelzs pirksti* (Brīvā Zeme, 1932), *Krašņiete* (Sievietes Pasaule, 1933), *Ģimetne* (Brīvā Zeme, 1933), *Ūdra tēvs* (Zemn. gada grāmata, 1933), *Velna dzirnavas* (Zemnieku gada grāmata, 1934).

Vājāki Rogas dzejoļi. Vadīdamās no intelektuālām atziņām, tā nomāc savu kvēli sievišķīgo raksturu, tādejādi nesasniedzot skaidra satura un gleznu lējuma. R. bez tam sarak-

tījusi jaunatnes lugu *Pirms lielās dzīves* (pirmizrāde 1934. g. 25. martā Rīgā; t. p. gadā iznākusi atsev. grāmatā).

A. Roga (istā vārdā Anna Ēvelīte) dzimusi 1902. g. 3. martā Līzuma pagastā. Pēc pamatskolas beigšanas mācījusies N. Draudziņas ģimnazijā Rīgā. No 1923. g. studējusi Latvijas universitātē vēsturi. Kopš 1927. g. strādā Brīvās Zemes redakcijā.

8) Valda Moors. Kvēli iedegdamās un aizmirsdamās, dzīvības prieka pilna Valda Moors savos dzejoļos pauž strauju temperamentu, brāzmainas izjūtas. Romantiskā pacilātībā viņa slīd cauri dzīvei un tās parādībām, krit grēkā un ceļas, lai pēc tam atkal grēkotu. Romantisms ir Valdas Moors dzejas pamatelements, kuņā viņa iekļaujas ar visu savu būtni. Alkdama mīlestības, viņa tomēr netic tās mūžīgumam.

Tas ir nelga, kas sirdi par ķīlu
Grib pie sevis vienīgi siet;
Tas ir nelga, kas turēt grib milu,
Tā kā spārnotu gājputnu ciet.

(Karmene dzied.)

Moors dzejai raksturīgs melodisms un patētiskas ieskaņas. Vienkāršas, skaidras un mūzikālas ir Dziesmas naktij. Te Moors sasniedz savas liriskas virsotnes: iepriecina svaigā izjūta un tīrās, nesamākslotās gleznas. Savā pārējā lirikā šī dzejniece vairāk imitētāja, bijušā atdarinātāja jaunā tehniskā veidojumā un sakārtojumā, kā jaunas izdomas nesēja. Aiz ritmiski gludiem dzejoļiem reizēm redzama pozēšana, cenšanās pēc vieglas populāritātes. Moors labāka tur, kur paliek objektīvas vērotājas lomā, kā tīri subjektīvu pārdzīvojumu plāksnē. Viņas iemīļotākās dzejas formas — trochajs un jamb. Šajā ritmā labi iekļaujas dzejnieces kvēlā doma. Daļa viņas dzejoļu sakopotī krājumā *Svešam draugam* (1930). Skolu izrādēm viņa sarakstījusi divcēlienu *Ziemassvētku sapnis* (1924) un *Nakts Betlemē* (1927).

V. Moors dzimusi 1902. g. 24. martā Lēdurgas draudzes skolā kā skolotāja meita. Mācījusies vispirms pie tēva, tad Krotova ģimnazijā Rīgā (1914–15) un Neijas ģimnazijā Cēsīs (1916–17). Aizbraukusi uz Krieviju (1917), kur turpinājusi izglītību Staraja Russas ģimnazijā un Omskas vidusskolā. 1919. g. atgriezies Latvijā. Kopš tā laika dzīvo Rīgā un strādā kā skolotāja. Pirmais dzejolis iespiests žurnālā *Darba jaunatne*.

9) Leonids Breikšs. Nākdams ar ticību dzīvei un dzimtenes mīlas piestartu sirdi, Breikšs (dz. 1908) veltī dzejoļus Latvijas brīvībai, varoņiem Brāļu kapos, nākotnei. Patriotisms un tautiskā doma ir labākā daļa viņa dzejās. Tikpat skaidrs un

vienkāršs kā saturā, Breikšs ir izteiksmes līdzekļu izvēlē. Viņa vārmās nav lētu efektu, mākslīgas vizuālošanas. Vājāki tie B. darbi, kur viņš runā par milu, dzīves ēnām, par savām emocijām. Breikša dzejoļi iznākuši krājumā *Skanošie ūdeņi* (1931), kā arī izkaisīti periodikā.

Viņš rakstījis arī prozu, kuŗai tomēr nav lielākas mākslas vērtības. Romānā *Maldugunis* (1933) jūtams norvēģu rakstnieka Knuta Hamsuna iespaids. Darbam trūkst dziļāka psiholoģiska risinājuma un skaidri kontūrētu raksturu zīmējumu. Autorā vēl daudz jauneklīgas trauksmes, kas dzīves reālību tveŗ kaleidoskopiskā raibumā, neļaujot izpauzties dziļākiem motīviem. Šī romāna, tāpat nedaudzo periodikā izkaisīto stāstu labākā daļa — veiklais stils.

10) Jānis Trimda ir tuvs nelaiķim Ziemeļniekam. Arī viņa dzejās paužas mīlas motīvi, sentimenta pilna romantika, elegija. Dzejnieks visur redz tikai krēslu, nepastāvību, skumjas. Bet bēgdams no sāpēm, ko visvairāk atnes mila, viņš tiecas tuvāk zemei, kur pār dvēseli kā meža zaļums plēties dziļš un kluss vieglums un kur no lapām lēni pil vakara sārums un zelts.

Trimda nav jaunu ideju meklētājs un atradējs. Galveno vērību viņš pievērš dzejas mūzikai, domu atstādams otrā vietā. Viņa pirmā laika dzejoļi iznākuši krājumā *Valširdība* (1933).

J. Trimda dzimis 1908. g. 20. septembrī Džūkstes pagastnamā kā rakstveža dēls. Bērniņu pavadījis Vandzenes pagasta Silenes Kalējos. Bēgļu laikā maldījies pa Krieviju. 1920. g. atgriezies Latvijā. Darbojies kā žurnālists un rakstnieks. Izdeva literārisku laikrakstu *Jaunā Daiņa* (1933). Tagad ar dzīvesbiedreni un bērniem dzīvo Vandzenes pagastā, Talsu apriņķī. J. Trimdas īstais vārds — Fricis Gulbis.

11) Alfrēds Kvālis, kas publicējis dzejoļus Pēdējā Brīdī, Latvijā, Jaunā Ražā un citur vēl neuzrāda nopietnākas liriķa spējas. Viņa pasaules uzskats nenoskaidrots, dzejas vārmās daudzi un dažādi sveši iespaidi. Jūteklība viņā mainās ar intelektuālu atziņu meklēšanu, romantiska aizrautība ar nomāktas sirds rezignāciju. Dzimis 1908. g. 14. novembrī Seces pag. Baložos kā saimnieka dēls. Izglitojies vietējā pamatskolā un Latv. jaunatnes savienības ģimnazijā Rīgā. Strādā kā ierēdnis kuŗa resorā. Pirmais dzejolis iespiests 1929. g. vasarā Latvī.

12) Birzmalnieks. Vēl neskaidros meklējumos atrodas Alberts Birzmalnieks, kuŗa dzejoļi parādījušies periodikā

un arī atsevišķā krājumā *Sapņu karātavas* (1931). Birzmalniekam vēl trūkst skaidri kontūrētas lietu un parādību uz-
tveres. Māksliniecisko nobriedumu kavē oriģinālītātes meklē-
šana un krietnas literāriskas skolas trūkums. Savos meklēju-
mos B. reizēm noiet līdz tango pirti un sviestā ceptu nieru
apdzejai, parupju konkrētību cenšoties pacelt dzejiski krāšņā
aureolā. Bet Birzmalnieka lirikai ir arī savas labās puses:
vietām tā ir dvēseliski dziļa un krāsu bagāta, melancholiski
pacilājoša. B. mēģinājies arī prozā, bet bez lielākiem panākumiem.
Ipatnējākais stāsts *Precinieks*, kas iespiests *Jaunā
Ražā* 1934. g.

A. B. dzimis 1909. g. 23. janvārī Rīgā. Viņa pirmie dzejoļi iespiesti
Atpūtas bērnu nodaļā (1925). Vēlāk publicējies *Jaunākās Ziņās*, *Brīvā
Zemē* un citos laikrakstos. Tagad dzīvo Rīgā.

13) Dziesma. No Zaļās vārnas saimes vēl atzīmējams
Fricis Dziesma. 1933. g. viņš publicēja pirmo dzejoļu grā-
matu *Pavasara vārtos*. Tajā Dz. parādās kā parasto ritma
formu atdarinātājs un romantiķis, kas savus dzejas tēlus meklē
abstraktā pasaulē. Brīžam viņš kļūst pat mistiski filozofisks,
bet ir neskaidrs savos jēdzienos, vēl neprot domas ietvert skai-
drās dzejas vārsnās. Labāki ir tie dzejoļi, kur Dz. nāk tu-
vāk konkrētībai — zemei, dabai. *Dziesma* ir optimists. Viņš
tic dzīvei, neļauj zem apstākļu smaguma salūzt savam gaišam
pasaules skatījumam:

Ja reiz tu naktī aiziesi ar citu,

Man ziedēs jaunā rīta svaigais prieks.

Ar atzīstamu veiksmi Dz. veicis dažu Rilkes dzejoļu at-
dzejojumus. Viņš (īstā vārdā *Fricis Forstmanis*) dz. 1906. g.
11. janvārī.

14) Alfrēds Dzījums (dz. 1907. g. 2. maijā Dolē)
drāmā *Pie ozola* rāda cīņu ar malu medniekiem un citiem
meža bandītiem, notikumu režģī ievijot arī daudz romantikas.

Bez minētiem Zaļā vārna vēl darbojušies un darbojas
Voldemārs Zonbergs, *Kārlis Rabācs*, *Alfons Francis*, *Jānis
Mednis*, *Jānis Sārts*, *Pēteris Aigars* (sk. tos) un citi.

Pozitīvisms.

Sešus gadus uz latvju zemes joņoja kaŗa viesulis. Ne zemniekam, ne pilsētniekam nebija laika domāt par saimnieciskās un garīgās dzīves izkopšanu. Aizgāja bojā daudzās paaudžu krātās vērtības. Toties auglīgs bija pirmais pēckaŗa laiks. Tad vēl tauta nebija sašķēlusies daudzās politiskās partijās un grupās. Visos mājoja viena doma — celt jauno Latvijas valsti. Visur skaneja zāģu dziedāšana un cirvju dobjie atsitieni. Uz bijušo muižu zemēm pacēlās balti jauno saimniecību jūmti. Pilsētās un pagastos dibinājās biedrības, kas tautā gribēja nest gaismu. Paplašinājās skolu un citu mācības iestāžu tīkls. Uzsāka darboties Latvijas universitāte, konservatorija etc.

Dabīgi radās vajadzība šo jaunuzbūves darbu ietvert arī rakstniecībā. Latvija nekad nebija tik spējā tempā gājusi pretīm savam atplaukumam, nekad tā ticējusi nākotnei. To vajadzēja paglabāt nākamām audzēm, lai tās pagātnē smeltos spēkus un dzimtenes mīlestību. Bez tam vajadzēja dot pretsvaru tai rakstniecības daļai, kas centās nonievāt jaunās valsts iekārtu un celt naidu šķiru starpā.

Viss tas kopā bija par pamatu jaunai literāriskai kustībai — pozitīvismam. Šī kustība neradās pēkšņi. Tā auga lēnām, pārrunās, darbā, mērķu uzstādīšanā. Priekškaŗa ideāli bija novecojušies, to vietā nācās meklēt citus. Jaunais laiks prasīja arī jaunu rakstniecību. Pozitīvistiem, kas galvenā kārtā komplektējās no jaunās paaudzes darbiniekiem, te atvērās plašs darba lauks.

Kādi ir pozitīvisma idejiskie pamati? — Pozitīvisms prasa rakstniecībā tēlot darbu, visu cildeno, mērķapzināto, uz priekšu virzošo. Tikai darbs būs tas, kas latvju valsti un tautu vedīs uz skaidrāku, gaišāku nākotni. Darbam jāizriet no paša cilvēka brīvas gribas: tas nedrīkst būt piespiests. Rakstniekam jāradā dvēseles tīrība, patiesības mīlestība; tam jāsauc uz morālisku un aiztētisku atmodu; garīgai un materiālai pasaulei jāsasakaņojas, jāharmonē. Tālāk pozitīvistī prasa iznīdēt tās

nezāles, kas sevišķi ieviesušās sociālistiskā rakstniecībā — negatīvā izcelšanu, visa latviskā nonievāšanu.

Positīvisms savā būtībā ir nacionāls. Izcilāko vietu viņa ieņem zemnieks un tā darbs. Zemnieks tam visa stiprā un labā nesējs, vērtību radītājs un tālāk devējs.

Šis virziens radās ap 1928. gadu. Tā pirmie paudēji bija A. Francis, K. Rabācs, vēlāk tiem pievienojās E. Raisters, V. Zonbergs, P. Aigars, P. Atspulgs un citi.

1) Kārlis Rabācs slavina darbu, centību, arāja brūnās rokas un dabas skaistumu.

Darbs vien visu ceļ un algo
Un jaunas dzīves sevī krāj,
Pilns uzvaras un kvēles.

(Jaunā Raža, 1932).

Rabācs meklē oriģinālītāti tematikā. Blakus dzejoļiem par lauku dzīvi un ļaudīm sastopamas vārsmas par suni, rijas velnu, zvirbuļa pavasaļa dziesmu. Viņš aizraujas no neparastā, acis kritošā, bet tomēr neredzētā. Rabāca dzejas forma ritmiska un skanīga, izveidota pēc klasicisma paraugiem. Viņš ir viens no labākiem formas meistariem latviešu jaunākā rakstniecībā. Béz isākiem dzejoļiem, kas sakopoti krājumā *Vasara* (1931) un izkaisīti periodikā, publicējis poēmu *Kāzas* (J. Raža II, 1933) un apm. divdesmit noveles (Tēvs, Zaļā Vārna I, 1929 u. c.). Rabāca proza nesasniedz viņa dzejas mākslinieciskās vērtības. Brīvā Zemē, Jaunā Ražā un citur iespiesti K. kritiskie apcerējumi par rakstniecību un rakstniekiem. Tajos sastopamies ar īpatnējiem spriedumiem. Ziemeļlatvijas teātrī izrādīta R. komēdija *Adama ābols* (pirmizrāde 1933. g. 2. aprīlī, Valmierā)

K. Rabācs dzimis 1903. g. 13. janvārī Palsmanes pagasta Kadēs kā lauksaimnieka dēls. Mācījies Palsmanes draudzes un Valkas pilsētas skolās. Slimības dēļ skolas gaitas pārtraucis un līdz 1919. g. vasarai nodzīvojis tēva mājās. Brīvprātīgi iestājies Latvijas Ziemeļarmijā. Piedalījies kaujās pie Cēsīm un Juglas. Pēc demobilizēšanās 1920. g. iestājies kā ierēdnis apgādības ministrijas Strenču nodaļā. Bet ministriju drīz likvidēja un R. atkal kādu laiku vajadzēja uzturēties Palsmanē. 1922. g. sāka strādāt kā rakstvedis Rīgas kara apriņķa pārvaldē. Kopš 1932. g. ir redaktors Ventspilī iznākošā laikrakstā *Ventas Balss*. T. p. gadā salaulājās ar Elzu Šķenderi. R. tulkojis Kazimira Tetmajera rom. *Pana Merija* (1929).

2) Jānis Mednis. Lēni augoši koki arvien ir izturīgāki kā tie, kas savas galotnes ātri paceļ uz augšu. Tāpat tas ir rakstniecībā: darbā rūditās vērtības iet pāri publikas vienas

dienas miluļiem. Mūsu pēckara literātūrā tāds lēns audzējs ir Jānis Mednis. Starp viņa divām dzejoļu grāmatām ir septiņus gadus ilgs starplaiks; tas nozīmē — Mednis nesteidzas, viņš nav ātru lauru tikotājs. Viņa dzeja lieta skanīgās, cietās vārsnās, reizēm liecinādama par īstu formas meistarību. Uz-tverdams raksturīgāko, to sakausēdams organiskā vienībā, Mednis panāk lielu satura koncentrētību, sevišķi tajos dzejoļos, kur iet runa par konkrētām lietām. Abstraktās apdzejas plāksnē tas neskaidrāks, vizionārāks, jo viņa dzejiskā būtība vislabāk iekļaujas jūteklīem uztveramā pasaulē.

Mednis ir peizažists. Viņa zīmētās ainas, ciešās kontūrās ietvertas, pauž spilgtu tēlainību. Piem. viņš saka:

Un zvaigznēs paceltu redz Invalida tēlu,
Kā krustu milzīgu tas savus kruķus tur.

Šīs divas rindas mūsu acu priekšā liek iznirt naktij ar zvaigžņotām debesīm, kuņās siluētējas tēls ar rokās satvertiem kruķiem, kas atgādina milzīgu krustu. Mūsos ieplūst mistiska noskaņa un mēs uz mirkli atceramies lielo pravieti un cietēju Jezu Kristu, kuŗu arī nāves gājienā nospieda krusta smagums. Šādu ainu Mednim daudz, piem.: Ēna klintī cirta viņa plato stāvu, Vins dzirkstis sija glāzē u. c. M. dzejoļi sakopoti krājumos *Torņi pamalē* (1926) un *Tecila* (1933). Pēdējā ieguva kultūras fonda godalgu.

J. Mednis dzimis 1903. g. 31. maijā Praulienas pagasta Ješkās kā saimnieka dēls. Apmeklējis Praulienas pagastskolu (1910—13), Madonas reālskolu (1913—14) un Rīgas kultūrtechnisko skolu Tverā (1915—18). 1918. g. atgriezies Latvijā un iestājies Kalpaka bataljonā. Lielinieku laikā slāpstījies Rīgā, bet 1919. g. maijā atkal iestājies nacionālā armijā. Piedalījies cīņās pret bermontiešiem. Pēc tam bijis kaŗaskolas audzēknis (1920—22), rediģējis Jelgavā iznākušo laikrakstu *Zemgalietis* (1922—23) un Rīgā iznāk. *Patiesība*. Kopš 1927. g. strādā A. Gulbja izdevniecībā. 1930. g. iestājies Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultātē. M. pirmais dzejolis iespiests Latvijas *Vēstnesi* 1920. g. rudenī. Mednis arī tulkojis, starp citu T. Dostojevskas romānu *Brāļi Karamazovi* (1928).

3) Eriks Raisters dzimis 1905. gada 23. aprīlī Rankas pagasta Līvānos. Viņa vecāki — laukstrādnieki. Pirmo izglītību guvis vietējā Lutera pagastskolā un Jaunpiebalgas II. pakāpes pamatskolā. No 1920—1924. g. apmeklējis vidusskolu Smiltēnē. Pēc pēdējās beigšanas sācis studēt Latvijas universitātes tautsaimniecības zinātņu fakultātē, kuŗu ar cand. oec. gradu beidzis 1932. g. Strādā kā ierēdnis pasta-telegrafa de-

partamentā. R. pirmais dzejolis iespiests mēnešrakstā Lira 1924. g.

Raisters kā lirīķis ir stipri patētisks. Viņš dzīvei un tās parādībām pieiet kā apbrīnotājs, sajūsmas un slavēšanas pilns. Viņš ir ticētājs, jauna skaistuma meklētājs, bet ne sludinātājs kā Rudzītis, Ērmanis un Sudrabkalns. Sievietība — viņa dzejas pamatelements.

Raisters ir arī patriots. Dzimtenei viņš veltījis vairākus jaukus dzejoļus, nosauc to par svētu, aicina to aizstāvēt visos grūtos brīžos un ar visiem spēkiem. Pašā pēdējā laikā Erika Raistera dzejoļos ieskanas melancholija, sāpes, pat izmisums. Vairs nebūdam kvēlais un mūžīgais mīlētājs, viņš dzejo (Pēdējā Brīdī — 1934. g. 8. aprīlī):

Vienam būt! Līdz galam vienam!
Mīla nespēj izdzert bēdas.
Tā pār manu mūžu klājas
Nežēlīgas posta pēdas.

Tas ir lūzums visā Raistera lirikā. No optimisma, no ticības dzīvei un mīlestībai, viņš nonācis līdz traģiskai jūtoņai. Viens. Līdz galam viens. Vai tas nav tukšums, kur vērsas dzejnieka skati? R. dzejai vēl vietvietām trūkst konkrētības, blīvuma, lai tā spētu brāzmaini aizraut un iekvēlināt.

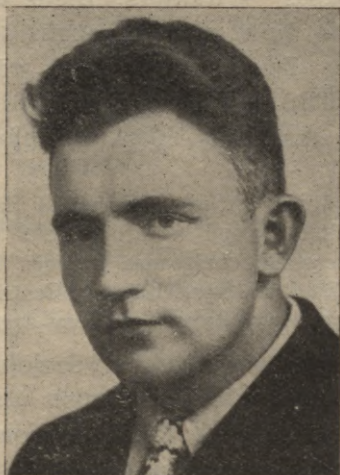
E. Raistera dzejoļi iznākuši grāmatā *Men* (1930).

4) Alfons Francis. Pilns zemes smaržu, auglīgu tīrumu gaišuma un darba slavēšanas nāk Alfons Francis. Pats nākdams no laukiem, viņš tos ietveļ arī savā dzejā, apvīdams ar krāšņu mirdzumu. Neaizraudamies ekstrēmos, Francis dzīvi skata ar sapratēja acīm. Ar visu savu garīgo būtni viņš ieaužas zemniekā un tā darbā, dabas augšanas procesā, pozitīvā jaunceltnes darbā. Romantiska jūsmošana par sievieti kā mīlas objektu viņam sveša. Un ja tas raksta par sievieti, tad tikai kā saaugušu ar darbu, ar zaļām pļavām, ar zemes smagumu. Sieviete tam — sastāvdaļa lielajā dzīves ritmā, ne dievināma būtne.

Nelidodams transcendentālās sfairās, netraukdamies līdzī vējam un padebešiem, Francis mīl zemi, apvij to ar spožu aureolu. Viņš pazīst zemi un zin cienīt tās skaistumu un auglību, redz no tās izaugot lielāku Latvijas nākotni. Ir skaisti un labi citās zemēs, bet nekur tomēr nav tik labi kā savā pusē, kur

šalc dzimtenes mēžs, kur saldām smaržām pupas nozied un miers kā rāma rasa nolist. Francis nejūsmo, dzīvi skata vērojošs, veikliem vilcieniem zīmēdams lauku rijas, pagraba, klēts, dābola lauka, apkulību, pavasara un citas ainas. Dzīvi viņš rāda tās tiešāmībā, dažreiz pat sikumos saskatīdams savu īpatnēju skaistumu u. pievilcīgumu.

Alf. Franča izteiksmes līdzekļi nav plaši, bet tos, kas tam ir, viņš sakopo jaukā gleznās, radot īpatnēju uz-

Alfonss Francis

viņš reizēm pozē, ar aukstu saprātu nomākdams dvēselīgās izjūtas, kas viņā spēj uzliesmot ar spontānu spēku.

A. Francis dzimis 1905. g. 5. decembrī Vecgulbenes Āboliņos. Izglitojies Smiltenes vidusskolā. Studējis Latvijas universitātes matemātikas fakultātē, bet studijas pārtraucis. Strādāja kā virsdienesta instruktors Rīgas kara apriņķa pārvaldē. Bija redaktors mēnešrakstā Jaunā Raža (1932—34). Tagad ir preses cenzors Rīgā. Viņa pirmais dzejolis iespiests 1925. g. Latvijas Kareivī. Publicējis poēmu Jaunsaimnieks Zemenis (1931) un dzejoļu krājumu Savā pusē (1933). Līdzdarbojas Brīvā Zemē un citos preses izdevumos. Raksta kritiskus apcerējumus, stāstus un feļtonus. Viņa stāsti atsevišķā grāmatā vēl nav iznākuši.

5) Pēteris Aigars, tāpat kā Alfonss Francis, ir tuvs zemei, lauku dzīvei un ļaudīm. Viņš tikai satrauktāks, kustīgāks, impulsīvāks par Franci, tēlo ekspresionistiskos vilcienos, pieskārdamies arī sociālām idejām. Kamēr vien saule zeltīs mākoņu grēdas, dzīvība būs pasaulē un ūdeņi palos, tikmēr zemiņš būs tas, kas uz saviem pleciem iznesīs likteņa smagumu. Zeme ir visa stiprā un lielā iesākums. Tāpēc visiem jāatgriežas pie tās.

Aigars cenšas sevī apvienot primitīvo, zemes dvasas apņemto, ar moderno, tehnikas ietekmēto. Šajā domā ierauts,

skatāmību un mūziku. F. savas dzejas lej cietos, slīpētos pantos.

Kopzumā:

Francis ir zemnieku dzejnieks, kas pauž atgriešanos pie zemes, jaunu darba vērtību meklēšanu un atrašanu. Viņa ideoloģija — pozitīva. Bet Francim ir arī

sava vājā puse —

viņš saraksta dzejoli Traktors. Pār tumšiem mežgaliem šūpojas miglas zīds. No zilām debesīm triec cīruļu balsis. Bet šo glezno ainu iztraucē skarba dūkšana. No tālām aizjūras zemēm atbraucis viesos — traktors. Blenž tērauds un kapars. Zirgi un govīs apstāj plūkt zāli un raugās svešā viesī, kas neredzama spēka dzīts tūrumā griež velēnu pēc velēnas. Kvēla aizrautība un platonisks skaistums iemirdzas Aigara mīlestības dzejoļos. A. laidis klajā dzejoļu krājumu Mans marts (1933).

P. Aigars (īstā vārdā Herberts Tērmanis) dzimis 1904. g. 10. oktobrī Doles pagasta Vimbu krogū kā krodzinieka dēls. Mācījies valsts komercskolā Rīgā. Pēc skolas beigšanas dzīvojis Baldones pag. Ciršos un nodarbojies ar zemkopību. Bija laikraksta Centra Balss atbildīgais redaktors (1933—34). Viņap irmais dzejolis iespiests žurnālā Jauna Lira (1928).

6) Jānis Ķelpe pazīstams ar dzejoļu krājumiem Kad ziedoņa vēji šalc (1927) un Rietu atbalsis (1931), romānu Tevi aicinu (1933) un stāstu kopojumiem Minjona (1931), Skumjīe ceļinieki (1932) un Ēnas padebešos (1933). Par literāriskiem jautājumiem viņš publicējis apcerējumu Izkurtējusi rakstniecība (1933), kuŗā asi vēršas pret sociālisma ietekmējumu literātūrā. Darbojies arī žurnālistikā. Rakstījis Brīvā Zemē, Jaunākās Ziņās, Pēdējā Bridī, Latvijas Kareivī u. c. Dzimis 1908. g. 10. janvārī Trikātas pag. Lejasjēpos. Tagad dzīvo Rīgā un strādā kaŗa resorā, darbodamies arī rakstniecībā. Ķ. pirmais iespiestais dzejolis Nakts parādījās jaunatnes laikrakstā Pret sauli 1924. g. 8. oktobrī.

7) Pēteris Atspulgs nākdams no lauku sētas, arī savā literāriskā darbībā ir tuvs zemei. Viņš neideālīzē, bet tēlo, kā to skatījis savām acīm un izjutis dvēselē. Viņa lirika ir gleznu un krāsu bagāta, brīžam ieiedama romantiskā pacilātībā. Atspulgs bēg no pilsētas, dzejas tēlus ņemdams no lauku dzīves. Dzejo gandrīz vienīgi jambos un trochajos.

Viņš rakstījis arī tēlojumus, te sevi pārspēdams kā liriķi. Viņa tēlojums ir reljefs un koncentrēts:

„Vēl dzeltenos rudzu tūrumos skan izkaptis un pļaujmašīnu mierīgā tarkšķēšana, vēl pēdējais kūlis nav sasiets, un statiņu platās muguras gozējas augusta saulē, kad pa apkvēpušo riju lūkām sāk velties zilgani dūmu kamoli, izjukdami dziļajās paspārnēs un līdz ar vējiem aizpluzdami laukā“ (Latvis 1929. g. Nr. 2553 — Kūpošās rijas). Vai arī — „Kad zeme

uzsalst, arumi un kurmju rakumi paceļas kā šūnas; vietām izstīdz tievu ledus kristallu čemuri kā lielas divainas puķes, kas skanēdamas sabirst, ja tām piedužas“ (Jaunā Raža, 1931. g. — Ziemas piezīmes).

P. Atspulgs (istā vārdā P. Miķis) dzimis 1908. gada 21. janvārī Raudas pag. Baložos kā lauksaimnieka dēls. Pirmo skolas izglītību guvis Smiltēnē. Vēlāk apmeklējis ģimnaziju Rīgā. Pirmie dzejoļi iespiesti 1925. g. Latvijas Kareivī. Tālāk publicējies Balsī, Latvī, Brīvā Zemē, Pēdējā Bridī, Latvijā, Zaļā Vārnā, Jaunā Ražā. Tagad dzīvo Rīgā, laiku pa laikiem uzturēdamies arī tēva mājās Baložos. Atspulga dzejoļi un tēlojumi grāmatā vēl nav iznākuši.

8) Vilis Lācis. Pozitīvistu saimei kā pozitīvas domas nesējs pieskaitāms arī Vilis Lācis. Viņa romānā *Zvejnieka dēls* (1933) tēlota mūsu rakstniecībā vēl pasveša tema — jūrmaļas dzīve ar turienes ļaudīm un dabu. *Zvejnieka dēls* Oskars sacēlas pret šejienes patriarhālo iekārtu un konservatīvismu, sacēlas pret zvejnieku izsūcēju, spekulantu Garozu, pret savu brāli, kas ar viltību un slepeni paved godīgu meiteni Zentu, pēc tam to pamezdam savam liktenim un — nāvei Zāļupes dzelmē. Viņš kaļ jaunus projektus, kā uzlabot zvejnieku apstākļus, cīnās ar daudziem pretiniekiem, līdz uzvar. Uz viņa ierosmi nodibinās zvejnieku kooperatīvs, tiek gatavoti jauna veida tikli. Visa dzīve virzās uz priekšu. Romāns uzrakstīts lēni plūstošā stilā, jo Lācis ir mierīgi nosvērts stāstītājs, kas nesajūsminās, neiekvēlinās, bet visām lietām un parādībām paiet ar novērotāja skatu. Cik plūstoša viņa valoda, tikpat plūstoši uz priekšu virzās saturs, pamazām pieaugdams kāpinājumā, aizraudams ar stingri kontūrētiem raksturu zīmējumiem un plastiski veidotām ainām.

Zvejnieka dēls parādījies arī uz Nacionālā teātra skatuves, V. Zonberga drāmatizējumā.

V. Lācis dzimis 1904. g. Daudz klejojis pa pasauli. Piecus gadus nodzīvojis Sibīrijā, Altaju kalnos, kur arī sācis mēģināties rakstniecībā, dzejā un mazas noveles formās. Pirmie darbi iespiesti Sibīrijas presē 1920—21. g. Pēc tam atgriezās Latvijā. Strādāja ostā, dzīvoja starp zvejniekiem un kādu laiku brauca uz kuģiem. Astoņus gadus neuzrakstīja ne rindas. Tikai 1930. g. atjaunoja pārtraukto literārisko darbību. Publicējis fantastisku romānu *Atbrīvotais zvērs* (Domas 1930—31), episku triloģiju — *Piecstāvīgā pilsēta* (ostas strādnieku dzīve), *Pasaules jūrās* (jūnieku dzīves notēlojums) un *Putni bez spārniem* (individu deklasācijas process). Episkā triloģija iespiesta *Domās*, 1932. g. *Žurnālā Atpūta* 1933.—34. g. publicēti romāni: *Ceļojums uz kalnu pilsētu* un *Senču aicinājums*. Tagad Lācis dzīvo Rīgā un strādā Rīgas pils. 9. bibliotēkā.

Sociālistiskais novirziens.

Sociālistiskais virziens pēckaŗa rakstniecībā iezīmējas ar divām lietām: idejisku neskaidrību vai pārprastiem centieniem. Sociālistiskie rakstnieki, pa lielākai daļai nākuši no lauku sētām, nespēj iekļauties strādnieku šķiras psiholoģijā, tās meklējumos. Auguši laukos, tie uzsūkuši sevī patriarhali individuālistiskos pasaules uzskatus, mantas vērtības apziņu. Ienākot pilsētā, tie nespēj no visa tā atbrīvoties, arī sociāliamā meklējot savu garīgo meklējumu atbalsis. Bet sociālisma ideoloģija ir citādas struktūras. Tā neatzīst individuālītātes, kapitālismu, vienas personas pacelšanos pāri citām. Sociālisms prasa vienlīdzību visās dzīves nozarēs.

Rodas jautājums: Kā tam, kas pats sevī glabā ilgas pēc materiālām vērtībām, kas sevī labprāt redzētu vadoņa godā, iespējams būt sociālisma rakstniekam? — Te izskaidrojums jāmeklē tajos apstākļos, kas zemnieku dēlus noveda līdz sociālismam, līdz savu uzskatu noliegšanai. Daļa no jaunās zemnieku (saimnieku, graudnieku, rentnieku) paaudzes parasti spiesta atstāt tēva sētas. Kur zemes un darba pieticis vienam vīram — tēvam, tur, saprotams, tā nevar pietikt 3 vai 4 dēliem. Jaunatne traucas uz pilsētu. Varbūt tur pavērsies vārti uz labākiem dzīves apstākļiem. Diemžēl jaunai paaudzei jāpiedzīvo rūgta vilšanās: pilsēta nevienu negaida, tur visur jau pa pilnam darba roku, augstos amatos nosēdušies citi. Dabīgi, ka tad rodas neapmierinātība, īgnums. Krājas protests. Šajā nomāktībā jaunu ticību un gandarījumu dod sociālisma sludinātās mācības pēc vienlīdzības un visu tautu apvienošanās. Un tā jaunais lauku puisis nonāk zem sarkanā karoga liesmainām krāsām.

Cits jautājums, cik viņos īsta sociālisma. Izsaukt lozungus, agitēt vien nedod pārliecību par īstu sociālismu. Visbiežāk aiz šīs agitācijas slēpjas marksisma mācības nepareiza izpratne vai poza. Zemnieka dēls ideoloģiski ieauģt sociālismā nemaz nav spējīgs. Tapēc sociālistiskie pēckaŗa rakstnieki ir un paliks pilsoņi, ko nespēs apslēpt pamatšķiras idealizēšana.

Mākslas darbā jāieliek gara dzīvā elpa. Tam jāizkristalizējas talanta ugunīs, jāizaug no paša autora pārdzīvojumiem, izjūtām, mākslinieciskās pasaules uztveres, lai tas būtu paties un ietu no sirds uz sirdi. Nekādi lozungi nepadarīs mākslu dzīvu, ja tai pašai nebūs sava pamata. Nostāšanās uz vienas sabiedriskas šķiras ideoloģijas, to padarot par vienīgo kritēriju, ir maldīgs ceļš, kas rakstniecībai nevar dot paliekošas vērtības.

Otra raksturīgākā īpašība, ar kuŗu iezīmējas pēckaŗa sociālistiskā rakstniecība, ir pesimisms, nihilistiska pieeja dzīvei. Rakstnieki un dzejneeki spalvas mērc ciešanās, neglābjamā neticībā, visa pastāvošā nonicināšanā.

Nākošā vietā nostādīti jaunas formas meklējumi. Klasiskās tradīcijas sevi pārdzīvojušas; to vietā jārada jaunas tradīcijas, kas atļautu ietvert pēckaŗa psiholoģiskos pārdzīvojumus, lielpilsētas drudžainos ritmus, sabiedriskās pretešības.

1) Dzelzs. Pilns sociāla nemiera nāk Kārlis Dzelzs. Viņa dzejoļi sakopoti krājumos *Karogu nemiers* (1922) un *Sniegs un degošā sirds* (1924), bet stāsti krājumā *Gājienā uz nākotni* (1928). Aizņemts no citiem dzīves uzdevumiem (advokātūras), Dz. nav varējis izkopt literārisko darba stilu un panākt satura skaidrības. Viņš (īstā vārdā Kārlis Dzelzītis) dzimis 1892. g. 25. jūnijā Nurmuižas pag. Ķopos. Apmeklējis Siguldas draudzes un Cēsu pilsētas skolas un Jelgavas reālskolu. Studējis Pēterpils universitātē tiesību zinātnes. Tagad dzīvo Rīgā. Publicējis vairākas brošūras tiesiskos jautājumos.

2) Dziļleja. Dažādās literātūras nozarēs darbojies Kārlis Dziļleja (īstā vārdā Tifentāls, dz. 1892. g., bijis Rīgas pilsētas revīzijas komis. priekšsēdētājs). Uz sociālistiskiem pamatiem viņš stāv savās monogrāfijās par Andreju Upīti (1923) un Jāni Asari (1925). Viņa stāsti, kas iznākuši krājumā *Seklais laiks* (1925), uzrakstīti diezgan veikli, bet ar tendenciozu saturu, tāpēc tiem nav lielākas mākslas vērtības. Bez tam Dziļleja laidis klajā dzejoļu krājumu *Sejas* (1925) un dažas skolas grāmatas, starp tām: *Latviešu rakstniecības teorija* (1914), *Latviešu rakstniecības vēsture, Poētika* (1920). Plašāks apcerējums ir Jānis Jansons Brauns (1927). Dz. sakopojumā iznācis dzejoļu kopojums par kaŗu un mieru *Nāves laukos* (1924).

3) Tanks. Modernām ietekmēm aizrautīgi sekoja Margers Tanks. Pēdējā laikā viņš apklusis. Viņa dzejā sajaukts intelektuālisms un sociālas noskaņas, un tā neienes paliekošas vērtības mūsu literatūras klētīs. M. Tanks (istā vārdā Mārtiņš Avots) dzimis 1895. g. 9. septembrī Seces pagasta Piņķos kā saimnieka dēls. Pirmais dzejolis iespiests 1911. g. Jaunjelgavas tirdzniecības skolas kalendrī. Publicējis dzejoļu krājumus *Kad rītdien u t a i s a* (1925) un *Pārcilvēks un pamatšķira* (1929) un lugu *Suselnieka apsievšanās* (1929).

4) Valdis Grēviņš savu dzejas kokli skaņojis dažādās gammās, bet nevienā no tām nav pacēlies pāri viduvējībai. Meklēdams oriģinālītāti, viņš reizēm nonāk līdz parupjām vārsēm, piem.: Dievbijīgais Lutērs iegāzās pa skursteni cietumā, bet bezdievīgais Volters izsita baznīcai logus un uzkrita uz altaŗa (dzejoli *Es izgāju laukā*). Viņa dzejas skanīgas, bet bez iekšējas apgarotības. Tās sakopotas krājumos *Pirmā dzeju grāmata* (1923) un *Otrā dzeju grāmata* (1933). G. sarakstījis arī komēdiju *Gaisa grābekļi*, dēku drāmu pēc A. Dimārom, *Grāfs Monte-Kristo* (1927), teāŗa spēli pēc M. Tvena stāsta *Princis un ubaga zēns* (1925). Kā feļetonists zem pseidonima Dr. Orientācijs publicējis sek. grāmatas: *Monklis acī* (1923), *Tikai pieaugušiem* (1925), *Satversmes sapulce feļetonos* (1922). Tulkojis J. Čirikova romānus *Jaunība*, *Trimdā* un *Atgriešanās*, H. Bergera lugu *Plūdi* un citus darbus. Rediģējis karikatūru krājumu *Pie Bābeles torņa* (1928).

Viņš dzimis 1895. g. 26. septembrī Zaļenieku pagasta Mazbāņos. Izglītojies Jelgavas reālskolā un Maskavas komercinstitūta oikomiskā nodaļā. Latvijas laikā bijis satversmes sapulces loceklis. Strādājis kā žurnālists un banku darbinieks. Vadījis satirisku žurnālu *Ho-Ho*.

5) Kučers. Jauno Lirā 1928. g. iespiesti Oļģerta Kučēra pirmie dzejoļi, pa lielākai daļai brīvā ritmā, melancholiskās noskaņās. K. dzejās jūtama neapmierinātība ar dzīvi, ar pašu cilvēku, kas ir pilns egoisma un tumšu instinktu. K. rakstījis arī stāstus, no kuŗiem labākie *Grāmatsējēji* (Daugava, 1930), *A r o d a m ā c e k ļ i* (Domas, 1932) un *I n d i a ņ i* (Domas, 1933).

K. dzimis 1898. g. 26. jūnijā Liezeres pagastnamā (Cēsu apriņķī). Tagad dzīvo Rīgā un strādā kā grāmatsējējs.

6) Jānis Grots ar savu pirmo dzejoļu grāmatu *P a v a s a ņ a ū d e ņ i* (1925) mūsu rakstniecībā ienāca pilns romantikas un emocionāla satraukuma. Imponēja viņa dzejas vieglais plūdums un gleznu krāsainība. Vēlāk Grots vairāk pievērsās so-

ciālām idejām, kļuva revolūcionārāks. Līdz ar to mazinājās viņa dzejas kvalitāte, jo sirds lirika ir un paliks vērtīgākā no visas Grota ražas. Daļa Gr. dzejas sakopotas krājumos *Vējš no jūras* (1927) un *Vakara mākoņi* (1930). Viņš sarakstījis arī komēdiju *Sveiki, brīvā Latvijā* (1930) un tautas lugu *Steņka Razins* (1931).

Savas dzīves gaitas sācis 1901. g. 1. februārī Ergļu pag. Silamuižā. Mācījies Ergļu pagastskolā, Jaunpils draudzes skolā un kultūrtechniskā vidusskolā Tverā (1916—17). Piedalījies arī Latvijas atbrīvošanas cīņās. Pēc tam studējis Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultātē, strādājis kā konductors uz dzelzceļiem un kā žurnālists. Kā iejauktu dzelzceļnieku streika kustībā, viņu kādu laiku noturēja cietumā. Gr. tulkojis Jaroslava Hašeka romānu *Drošsirdīgā kareivja Šveika piedzīvojumi*, krievu rakstnieka Škvarkina komēdiju *Cita bērns u. c.* darbus.

7) Vilips. Kā apspiesto un nabadzīgo aizstāvis nāk Pāvils Vilips. Kur ies visi tie, kas paliks bez maizes un darba? Vai sievai, lai glābtu puskailos bērnus, būs jāiet sevi pārdot uz ielas? Pesimisms un dziļš rūgtums viežams visā Vilipa dzejā. Viņš nesludina, bet tēlo, īstenībai ļaujot plūst cauri sabiezinātu krāsu spektram. Un taisni tapēc, ka Vilips no reālības novēršas pastiprinātā dzīves asumu notālē, viņa dzeja kļūst samākslota. Lielākas vērtības tai nav un nevar būt. Labāka V. romantiskā lirika.

P. Vilips dzimis 1901. g. 22. decembrī Rīgā. 1921. g. beidzis Rīgas IV. pilsētas ģimnaziju. Pēc tam iestājies Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē, kur beidzis. Tagad strādā kā skolotājs Rīgā. Laidis klajā sekošas grāmatas: *Tragiskā poēma* (1929), 21 dzeja (1930), *Romantika autobusā* (dzejoļi, 1930), *Poēma par Annu Lazdu un melno runci* (1933).

8) Aleksandrs Čaks. Viņš parādījās pēkšņi, aizrāva jaunumus mīlošo publiku ar savu dzejas ekstrāvaganci, oriģineliem salīdzinājumiem un pilsētas tēlojumiem. Viņš nelidoja metafiziskos augstumos, dzīvi tvēra tās reālībā, noiedams pat līdz pilnīgam naturālismam, līdz dzīves padibeņu apdzejai. Viņa pirmais dzejolis iespiests 1925. gadā Latvijas Kareivī. Čaka nopietnākā literāriskā darbība atklātībā sākās tikai 1928. g.

jauno žurnālā *Jauno Lira*, kuŗam viņš parakstijās kā atbildīgais redaktors un izdevējs. Šī žurnāla pirmā numurā Čaks prasīja novērst nikulību latvieŗu literātūrā, kas iestājusies ar idillisko, skalbisko laiku izbeigŗanos, soloties atbalstīt ikvienu jaunu individuālītāti. Jaunās Liras asais ievads un astoņos numuros publicētie Čaka mūsu lasītājam neparastie dzejoļi vērsa uz sevi uzmanību. Līdz ar to Čakam pavēŗās ceļš uz karjēru. Viņa dzejoļi parādijās Jaunākās Ziņās, Daugavā un citos lielākos preses izdevumos. Tajā pat laikā iznāca Čaka pirmās dzejoļu grāmatiņas: *Sirds uz trutuāra* (1928), *Es un šis laiks* (1928). Tām sekoja: *Pasaules krogs* (1929) un *Apaŗš frakā* (1929). Šajos nelielos krājumiņos ietvertie dzejoļi vienkopus ar jaunākiem dzejoļiem sakopoti krājumā *Mana paradīze* (1932). Bez tam Čaks publicējis monografiju *Jānis Plase un poēmas Poēma par ormani* (1930) un *Umurkumurs* (1933).

Poēmā *Umurkumurs* Čaks, novirzoties no laikmetīguma, aizmaldījies pagātnē, aprakstot stabā rāpŗanās svētkus, kas savā laikā bija Rīgas pilsoņu tradīcija. Poēmā dažviet tīri gleznaini salīdzinājumi, bet nepārliecina galvenā varoņa Jāņa rakstura zīmējums: tas tēlots trafareti, ar acimredzamu nolūku — panākt efektu.

No aistētiskā viedokļa Čaka dzeja nav nozīmīga. Tā tuva modernā drudžainumā ierautai, morālistiski un seksuāli deģenerētai fantāzijai. Censdamies tēlot pēckaŗa vītālismu, Čaks nonācis līdz tautas tumŗo instinktu slavināŗanai, līdz labā un skaistā nonievai.

Mīlu ballītēs es dejoj,
 Œņabi dzert un spalgi kliegt.
 Meitas aizskārt gaŗāmejoj,
 Un pa ausi kādam triekt.

Ne morāles, ne gaŗīgus meklējumus Čaks neatzīst. Bet viņam ir arī savas labās puses — atklātība, īpatnēji salīdzinājumi, viegla ritma kustība. Čaka pirmā laika dzejā jūtams stīprs krievu modernā dzejnieka Jeseņina (1895—1925) iespaids.

Čaks sarakstījis arī dažus stāstus un skices — *Muŗas* (*Piesaule I*, 1930), *Daba* (*Piesaule VI*, 1930) u. c. Kopā ar P. Œikutu sastādījis *Latvju modernās dzejas antoloģiju* (1930).

No Ā. teorētiskām apcerēm mināmas: *Formālie elementi jaunāko dzejnieku darbos* (*Latvju Grāmata II—III*, 1930), *Kārlis Eliāss* (*Zaļā Vārna I*, 1929), *Fridrihs Gulbis* (*Z. Vārna III—IV*, 1929).

A. Čaks (istā vārdā Aleksandrs Čadarainis) dzimis 1902. g. 27. oktobrī Rīgā. Studējis Maskavas universitātē medicīnu. Studijas turpinājis Latvijas universitātē, bet tās pārtraucis. Tagad dzīvo Rīgā.

9) Jānis Plaudis publicējis divas dzejoļu grāmatas: *Fata morgana* (1928) un *Panama galvā* (1930). Viņa dzeja arhitektoniski izturēta, bet idejiski nenoskaidrota: Plaudis sajauc Ķīniešu kūlijus ar sarkaniem karogiem maija rītā, ireālitāti ar reālitāti. Romantiķa aizrautība viņā mainās ar ciņas impulsivitāti, kas gan vairāk dekoratīva rakstura. P. rakstījis arī recenzijas par jauniznākušām grāmatām un teorētiskas apceres par rakstniecības stāvokli un uzdevumiem. Bija žurnāla *Jauno Trauksme* līdzdibinātājs un redaktors.

Dzimis 1903. g. 28. oktobrī Lutriņu pagasta Veģos kā graudnieka dēls. No 1921.—24. g. apmeklējis Tukuma vidusskolu. Pēc skolas beigšanas iestājies Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultātē, kādus gadus nostudējis, bet dažādu apstākļu dēļ studijas nav varējis pabeigt. Tagad dzīvo Rīgā. Viņa pirmie dzejoļi iespiesti 1925. g. Sociāldemokrātā un un *Laikmetā*.

10) Skujenieks. Reizē kā romantiķis un intelektuālists parādās Emīls Skujenieks. Sapņi par tālām zemēm, kur šūpojas palmas un liānu vītnes, viņā mainās ar pārdomām un atziņām par šodienas dzīvi, kur cilvēka balsi pārkliedz tehnika, kur šaubas un nogurums apmāc dzīvības dziņu. No Griguļa un vairākiem citiem sociālistiskā novirziena dzejniekiem viņš atšķiras ar to, ka tic skaidrākām dienām un saules atnākšanai. Vitālais spēks Skujeniekā lielāks par nihilistisko visa noliegšanu.

Dzimis 1905. g. 26. jūnijā Bauskā kā strādnieka dēls. Četrus gadus nostrādājis kā skolotājs Lietuvā, bet politisku iemeslu dēļ vieta bijusi jāatstāj. Pēc valsts apvērsuma par politisku darbību dabūjis pusgadu nosēdēt cietumā. Pārbēdzis uz Latviju. Strādājis kā žurnālists. Pirmais dzejolis iespiests Bauskas *Vēstnesī* (1923). Rakstījis arī stāstus. Ne Skujenieka lirika, ne proza grāmatā vēl nav iznākusi.

11) Grigulis. Anarchistiskā domu gājienā ievirzījies Arvīds Grigulis. Iegrimdams dziļā pesimismā, viņš neatzīst pastāvošās sabiedriskās un valstiskās normas, aizraudamies ilgās pēc citas, nebijušas dzīves. Laimes jēdziens viņā identificējas ar eksotiskiem priekšstatiem. Viņa dzejas forma sa-raustīta, griezīga, brīvā pantā.

Dzimis 1906. g. 12. oktobrī Lādes pagasta Jumpravas muižā, Vidzemē. Mācījies Lādes pagastskolā, Limbāžu privātā tirdzniecības skolā,

L. Bērziņa un Šmitčena reālgimnazijā un Limbāžu vidusskolā. Pēdējo beidzis 1925. g. Tā paša gada rudenī iestājies Latv. universitātes dabas zinātņu fakultātē. Šinī laikā sācis piegriezties arī rakstniecībai. Dzejoļu grāmatas: Reportiera piezīmes (1929), Imitācija un sirds (1931), Nogurušo namā (1934).

12) Eriks Ādamsons dzimis 1907. g. 22. jūnijā Rīgā. Izglitojies Rīgas 1. pilsētas vidusskolā. Studējis Latv. universitātes tiesību zinātņu fakultātē. Viņa pirmais dzejolis iespiests 1925. g. Jaunākās Ziņās. Vēlāk A. publicējies Latvijā, Brīvā Zemē, Daugavā, Sociāldemokrātā, Domās, no pilsonības pārīedams kreiso rindās. Viņa dzejoļi iznākuši krājumā *Sudrabs ugunī* (1932). Tajos meklēta satura un stila oriģinālitate (Pļaujas maršs, Gardēži, Dziesma neirastenijai, Embrija dziesma, Barbāru mila, Vētra pār mielastu galdiem), bet autors nav pratis šo meklēšanu ieturēt pieņemamās robežās, novirzījies fražainībā un efektos. Periodikā iespiesti arī Ādamsona stāsti: Bada spēle (Daugava, 1931), Roze ar maija smaržu (Piesauļe, 1930) un citi.

13) Ķikuts. Uz konstruktīvās mākslas principiem stāv Pēteris Ķikuts. Pa daļai izmantodams ekspresionistu sludināto cilvēcību, viņš izcēla jauno, vēl neatrasto, vispārējo. Tagadējā māksla neapmierina, tā jāaktīvizē, jāpadara laikmetīga. Ķikuta dzeja celtnieciska, ar gribu un intelektu veidota, bez dziļākas iejūsmas, bez aizraujoša spraiguma. Formu uzskatīdams kā galveno, Ķikuts gan radīja trauku, bet ne tā saturu. Viņa dzejoļi ietverti krājumos *Balti torņi melnā naktī* (1927) un *Asie lūzumi* (1928). Atsevišķi iznākusi poēma *Mašīna* (1930). Periodikā izkaisītas esejas par Jāni Ziemeļnieku (Piesauļe, 1930), Pēteri Ērmani (Piesauļe, 1929), Jāni Sudrabkalnu (Piesauļe, 1928), Jāni Veseli (Piesauļe, 1930).

Ķ. dzimis 1907. g. 24. jūlijā Annas pag. Ušiņos kā rentnieka dēls. Pēc Alūksnes vidusskolas beigšanas 1926. g. iestājies Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultātē. Bērībā strādājis lauku darbus, bet vēlāk žurnālistikā un dažās citās branžās. 1931. g., lai iekļūtu saeimā, nodevās aktīvai komunistiskai darbībai. No tiesas sodīts ar cietokšņa sodu, Ķ. aizbēga uz pad. Krieviju, kur dzīvo vēl tagad. Kopā ar Čaku viņš sastādījis Latvju modernās dzejas antoloģiju (1930).

Literātūra: A. Čaka Pēteris Ķikuts (Zaļā Vārna II, III, 1929).

14) Austru Skujiņa. Šī apdāvinātā dzejniece no latviešu rakstniecības apvārkšņiem pazuda nevienam negaidot — dziļā izmisumā meklējot glābiņu Daugavas ūdeņos, taisni tad,

kad viņai jau bija radies paprāvs cienītāju pulciņš. Iedama sociāldemokrātu rindās, viņa tomēr pilnīgi neiekļāvās sociālismā, nesludināja, bet bija un līdz pēdējam traģiskam solim palika sirds liriķe. Drudzaini satrauktas, kontrastainas, individuālu noskaņu pilnas, ciešanu vēstošas ir Skujiņas dzejas. Likteņa dūre ir smaga. Tā sit un sit. Bet nekas neattaisno sāpes, ko cilvēks izcieš, varbūt vienīgi nāve un sapņu lidojieni bezmiega naktīs. Laime — tas dzejniecei bija vārds bez skaņas.

Tik vien man šodien
prieka bij,
kā norietošās saules
atpulsis sārts.

A. Skujiņa dzimusi 1909. g. 10. februārī Vidrižu pagasta Kraukļos. Viņas tēvs — mežsargs. No 1919—23. g. apmeklējusi Pabāžu jūrmalā 6 kl. pamatskolu. Pēc tam mācījusies Rīgas pilsētas II. un IV. vidusskolā un Latv. kultūrveicināšanas b-bas vidusskolā pieaugušiem. Pēdējo beigusi 1927. g. Pēc diviem gadiem iestājusies Latvijas universitātē, kur studēja dabas zinības. Strādāja kā mašīnrakstītāja zemkopības ministrijā. Pirmais dzejolis iespiests 1925. g.

Neapmierinātība ar dzīvi Austru Skujiņu naktī no 4. uz 5. septembri 1932. g. aizveda nāvē — viņa noslīcinājās pie AB dambja Daugavā. Apglabāta 8. septembrī Meža kapos Rīgā. Skujiņas dzejoļi iznāca pēc viņas nāves sakopotī krājumā *D z e j a s* (1932).

15) Borincs. Romantiski aizrautīgs ir Arvīds Borincs. Viņš veltījis diezgan izjustus dzejoļus mīlai, dabai (Pēdējā vasara), meklētājiem (Sveiciens Amudsenam). Dzejo klasiskā pantā, jambā vai trachajā. Dzimis 1909. g. 10. jūlijā Ilzenes pagasta Riekstiņos. Mācījies Smiltenes pag. Mežoles pagastskolā, Smiltenes draudzes skolā, Ēveles II. pak. pamatskolā. Strādājis kā pašvaldību darbinieks Ilzenes, Zeltiņu un Gaujienas pagastos. 1925. g. pārnācis uz Rīgu. Viņa dzejoļi izkaisīti periodikā.

16) Fimbers. Ar dažiem prozas darbiem nācis klajā Kārlis Fimbers. Romānā *K a d n ā v e s m e j a s* (1930) tēlota strēlnieku dzīve. Šis darbs literāriski maznozīmīgs, nesasniedzot ne satura veidojumā, ne stilā atzīstamas mākslas vērtības. Autors vēl atrodas lētu efektu varā. Labāks Fimbera romāns *K l ā n u ļ a u d i s* (1932), kuņā rādīta jauna latgaļa Jēzupa Kloča cīņa pēc izglītības un labākas dzīves, Lubānas klānu sādžas zemais kulturālais līmenis. Pāri tumsonībai Jēzups pamazām ceļas uz augšu, ar cietu gribu pārvarēdams daudzus šķēršļus.

Nemotivēts romāna traģiskais noslēgums — Jēzups, kas mil zemi, tiek atrauts no tās. Valoda Fimbera romānā diezgan spraiga. Tikai teikumu uzbūvē vēl nepieciešama lielāka skaidrība un koncentrācija. Romānā dažas nodaļas stieptas, izplūdušas.

17) Talcis. Krievu rakstnieka Zoščenko ietekmējums jūtams stāstu un feletonu krājumā *Dum pīga grāmata* (1931). Te Talcis vēl neuzrāda atzīstama stāstnieka spējas, ir arhitektoniski saraustīts un stilā izplūdis. Visas šīs grāmatas pamatā — sarkasms, ironija. Risinātas arī pāris sociālas temas, bet tās autoram vēl svešākas kā feletoniskie dzīves notikumi.

Kritika.

Kritikā pēckaņa laiks nav devis izcilus sasniegumus. Iznākuši atsevišķās grāmatās vairāki kritiski apcerējumi, monografijas. Pastāvēja kritikas mēnešraksts Latvju Grāmata (1922—1931), bet materiālu grūtību dēļ bija spiests apstāties. Diezgan plaša vieta kritikai ierādīta žurnālos Daugava, Burtnieks, Domas (tā darbība apturēta 1934. g. 15. maijā), Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Ritums, pa daļai Piesaulē. Diemžēl, pašā kritikā trūkst vienojošas mērauklas, monumentālītātes. Kritiķi novirzās sīkumos, pieķeras atsevišķam teikumam vai pat vārdam. Kritizē subjektīvi, aizmirsdami objektivitāti, šo kritikas pamatīpašību.

Laižot savus darbus atklātībā, rakstnieks ir pārliecībā, ka lasītāji un kritika viņu saprātīs, spēs un gribēs iedziļināties viņa garīgā būtībā, meklējumos un slēdzienos, attēloto tipu raksturos un darbībā. Bet tā tas nav. Kritika ir aizmiršusi savu uzdevumu, līdz ar to zaudēdama svarīgo, audzinošo nozīmi. Kritikai vairs netic, un ja tic, tad ļoti maz. Nav tā, kā tas bija senāk, priekškaņa gados. Tad kritikai rakstnieka atzīšanās vai neatzīšanās bija noteicoša nozīme, jo tā vērtēja objektīvi, neļaudama izpausties personīgiem iespaidiem un nepārdomātiem slēdzieniem. Tāds taisnīgs un neiespaidojams kritiķis bija Teodors Zeiferts. Par viņu mums nav labāka literārisko darbu vērtētāja.

Pēckaņa kritika ir krietni pavirša savos slēdzienos. Tā necenšas iedziļināties rakstnieka psihiskā pasaulē, dvēseles izjūtās. Forma pārvērsta par elku, bet saturs bieži vien netiek nemaz pieminēts. Vakareiropas (franču, dāņu u. c. tautu) kritikā ir parasts, iekams kritiķis stājas pie kāda literāriska darba vērtēšanas, viņš vispirms iepazīstas ar autora personīgo dzīvi, vismaz galvenos vilcienos. Tādējādi kritiķim kļūst saprotams, kapēc vienā vai otrā vietā rakstnieks tēlojis tā un ne citādi.

Nevien paviršība, bet arī noteiktu principu trūkums redzams pēckaņa kritikā. Katrs kritizē, kā viņam tīk, raksta par

lietām, kas pašam svešas. Ir pat gadījumi, kad kritiķis raksta kritiku, attiecīgo grāmatu nemaz neizlasījis. Tā ir peļama, ar visām saknēm izravējama parādība.

Tāpat izskaužama tā kritika, kas rakstīta, lai padizotos, lai savus spriedumus parādītu citiem. Par šo kritizēšanas veidu vēl ļaunāka ir kritika konkurences vai personīgu motīvu dēļ. Ir novērots, ka konkurences dēļ tiek rakstītas vissliktākās atsauksmes, aizmirstot objektivitāti, aizmirstot rakstniecības etiku.

Zudusi ticība rakstniekam, šim kultūras atspoguļotājam un nesējam. Pašu tautas grāmatas lasa maz, to vietu aizpilda lubeniecisko Vollesa, Bebutovas, Dekobras un citu romāni. Kritika tā saduļķojusi ūdeni, ka liekas — mūsu rakstniecībā nav nekā vērtīga. Pilnīgi saprotams, ka šādos apstākļos lasītājs šo vērtīgo meklē ārzemju rakstniekos.

Mūsu literātūrā ir darbi ar augstu mākslas un idejisku vērtību. Kritikas pienākums — uz tiem norādīt, Ja tas nav darīts līdz šim, turpmāk tas jādara. Kritika nav tāpēc, lai nopeltu un iznīcinātu, bet lai vērtētu, lai audzinātu. Kritiķim jāprot iedziļināties apskatāmo darbu būtībā, spriedumos nenovēršoties ne pa kreisi, ne labi. Jāizceļ raksturīgais.

Negatīvais spriedums par pēckaŗa laika kritiku tomēr lai nav par pamatu domai, ka mums nav nopietnu darbinieku kritikā. Blakus izravējamām nezālēm redzam paceļamies veselīgus stādus. Tiesa, šo veselīgo stādu nav daudz, bet jācer ka tie tagad, kad arī valsts vadība nāk palīgā rakstniecības pasargāšanai no negatīvām tendencēm, spēs aizēnot nezāļu sazēlumu.

1) Jānis Lapiņš nav no tiem, kas censtos pēc populāritātes vai pēkšņiem izlēcieniem. Strādādams klusībā, daudz laika ziedodams audzināšanas darbam, viņš savās literāriskās apcerēs spēj ielikt labu izdomu un audzinošo elementu. Periodikā viņam daudz rakstu :

Augusts Bračs (Latvju Grāmata, 1924), Edvarts Virza kā poēma dzejnieks (Latvju Grāmata I, 1925), Roberts Klaustiņš (Ritums I, 1924), Luda Bērziņa dzīve un darbs (Latv. Grāmata II, 1928), Latvija zvaigznēs (Burtnieks III, 1929), Zemgales gars (Daugava X, 1929), Nabadzības un vientie-

sības ideoloģija (Daugava XI, 1930), Psīchiskās noskaņas (Piesauļe IV, V, 1930), Skaidribas un cilvēcības māksla (Daugava V, 1932) u. c. Sarakstījis vairākas skolas grāmatas un piezīmes par Latvijas valsti—Latvija mijkrēslī (1917).

Sakopojis un rediģējis Ausekļa kopotos rakstus (1923).

Viņš dzimis 1885. g. 25. jūnijā Veselaukas Pintuļos kā saimnieka dēls. Mācījies vietējā pagastskolā

Jānis Lapiņš

jies kā skolotājs Cēsu draudzes skolā, tad Rīgā un tirdzniecības skolā Valkā. Studējis Maskavas komercinstitūta pedagogiskā nodaļā (1909—14). Kādu laiku uzturējies Maskavā un Valmierā. 1919. g. iecelts par Jelgavas klasiskās, bet 1932. g. par valsts Tukuma ģimnāzijas direktoru. Vairākkārt apceļojis Vakareiropu. L. tulkojis Ģ. Čelpanova Psīcholoģija (1921, 1923).

Literātūra: Autobiogrāfiska skice (K. Egles Atziņas III, 1924).

2) Paula Jēgers-Freimanis. Stāvēdama uz objektīvas kritikas pamatiem, Paula Jēgers-Freimanis ir iemantojusi labas kritiķes slavu. Viņas pirmais apcerējums Viena vasara Hellerauā iespiests Druvā 1913. g. Iepriekš tam viņa tulkojusi vairākas lugas (Māterlinka Aglavēna un Selizeta, 1908; Pšibiševska Sniegs, 1910; Šillera Luize Millers, 1913), dažas populāri zinātniskas brošūras un Valta Uitmena dzejas. Pēckaŗa laikā J.-F. publicējusi monografiju Dace Akmentiņa (1929), bet presē rakstījusi apcerējumus par Jaunās sievietes problēmu (Izgl. M. M., 1921), Poruka mīlestības dzeju (Ritums, 1923), Jāni Veseli (Daugava IX, 1928), teātra recenzijas, (I. M. M. no 1921, Burtniekā no 1927, Latvī no 1929 u. c.), vērtējumus par drāmatisku darbu grāmatām (Latvju Grāmatā u. c.)

(1895—99), Raunas draudzes skolā (1899—1902), K. Millera (Zariņu Kārļa) reālskolā Cēsis (1902—3), Liepiņa reālskolā Valmierā (1903—4) un Jelgavā privāti (1904—5). Pēterpilī 1905. g. ieguvis mājskolotāja tiesības, pēc tam darbo-

P. J.-Fr. dzimusi 1886. g. 20. decembrī Vecmoku Ķīlos Zemgalē. Kopā ar vecākiem pārnākusi Rīgā (1889) un mācījusies elementārskolā Torņkalnā (1895—1900) un Maldoņa ģimnazijā (1901—6). Pēc tam darbojusies kā skolotāja M. Martinellas privātskolā (1906—7), Vintera proģimnazijā (1907—8), Latv. izglītības b-bas proģimnazijā (1908—15), Dzeņa evakuētā ģimnazijā Pēterpilī (1915—16), Lišinas ģimnazijā Rīgā (1916—17), Latv. izglītības b-bas vidusskolā (1917—18), 2. Rīgas pilsētas vidusskolā (1919—22). Studējusi Latvijas universitātē baltu filoloģiju (1919—24). 1912. g. vasarā dzīvojusi Hellerauā pie Drezdenes.

3) Kārlis Kārklīņš pazīstams ar dažām mācības grāmatām: Rakstniecības teorija (1925), Vārds (valodas māc. pamatskolām, 1927—31), Latviešu literatūra pamatskolām (1932). Presē rakstījis par Blaumani kā drāmatīķi (Jaunā Latvija, 1918), Antonu Austrīņu (Ritums VIII, 1922), Frici Bārdi (Latvijas Vēstnesis, 1920), Blaumaņa novelēm (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1924), Blaumani kā nacionālu rakstnieku (Filologu b-bas raksti X.), milestību Plūdoņa dzejā (Ritums, 1924), svarīgākām īpatnībām Apsīšu Jēkaba un Rūdolda Blaumaņa stilā (Daugava, 1932), Līgotņu Jēkabu (Latvis 3504, 1933), Kārļa Krūzas liriku (Izgl. Min. Mēnešraksts IV, 1934).

Dzimis 1888. g. 9. maijā Kaugaru pagastā. Apmeklējis Kauguru un Jaunvāles pagastskolas un Trikātas draudzes skolu. Tālāko izglītību guvis Valmieras skolotāju seminārā (1906—10). Pēc tam strādājis kā skolotājs (1911—18) un arī inspektors (1912—1918) tirdzniecības skolā Valmierā. Skolai pārveidoties par pilsētas komercskolu, bija tās direktors (1919—20). Pārnāca uz Rīgu (1920) un pieņēma latviešu valodas skolotāja vietu Rīgas pils. 3. ģimnazijā. No 1919—26. g. studēja Latvijas universitātē baltu filoloģiju. Pēc papildināšanās Bonnas universitātē pie prof. Valcela ievēlēts par lektoru Latv. universitātē (1930), vēlāk par privātdocentu (1932).

4) Alfrēds Goba. Latviešu rakstniecības pētniecībā iedziļinās Alfrēds Goba. Viņš raksta vienkāršā, skaidrā valodā, lai raksta saturs būtu visiem saprotams. Dzimis 1889. g. 23. novembrī Dignājas pag. Slīderos. Klausījies lekcijas Šaņavska tautas universitātē Maskavā (1912—15). Dzīvojis Kaukāzā (1915—18) un pēc atgriešanās Latvijā tēva mājās (1918—22). Tagad strādā kā rakstnieks Rīgā.

Ar lielu interesi viņš meklējis pa seniem rakstiem, pētījis, publicējis. Sarakstījis rakstniecības vēsturi Latviešu

rakstnieki (1926). Bez tam publicējis šādas grāmatas: Pirmās Pēterburgas avīzes un viņu nozīme tautas atmodas gaitā (1929), Jēkabs Zvaigznīte (1927), Juris Neikens (1926). Periodikā rakstījis par Adolfu Ersu (Ritums III—IV, 1923), Zeltmati (Latvju Grāmata III, 1924), Tīrzmalieti (L. Grāmata, 1924), Ed. Treumani (Ritums, 1924), J. Akurāteri (L. Grāmata, 1926), J. Jaunsudrabiņu (turpat, 1927), Vold. Dambergu (Piesaule X, 1929), Augustu Saulieti (Piesaule XII, 1929), Arni (Piesaule, 1931), Ed. Treumani — Zvārguli (Piesaule, 1931), Kārli Strālu (Piesaule XII, 1930), par labo latvieti Annas Brigaderes rakstos (Daugavas gada grāmata, 1934) u. c.

Gobas sakārtojumā iznākuši Jēkaba Zvaigznītes (1924), Juŗa Neikena (1924), Doku Ata (1928), J. Alunāna (1929—30), Pērsieŗa (1930) kopoti raksti. Plaŗaks apcerējums ir Etiskas problēmas latvieŗu rakstniecībā (1915, litr. kritisku un sabiedrisku rakstu krājumā Brīvās balsis).

Vērtīgs ieguvums mūsu kultūras vēsturei ir Gobas rediģētās Kronvalda Atta vēstules (1934). Tās mums paveŗ zīmīgu pantus ŗi pag. gadusimteŗa ievērojamā latvju darbinieka garīgā sejā.

Rediģējis Kr. Bārona rakstus, kā arī apcerējis B. dzīvi un darbus un pievienojis bibliografiskas piezīmes (Kr. Barona raksti I, 1928). Apcerējumā Divas leģendas (Daugava, 1930) Gobarunā par Kr. Valdemāra un J. Jansona kosmopolitismu, par to īgnumu pret īpatnēji latvisko. ŗis raksts Gobam sagādāja asus uzbrukumus. Bibliofils J. Misiņŗ pat noturēja referātu (1930), kuŗā Divu leģendu autora spriedumus nosauca par maldīgiem un bez argūmentācijas.

5) Jānis Alberts Jansons pazīstams ar apcerēju miem par J. Raini, viņa Tālām noskaņām, kā arī ievērojamākiem drāmatiskiem darbiem mūsu kultūras un literātūras vēstures gaismā (Filologu b-bas raksti X, 1930), Teodoru Zeifertu kā sava laika cilvēku un lirīķi (T. Zeiferta piemiņas krājums, 1932) u. c.

Dzimis 1892. g. 5. aprīlī Meŗotnes Kugrēnos. Pēc Jelgavas reālskolas beigŗanas (1913) studējis Pēterburgas (1913—16) un Latvijas universitātē (1920—26) filoloģiju, iegūstot cand. phil. gradu baltu filoloģijā. Papildinājies Ŧelnes universitātē Vācijā (1927—29), kur ieguvis Dr. philos. gradu. Pēc pārbrauk-

šanas Latvijā strādā kā latviešu valodas un literatūras skolotājs skolotāju institūtā un 4. Rīgas pils. ģimnazijā.

6) Edgars Šillers. Nostādamies uz marksistiskās ideoloģijas, viņš tomēr sociālismu nepieņem kā dogmu, bet tikai kā metodi. Mākslai viņš uzstāda tezes: 1) Radošam māksliniekam jāmeklē ideju sakarība, 2) stils ir atkarīgs no pasaules uzskata, 3) rakstniekam nepieciešamas arī filozofiskas zināšanas, jo bez filozofijas nav izvedama līdz galam neviena literāriska doma, 4) pasaules uzskats un pasaules izjūta atkarīga no sociāli oikonomiskām attiecībām, 5) ne katrs partijas cilvēks var būt arī labs mākslinieks. Savu uzskatu deļ Šilleram nācies saņākt konfliktā ar Latvijas marksistiem. Viņš polemizējis pret Andrēju Upīti, A. Birkertu, trauksmeniekiem.

Dzimis 1893. g. 12. maijā Bukaišos kā skolotāja dēls. Studējis tautsaimniecību Pēterpils universitātes juridiskā fakultātē (1914—17) un vēsturi Samārā (1918—20). No 1922.—24 g. Latvijas universitātē studējis teoloģiju. Tagad studē baltu filoloģiju. Publicējis grāmatu *Pēterburgas Avīzes* (I, 1928). Presē rakstūjis par Ģēti un Spinozu, dialektisko materiālismu, Janševska Dzimteni, Kurcija dzeju, dažiem idejiskiem vilcieniem Valdemāra sejā, Kronvaldu Atti, nacionālo jautājumu, politiku un literatūru.

7) Zenta Mauriņš. Viņa dzimusi 1897. g. Lejasciemā. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultāti ar cand. phil. gradu. Publicējusi grāmatās apcerējumus: *Daži pamata motīvi Raiņa mākslā* (1928), *Jānis Poruks un romantisms* (1929), *Dostojevskis, viņa personība, mūžs un pasaules uzskats* (1933). Par Dostojevski, šo ģeniālo krievu rakstnieku, rakstūts ļoti daudz. Šo rakstu apjoms daudzkārt pārsniedz D. kopotus rakstus. Viņš vērtēts un pārvērtēts, daudzas reizes arī pārprasts. Viņa daudzplāksņainā personība savā laikā bija Eiropas uzmanības centrā. Dabīgi rodas jautājums: Kā Mauriņai izdevies izprast šīs varēnās personības būtību? Ir vietas, kur ģeniālais rakstnieks zīmēts īpatnējiem, skaidriem vilcieniem, parādot tā rakstura savdabības un spēku, ticību dievcilvēkam un krievu tautas lielai misijai. Plaši iztīrzāti D. literāriskie darbi — *Noziegums un sods*, *Velni*, *Brāļi Karamazovi* u. c. Bet šajā

darbā ir arī vietas, kur Mauriņa nonāk pretrunās. Vienā vietā D. sievietes viņa raksturo kā personības, bet otrā raksta par to izlaidīgo dzīvi, egoismu, nepastāvību u. t. t. Par Apolonāriju Suslavu 76. lpp. viņa saka: „Kairinādama, dāvādama, samīdama viņa kāpa pāri visām robežām.“ Tas ir parasts valdkārīgas un pa daļai izvirtušas sievietes tips, un par personību te nav iespējams runāt. Par Dostojevskā bērniņu M. saka, ka tā bijusi grūta, vecāki par dēlu negādājuši. Bet ir zināms, ka D. tā vecāki izstudējuši par inženieri. Vai tā nav gādība? Vai tas no vecākiem neprasa rūpes?

Mauriņai daudz rakstu periodikā: Lirikas būtība (Daugava II, 1928), Francins Verfelis (Daugava III, 1928), Hermanis Zudermans (Burtnieks II, 1929), Fridrihs Gundolfs un Stefans George (Daugava I, 1930), Impresionisms un ekspresionisms (Daugava VII, IX, 1930), Zviedris Zigfrīds Zīvercs (Daugava VII, 1932) u. c. Daļa no tiem sakopota krājumā *Pārdomas un ieceres* (1934). Apcerējumā par sievišķības ideālu pagātnē un tagadnē Mauriņš cenšas sakausēt sengrieķu skaistuma ideālu — Helēnu, Dantes Beatriči, Ģētes Grietiņu, francūzieti Žorž Zand ar moderno, izglītoto, emancipēto sievieti organiskā harmoniskā vienībā. Tagadējā sieviete nedrīkst kļūt vīrišķīga, jo tad tā zaudētu savu pievilcību, bet tā nedrīkst arī vairs būt tikai klusā, čaklā, bezdomīgā mājas kopēja. Tai sevī jāietver plašāki apvārksņi; cauri mātes svētumam un sievas maigumam tai jāiekļaujas visas pasaules darba ritmā. Tas ir grūts uzdevums, ko Mauriņa uzstāda sievietēm. Ir pierādījies, ka mūsdienu sieviete nespēj apvienot sevī moderno, izglītoto dāmu ar maigo, čaklo ģimenes māti. Bez tam krājumā ietverti piemiņas raksti Fr. Bārdam, J. Ezeriņam, E. Dārziņam, A. Saulietim, ne kritiski iztirzājot, bet būtiski iekļaujoties, izprotot. Apskatīti Sigrīda Undset, Vl. Majakovskis un daži citi ārzemju rakstnieki.

Bez tam M. publicējusi jaunatnes lugu *Jaunais likums* (J. Ezeriņa stāsta drāmatizējums, 1928). Tulkojusi Sigrīdas Undset romānus Olavs Auduna dēls (1933) un Kristīne Lavrana meita (1931), R. Rollāna Bethovens un citus darbus.

Literātūra: J. Grīna Z. M. Jānis Poruks un romantisms (Daugava IV, 1930).

8) Žanis Unams. Strādādams kā žurnālists dažos laikrakstos (Latvī, Jaunā Zemgaliētī u. c.), viņš pievērsis uzma-

nību arī kultūrvēsturiskiem un literātūrteorētiskiem jautājumiem. Meklēdamies arhīvos un citos pagātnes lieciniekos, Unams cēlis augšup lietas, kas plašākai publikai nebija zināmas, bet kas tomēr var interesēt latviskās domas nesējus. U. dzimis 1902. g. Lielsesavas pagastā. Beidzis Jelgavas ģimnaziju. Tagad dzīvo Rīgā un strādā kā žurnālists un bibliotēkars. Viņa apcerējumi parādījušies *Burtniekā*, Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā un citur. Šiem rakstiem mazāk kritiski vērtējoša, vairāk kultūrvēsturiska nozīme. Daži viņa apcerējumi iznākuši grāmatās, starptiem: 1863. gads latviešu kultūras vēsturē (1931), Latviešu literatūras 4 D (1932), Brīvēzemnieks (II. d., 1932), Latviešu tautiskās kustības trimdinieki (1933). Periodikā izkaisītas U. apceres par rakstniekiem: J. Janševskis (*Burtnieks IX—X*, 1933) u. c.

9) Baumanis. Kritiķa spējas uzrādījis arī Artūrs Baumanis. Publicējies Daugavā, Jaunākās Ziņās un citos preses izdevumos. Dzimis 1905. gadā. Beidzis Latvijas universitātes tiesību zinātņu fakultāti ar cand. oec. gradu. Tagad darbojas kā skolotājs Rīgā. Bez kritikām rakstījis arī prozu. Daiļliteratūras žurnālā *Piesaulē* iespiesti viņa stāsti *Mariāzs* (1929), *Dzimtā pilsēta* (1930), *Marija* (1931), *Kasieres romāns* (1931) u. c. Viņa nedaudzie, diezgan izjustie dzejoļi izkaisīti periodikā.

Baumanis daudz interesējies par cittautu literatūru. Tulkojis no angļu valodas V. Jitsa, Dž. Džoisa, Rob. Trosta u. c. dzejoļus un stāstus. Rakstījis par amerikāņu dzeju (*Daugava XI*, 1930), Pēteri Ērmani un mūsu daiļliteratūru (*Latvju Grāmata IV*, 1928).

10) Edgars Sūna visvairāk pazīstams kļuva ar labi uzrakstītu monografiju *Fricis Bārda* (1925). Periodikā viņš publicējis daudzas apceres par rakstniekiem, rakstniecību un kritiku, no kurām vērtīgākās: *Jānis Ezeriņš* (*Ritums VIII*, 1923), *Kārlis Štrāls* (*Ritums IV—V*, 1924), *Arveds Švābe* (*Ritums IX—X*, 1925), *Edvarts Virza* (*Ritums I*, 1926), *J. Sudrabkalns* (*Ritums III*, 1926), *P. Rozītis* (*Ritums XII*, 1926), *Ad. Erss* (*Pasaule*, 1931), Daži mūsu jaunākās kritikas centieni un raksturības (*Latvju Grāmata*, 1927), Literāriskais provinciālisms (*Daugava*, 1931), Teikumu stiliskās konstrukcijas (*L. Grāmata III—IV*, 1929).

Literātūras kritikas laukā vēl darbojušies daži citi. — Kārlis Egle (dz. 1887. g. Druvienā, strādājis kā skolotājs, no 1925. g. Rīgas pilsētas Mišņa bibliotēkas pārzinis) rediģējis rakstu krājumu Teodora Zeiferta piemiņai (1932) un dažu rakstnieku kopotus rakstus. Viņa sakārtojumā iznākušas latvju rakstnieku autobiografijas Atziņas (I—III, 1923—24).

Par mākslas un stila jautājumiem rakstījis Boriss Vipers. Viņš dzimis 1888. g. 16. aprīlī Maskavā. Studējis Maskavas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātē (1906 — 1911). No 1924. g. darbojies kā privātdocents Latvijas universitātē un kā docents Latvijas mākslas akadēmijā. Pēc doktora disertācijas aizstāvēšanas Kauņas universitātē (1927) iecelts par profesoru L. u. un L. mākslas akadēmijā. Periodikā izkaisīti viņa apcerējumi: Trīs stili (Ritums, 1924), Primitīvā māksla (Ritums, 1925), Mākslas izcelšanās (Illūstr. Žurnāls, 1928), Krētas māksla (turpat), par Itālijas moderno glezniecību, par ķīniešu mākslu u. c. Plašs darbs ir Latvju māksla (1927).

Rūdolfs Egle (dz. 1889. g. 30. aprīlī, no 1922.—1934. g. bijis kultūras fonda inspektors) laidis klajā starp citu monografijas par Edvardu Veidenbaumu (1926) un Jāni Poruku (1930). Kopā ar Andr. Upīti sarakstīta Pasaules rakatniecības vēsture (1930—34). Viņa darbībā jūtams stiprs sociālisma ietekmējums, tāpēc tai trūkst objektīvi vērtējošas nozīmes. — Oto Krolls laidis klajā biografisku skici Auseklis (1929), antoloģiju Latvijas prese un viņas darbinieki, apcerējumus Daugava latvju daiņās, Zviedrija, Čehoslovaķijas republika, bērnu lugu Sniega māte (1924) u. c. darbus. Tulkojis Knuta Hamsuna Milestības vergi un citi stāsti (1926), H. Banga romānu Bez dzimtenes (1927).

Jūlijs Silis (dz. 1891) laidis klajā Latviešu rakstniecības vēsturi (1931—32). Presē rakstījis par T. Zeifertu (Latvju Grāmata, 1925) u. c. Ir arī dažu stāstu un lugu autors. — Kritikas laukā spējas uzrāda arī Jānis Akmens. Apcerējis Aronu Matīsu (Latvju Grāmata II, 1928) un citus. — Kārlis Kraujiņš publicējis apcerējumu Apsīšu Jēkabs dzīvē un darbā (1930).

Kritikas laukā ar labām sekmēm vēl darbojušies Heinrichs Zariņš, Kārlis Rabācs un citi.

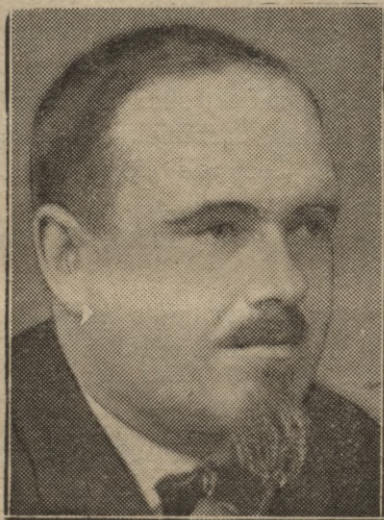
Valodniecība un filozofija.

1) Pēteris Ķikauka sniedzis plašākus apskatus par Mežmuižas izloksni (Fil. b-bas raksti IV), klasisko izglītību (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1926), grieķu literatūru u. c. Grāmatā iznākusi Grieķu gramatika (1926). Dzimis 1886. g. 28. novembrī Minskas guberņā. Mācījies Jēkabmiesta pilsētas skolā (1898—1902) un pašmācības ceļā sagatavojies uz abituriju. Studējis Tērbatas universitātē senklasisko filoloģiju. No 1921. g. Latv. universitātē docents un vēlāk profesors grieķu filoloģijā.

2) Arnolds Spekke dzimis 1887. g. 14. jūnijā Vecmuižas pagastskolā kā skolotāja dēls. Mācījies ģimenē un Jelgavas reālskolā (1902—6). Studējis Maskavas universitātē romāņu filoloģiju (1909—15) un atstāts darboties turpat pie Vakareiropas literatūru katedras. Blakus zinātniskai darbībai strādājis kā lektors vācu, latīņu, grieķu un angļu valodās un kā skolotājs ģimnazijās.

1918. g. atgriezies Latvijā, Spekke strādā kā skolotājs Jelgavas reālģimnazijā un kā direktors Liepājas reālģimnazijā.

181, 1922), vecfranču bruņinieku romānu (Ritums, 1923), Lodovico Ariosto (Ritums, 1924) u. c. Publicējis vairākas grāmatas, starp tām Livonijas zemnieku nemieri 16. gadu-

Arnolds Spekke

1919. ievēlēts par ārštata docentu Latv. universitātē, 1920. g. rudenī par docentu un 1922. g. par profesoru romāņu filoloģijā. Divus gadus bijis I. valsts vidusskolas direktors Rīgā. Kopš 1933. g. ir sūtnis Romā. Periodikā apceļojis romāņu literatūru vērtību (Latvis 172 līdz

simteņa otrā pusē, Vispārējās literatūras vēsture (viduslaiki un renesanse, 1925), Ķēniņa Stefana ienākšana Rīgā un ciņas ap Doma baznīcu, Vecākie latvju tautas apģērba zīmējumi (1934).

3) Pauls Dāle. Psiholoģijas un filozofijas pētniecībā iedziļinājies Pauls Dāle. Viņš rūpīgi izstudējis Poruku (Poruks kā domātājs — Druva, 1914; Poruka problēmu un izjūtu pasaulē — Ritums, 1921), Kantu (Immanuels Kants — Izgl. Min. Mēnešraksts, 1924), Dostojevski (Dostojevskis un tagadējā kultūra — Latvija, 1911). Rakstījis par individuālo psiholoģiju (Latvija, 1910), filozofiju reliģijā un dzīvē (Reliģ. filozofiski raksti I, 1925), filozofijas problēmām (Burtnieks, 1925), filozofijas metodēm (Burtnieks, 1927), filozofijas un speciālo zinātņu sakaru (Burtnieks, 1929).

P. Dāle dzimis 1889. g. 23. jūlijā Rīgā. Pēc pamatskolas un Rīgas pilsētas ģimnazijas beigšanas 1908. g. iestājies Maskavas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātē, kuru beidzis 1913. g. Atstāts pie universitātes sagatavoties zinātniskai darbībai. Vadījis Valmieras sieviešu ģimnaziju (1917—18). 1919. g. iesaukts armijā, bet drīz atvaļināts un aicināts Latv. universitātes organizēšanas darbā. Pēc L. u. nodibināšanas ievēlēts par docentu filoloģijas-filozofijas fakultātē. 1927. g. aizstāvējis doktora disertāciju R. Avenarija psiholoģiski-filozofiskie uzskati un viņu kritika. 1927. g. 15. decembrī apstiprināts par psiholoģijas un filozofijas profesoru. Grāmatas: Cilvēka dvēsele un centrālā nervu sistēma (1921), Ievads filozofijā I (1928).

4) Kārlis Straubergs. Valodas un senās mākslas un literatūras pētišanā daudz veicis Kārlis Straubergs. Viņš laidis klajā vairākas vērtīgas grāmatas: Romas literatūras vēsture (1922), Vispārējās literatūras vēsture (I, grieķu eposs, lirika un drāma, 1925), rakstu krājumu Antīkā pasaule (1924), apcerējumu Latviešu tērps un viņa raksta ornamentika (1930) u. c. Viņa tulkojumā iznāca Aischila saistītais Prometējs (1920), Grieķu lirika (1923), Kvinta Horacija Flakka Dzejas (I, 1924, II, 1930) Ievērojāmākie raksti presē: Filozofiskie motīvi Euripida traģēdijās (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1920), Dante (Ritums, 1921), Katuls un romiešu elegija (Ritums, 1924), Vergilijs — zemnieku dzīves dzejnieks (Zemnieku kalendars, 1926), Grieķu romāns (Ritums, 1926).

K. Straubergs dzimis 1890. g. 14. jūnijā Džūkstes pag. Lielstraģos. Mācījies Lancenieku pagastskolā (1897—1901), Jelgavas Aleksandra pilsētas skolā (1901—3) un Jelgavas ģimnazijā (1903—9). Studējis Maskavas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātes klasiskās filoloģijas nodaļā (1909—1916) un to par darbu Grieķu kapa uzraksti beidzis ar zelta medaļu. Tajā laikā bijis arī Maskavas arhaioloģijas institūtā, 1916. g. iegūstot mācīta arhaiologa diplomu.

Iesaukts armijā.

1917. g. demobilizēts un strādājis vairākās vidusskolās Maskavā. 1919. g. atgriezies Rīgā un brīvprātīgi iestājies 1. Rīgas apsardzības rotā Baloža brigādē. No 1919—22 bijis izglītības ministrijas archīvu,

Kārlis Straubergs

cības spēku Latv. universitātē. 1929. g. 30. janvārī aizstāvējis doktora disertāciju un iegūvis klasiskās filoloģijas doktora gradu. Tā paša gada 23. martā ievēlēts par profesoru klasiskā filoloģijā, bet 1. maijā iecelts par folkloras krātuves pārzini. Bijis vairākos ārzemju komandējumos (Itālijā un citur), bet no 1924. g. 27. janv. līdz 1924. g. 18. dec. izglītības ministrs V. Zamueļa kabinetā.

5) Pauls Jurevičs, valodnieks un filozofs, pievērsies dziļākām kultūras un arī reliģijas problēmām. Periodikā viņš rakstījis par prāgmatisko patiesības kritēriju (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1926), Anriju Bergsonu (Daugava, 1928), kultūras paimumiem un bēgumiem (Burtnieks, 1929), belletristisko un zinātnisko kultūru (Burtnieks, 1929), cilvēku un pasauli (Daugava, 1930), Dieva problēmu (Daugava, 1931), antīko pasaules uzskatu (Daugava, 1931), Bergsona kultūras filozofiju (Izg. Min. Mēnešraksts, 1933), u. c. Publicējis monografiju Platons (1930) un franču valodā apcerējumu Atziņas problēma Bergsona filozofijā (1930). Jurevičs no sava noteikta

viedokļa atspēko tos iebildumus, kas celti pret Bergsonu. Intelektuālā kritika nepareizi pieiet intuīcijas filozofijai. Intuīcija nav aptverama ar prātu. Nepieciešama cita kritizēšanas metode. Intuītiīvo atziņu var iegūt vienīgi pārdzīvojuma ceļā, subjektīvam identificējoties ar objektu. J. tomēr pilnīgi neiekļaujas Bergsona mācībā, palikdams objektīva spriedēja lomā.

P. J. dzimis 1891. g. 19. novembrī Rīgā. Pēc Rīgas reālskolas beigšanas (1909.) bijis mājskolotājs Kurzemē un Latgalē (1910—12). Studējis Tērbatas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātē (1912—17), kur par darbu Platona ideju mācība tam piešķirta zelta medaļa. Valsts pārbaudījumus izturējis Maskavas universitātē (1918), bet cand. phil. gradu ieguvis Latvijas universitātē (1921). Izglītības ministrijas uzdevumā bijis par audzinātāju latvju skolnieku grupai Turkueuas licejā, Francijā (1921). Pēc tam strādājis I. valsts ģimnazijā Rīgā (1924—30) un kā privātdocents (no 1925) Latv. universitātē. 1930. g. ieguvis Dr. phil. gradu.

6) Ernests Blese ir viens no spējīgākiem latvju filologiem pēc pasaules kaŗa. Publicējis kuplu grāmatu un apcerējumu skaitu par valodnieciskiem u. c. jautājumiem: levads valodniecībā (1922), Latīņu gramatika (1923), Latviešu personu vārdu un uzvārdu studijas (1929), Pārskats par studijām Prūsijas valsts archīvā Karalaučos 1929. g. vasaras komandējuma laikā (1929), Baznīcas un skolu lietas Grobiņas novadā Enocha Remlinga laikā (1930), Kurši un viņu valodnieciskais stāvoklis baltu cilšu starpā (1931), Jura Alunāna loma mūsu literāriskās valodas izveidošanā (1932) u. c. Kopā ar V. Pēteronu sarakstījis Uzvārdu pareizrakstības vārdnīcu (1927) un Latviešu pareizrakstības rokas grāmatu (1933). Pēdējā ir plašs un vērtīgs darbs, aptver 460 lappuses. Bez tam B. iznākušas grāmatas itāļu (Latviešu valodniecības attīstība un stāvoklis, 1931), franču (Praktiska latviešu gramatika studentu vajadzībām, 1928) un vācu (Kurši un viņu valdnieciskais stāvoklis baltu cilšu starpā, 1930) valodās. Blesem krietni nopelni Jura Alunāna kopoto rakstu kuplināšanā. Tajos viņš apskatījis A. lomu latviešu valodas veidošanā un tā latīņu dzejas. Pēc manuskripta pārstrādājis A. viedamo vārdu sarakstu un pirmo reiz publicējis dzīvnieku un stādu nosaukumu krājumu. Periodikā rakstījis par īriem, viņu valodu, vēsturi un literātūru (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1921), mūsu

rakstniecības pirmo pieminekļu valodu (Izgl. M. M., 1925), inteligenci un valodu (Daugava, 1928), latviešu valodniecību valsts pastāvēšanas pirmajos 10 gados (Izgl. M. M., 1929) u. c.

E. Blese dzimis 1892. g. 27. decembrī Rīgā. No septiņā dzīvības gadā dzīvojis Kurzemē, Lielezeres muižā. Izglītojies Liepājas reālskolā (1903—10). Studējis Pēterpils universitātēs vēstures-filoloģijas fakultātē ģermāņu nodaļā, kur paralēli ģermāņu valodu studijām nodarbojās arī ar salīdzināmo valodniecību. Kā students saraksta prēmiju darbu Ģermāņu aizņēmumi latviešu valodā, par ko fakultāte viņam piespriež zelta medaļu. Pēc universitātes beigšanas atstāts turpat sagatavoties zinātniskai darbībai salīdzināmā valodniecībā. Bez tam strādājis kā skolotājs dažās turienes skolās.

1918. g. Blese atgriezās Latvijā. Strādāja Rīgas pilsētas II vidusskolā (1918—1919) un ārlietu ministrijas informācijas nodaļā. Nodibinoties L. u. 1919. g., saistīts pie tās. 1920. g. 24. janvārī ievēlēts par filoloģijas un filozofijas fakultātes docentu. 1928. g. februārī aizstāv doktora disertāciju Latviešu uzvārdu studijas I. Tā paša g. 12. maijā ievēlēts par profesoru. Kopš 1929. g. 9. dec., pēc T. Zeiferta nāves, B. ir Izglītības Ministrijas Mēnešraksta redaktors.

7) Teodors Celms dzimis 1893. g. 14. jūnijā Pedeles pagastā. Studējis Maskavas komercinstitūtā tautsaimniecību un vēlāk filozofiju Maskavas universitātē. 1920. g. atgriezies Latvijā un darbojies kā lektors dažādās izglītības iestādēs. Freiburgas universitātē ieguvis filozofijas doktora gradu (1923). 1927. g. pavasarī Celms apstiprināts par privātdocentu L. u. filoloģijas un filozofijas fakultātē un pēc viena gada arī tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Ievērojamākie raksti: Immanuels Kants (Latvju Grāmata, 1924), Edmunds Husserls (Daugava, 1931), Kants un Dostojevskis (Burtnieks, 1933). Publicējis grāmatu Tagadnes problēmas (1933).

8) Jūlijs Students (dz. 1898. g.) rakstījis par filozofiskiem un pedagogiskiem jautājumiem. Vērtīgs darbs ir viņa Atziņas teorija grieķu filozofijā (1927). Pedagoģiskās literatūras apcirkņus kuplinājis ar grāmatām: Psiholoģija (1930), Etika (1930), Ievads filozofijā (1931), Loģika (1931), Vispārējā pedagogija (1933) u. c.

Filozofiskām problēmām pieskaņas arī Kārlis Kraujņš. Viņa plašākais sacerējums Immanuels Kants (1930). — Aistētiskos jautājumus plašāk apcer Milda Paļevičs-Bite. Periodikā viņa rakstījusi par tagadnes aistētikas pētišanas priekšmetu (Daugava XI, 1929) u. c. Viņa dzimusi 1889. g.

Visjaunākā paaudze.

Bez jau minētiem rakstniekiem un dzejniekiem pēdējos gados grāmatniecībā un periodikā parādījušies daudzi jauni vārdi. Tie neiezīmējas ar jaunām īpatnībām, ar spilgtākiem stila un satura meklējumiem. Parasti tiek apstrādātas vecas tematikas — mīla, sāpes, kaislības. Jaunie cenšas pēc oriģinālītātes, bet to meklējot aiziet banālītātē, savu ražojumu sakropļošanā. Protams, daudzo rakstītāju pulkā pazib arī dažas skaidra, atzīstama doma, dažas talanta dzirkstis, kas ar laiku un pūlēm var izveidoties vērtību radītājos.

Drāmatiskā rakstniecības laukā mēģinājis Voldemārs Briedis. Laidis klajā drāmu Kontrabandisti (1932) un komēdijas Mēs šķīrāmies (1928) un Pret paša gribu divreiz apsievojies (1933). B. diezgan veikls dialogu risinātājs, bet neskaidrs raksturu zīmējumos. Rakstījis arī stāstus un dzejoļus, kas izkaisīti periodikā.

Jānis Ošs romānā Zelta drudzī (1931) apraksta latvju virsnieka Jāņa Āriņa piedzīvojumus Sibīrijas tundrā. Āriņš kopā ar diviem citiem dēkaiņiem dodas meklēt zeltu un apslēptus dārgakmeņus. Meklēto tie gan atrod, bet nepaspēj izmantot: Āriņu sašauj un pārējos divus nošauj. Romāns uzrakstīts diezgan skaidrā valodā, bet bez mākslinieciskām pretenzijām. Bez tam Ošs publicējis prozas grāmatu Mans talismans (pieredzējumi Sibīrijas taigā, 1929).

Brīvā Zemē, Piesaulē un citos laikrakstos un žurnālos parādījušies Rūdolfa Kleinberga stāsti un miniātūras. Kl. sižetus visvairāk ņem no savām kaņģūstekņa gaitām Vācijā, tēlodams toreizējās izjūtas un piedzīvojumus. Vienkāršā, nepretenciozā stāstījumā, kaut bez stingri kontūrētas izbūves, šie darbi atstāj diezgan tīkamu iespaidu. Kl. izveidošanos kavē jūteklība, vietām izteikta ar naīvu sentimentālītāti, tāpat nelidzenumi stilā. — Dzimis 1890. g. Iecavas pag. Piedalījies pasaules kaņģā. Kritis vācu gūstniecībā, kur piedzīvojis baigus brīžus. Pēc atgriešanās dzimtenē dzīvo un strādā Iecavas

Strēļos. Galvenie stāsti: Spoki (Piesaule, 1929), Berlīnes diplomāte (Piesaule, 1929), Miroņu baraki (J. Raža, 1933—34).

Alma Dēķens publicējusi romānus Meža lilija (1930) un Kaislibu augļi, kuŗos pieņemams fābuliskais risinājums, bet sasteigts un tāpēc neskaidrs stils.

Jūtekliski satrauktus, pilsētnieciski izsmalcinātus cilvēkus tēlo Henrijs Moors romānā Rauls (1932). Autors izkopis stilu, zīmējis diezgan tēlainas ainas, bet nav spējis parādīt raksturu īpašības un romānu arhitektoniski pareizi sasaistīt. Dažos gadījumos, meklējot darbības turpinājumu, M. izplūdis un nogājis līdz prozaiskai fražainībai.

Augusts Brocis laidis klajā nelielu dzejoļu krājumu Sirdis (1931), kuŗā zuz pasmagi romantikas vēji. Br. vēl neskaidrs priekšstatu iztēlē un vietām izplūstošs. Pēdējā laikā periodikā iespiestos dzejoļos parādās kā oriģinālītes meklētājs (Skūpstis ormaņa zirgam bulvārī u. c.), kaut viņa īstais žanrs — sirds lirika. Broča pēdējā laika dzejas raža sakopota krājumā Mani ceļi (1934). — Dzimis 1912. g. 8. aprīlī Pāles Šķirstiņu muižā kā graudnieka dēls. Mācījies Limbāzu ģimnazijā un dažās Rīgas vidusskolās. Pirmais dzejolis iespiests Limbāzu Vēstnesī 1925. g.

Elza Pauzule stāstos Pūderētā dvēsele (1931) tveŗ modernās sievietes psīchi, tās vāŗības, izlikšanos. Viņas izdoma tīri atjautīga, bet vāŗš tās izpildījums. Pauzules valoda vēl stipri trūcīga.

Ar impulsīvu domu pirms dažiem gadiem Zeltēnē un Jaunākās Ziņās nāca klajā Mirdza Bendrupe. Viņas dzejoļos jūtamās spēcīgas ēmocijas un griba spītēt liktenim, kaut arī būtu jānoiet līdz traģismam. Pēdējā laikā šī jaunā, apdāvinātā dzejniece pievērsusies citiem dzīves apvāŗkšņiem.

Milā un patriotismā iekļāŗvies Ābeltiņu Ziedonis (dz. 1896). Viņa dzejoļi, kas iespiesti Jaunākās Ziņās, Pēdējā Brīdī uu citur, atsevišķā krājumā nav iznākuši.

Daŗz dzejnieks un rakstnieks savu ideoloģiju pārdod par niecīgu redaktoru labvēlību. Šo pieglaimošanos, savas pāŗliecības pārdošānu ar asu satīru graīza Anete Stūre stāstu kopojumā Pegaza auzu kronis (1931). Stūres stāsti arhitektoniski neizveidoti. St. publicējusi arī dzejoļus Ikdienai (1930).

Par milu, tās mainīgumu, par skumjām dzejo Ilona Leimane. Tās priekšstatu pasaule vēl neskaidra. Viņas dzejoļi iespiesti Latvī, Brīvā Zemē un citur.

Fricis Šterns publicējis romānu Mežkungs Peka (1933), kuŗā stipri tendenciozi notēlota dzīve kādā pagastā. Šternam vēl kļūdaina valoda un darba konstrukcija. Tāpat bez nopietnākas vērtības ir St. periodikā iespiestie stāsti. — Prozaikā gaitas iet arī Osvalds Dienvidnieks (īstā vārdā Osvalds Sukurs). Izdevis stāstu krājumus Edinburgas Erika (1933) un Uz laimes drupām (1933). Bez tam publicējis dzejoļus Saulainā tālē (1928).

Moderna satrauktība, psihiski pārdzīvojumi paužas Viļa Lesiņa romānā Likteņa rotaļa (1931) un stāstu krājumā Laimas untumi (1930). Lesiņš diezgan veikls stāstītājs, nepretenciozs.

Drudzaini satraukts, lielpilsētas straujās dzīves aizrauts, ar ievainotu dvēseli nāk Miljāns Bergs dzejoļu krājumā Pilsētā naktī (1933). Viņš apdzied meiteni krogū, kuŗai nav laika sapņot, rītu un vakaru pilsētā, darba biedreni. Sociāli motīvi paužas dzejoļos Celsim!, Uzsaucums, Streiks, Dziesma par šoferi. Berga vārsnās vēl daudz neveiklības, bālu priekšstatu, nenoskaidrotu izjūtu.

Pagātnē skatu vērs Jānis Niedre. Publicējis romānu Vikingi (1930) un skiču un stāstu krājumu Ķeceris Latgalē. Uz sociālisma pamatiem nostājas Voldemārs Branks. Dzejoļu krājumā Zelta važas (1928) viņš vērsas pret kapitālismu, pret pastāvošo dzīves kārtību. Kaŗa atmiņas sakopotas stāstu krājumā Gājiens pret nāvi. Branka literāriskās darbības sākumi nesola panākumus. Dažus romānus publicējusi arī V. Ziemeļniece. Tajos viscaur jūtama tieksme piemēroties tai publikas daļai, kas patī ir deģenerējusies un šo īpašību meklē arī mākslas darbā. No Ziemeļnieces romāniem literāriski pieņemamākais Zem Bermonta jūga (1934).

Dzejas laukā darbojas arī Visvalds Jankaus. Vieņīgā dzejoļu krājumā Liesmu rotaļa starp glītām vārsnām atrodamas daudzas neapstrādātas, pilnas prozaiskas pārbaņas. Daugavā un dažos citos preses izdevumos parādījies Zinādas Lazdas vārds. Viņas dzejas saturs vēl neskaidrs un nenorāda uz jauniem meklējumiem.

Daudzražībā savas spējas, kaut vēl niecīgās, izšķiež Janis Kalns. Viņa dzeja kvalificējama kā mākslinieciski mazvērtīga, kas dibinās uz efektiem un kaleidoskopiskiem vizuļiem. Par Kalnu nobriedušāks ir Vilis Cedriņš. Diemžēl, Cedriņam nav savu noteiktu mākslas principu, pie kuņiem tas turētos. Viņš svaidās dažādos virzienos un grūti paredzēt, kas viņš īsti būs — pilsētnieks vai zemnieks, sludinātājs vai nela-bojams melancholiķis. Dzimis 1914. g. 19. decembrī Valmieras pag. Skujās. Kara laikā ar bēgļu vilni aizvests Krievijā, no kuņienes Latvijā atgriezies 1921. g. Apmeklējis Rencēnu pa-gasta Līdzēnu, Labrenču un otrās pakāpes pamatskolas, pēc tam mācījies Valmieras ģimnazijā (1929—33). Pirmais dzejolis iespiests Brīvā Zemē 1931. g.

Dzejas un prozas laukā vēl darbojušies Valdis Lukss (dz. 1905. g. 21. jūnijā Smārdē), Arnolds Jansons, Alfrēds Eniņš, Kristīne Osvalds, Arveds Stirājs, Vilma Delle, Meinhards Rudzītis un citi. Pēdējais publicējis dzejoļu krājumu *Vīrs ar basām kājām*, kuņā izskan ass protests pret kapitālistisko iekārtu.

Literāriskie žurnāli.

Pēckaņa laiks ir diezgan bagāts dažādiem literāriskiem periodiskiem izdevumiem. — Latvijas telegrafa aģentūras (Leta) izdevumā iznāca *Illūstrētais Žurnāls*, vispirms kā vispārēja rakstura žurnāls (1920—25), pēc tam kā mākslas un rakstniecības mēnešraksts (1925—29). Kā redaktori darbojās: A. Purītis (1920), Alb. Prande (1921—23 un 1925—27), Richards Bērziņš (1921 un 1923—29) un S. Vidbergs (1927—29). — Latv. rakstnieku kooperatīva izdevumā un Pāvila Roziša redakcijā iznāca *Ritums* (1921—26). Tas bez politiskas izšķirības pulcināja ap sevi latvju spējīgākos rakstniekus. — 1927. g. sāka iznākt mēnešraksts gara kultūrai *Burtnieks*. Redaktori: L. Ausejs un P. Ašmanis. — Tikai vienu gadu pastāvēja žurnāls *Zaļā Vārna* (1929), ko ik pa diviem mēnešiem reizi izdeva mākslinieku biedrība ar līdzīgu nosaukumu. Žurnālu rediģēja: Kārlis Baltgailis, Aleksandrs Čaks un Fridrihs Gulbis. — 1928. g. sāk savas gaitas divi nopietnākie žurnāli pēckaņa laikā: *Daugava*, Valtera un Rapas akc. sab. izdevumā un *Jāņa Grīna* redakcijā, un *Piesauļe*, J. Rozes izdevumā, Kārļa Skalbes vadībā. — No 1922.—1931. g. pastāvēja kritikas, grāmatniecības un bibliografijas mēnešraksts *Latvju Grāmata*, R. Egles vadībā. No 1922.—1927. g. to izdeva Latv. grāmatu tirgotāju un izdevēju b-ba, pēc tam redaktors R. Egle. — A. Čaka vadībā iznāca *Jauno Lira* (1928). — Neilgu laiku pastāvēja *Latvijas Rīts* (1919) un *Vaiņags* (1920), kuņus izdeva Augusts Mezsēts. — Regulāri iznāca *Domas* (1924—1934). — Jaunatnei veltītas *Jaunības Tekas* (1910—30, ar pārtraukumu kara laikā, red. A. Jesens) un *Mazās Jaunības Tekas*. — K. Freinberga vadībā iznāca *Lira* (1923—25). 1929. g. grupa jauno dzejnieku, apvienojušies izdevniecībā *Tagadne*, sāka izdot žurnālu *Jauno Trauksme*. Red. kolegijā iegāja: J. Grots, P. Ķikuts un J. Plaudis. Žurnāls pastāvēja līdz 1931. g. 1931. g. pārdošanā parādījās nelielā formātā *Jaunā Ražas burtnīca*, K. Tebēča redakcijā,

Lauku jaunatnes b-bas izdevumā. Kādu laiku (1932—34) žurnāla faktiskais vadītājs bija A. Francis.

Pa daļai literāriski ir sekoši žurnāli: Atpūta (J. Kārklīņa, vēlāk E. Arņa vadībā), Zeltene (no 1926, red. Kr. Osvalds), Latvijas Jaunatne (K. Egles, vēlāk Al. Dauges vadībā), Sievietes Pasaule (no 1932, red. P. Tilts un A. Roga), Izglītības Ministrijas Mēnešraksts (no 1920, T. Zeiferta, vēlāk prof. E. Bleses vadībā). Darbību pārtraukuši: Kultūras Vēstnesis (1921—25, red. O. Krolls), Sieviete (1924—27), Nākotnes Sieviete (1923—28) un daži citi.

Satura rādītājs.

Ievadam ..... 3—4. lpp.

Laikmeta kontūrējums.

Pausaules karš un bēgļu gaitas. Latviešu strēlnieki. Vācu okupācija, Latvijas valsts. Brīvības cīņas. Tālākais ceļš. 15. maijs. 5—10. lpp.

Rakstniecība Latvijas laikā.

Vispārējais raksturojums. Kādus uzdevumus spraudusi pēckara rakstniecība? 11—14. lpp.

Lirika.

Ekspressionisms. Patriotiskā dzeja. Edvarts Virza, Elza Stērste. Biruta Skujeniēks. Paulina Bārda. Antons Bārda, Roze. Kārlis Students. Austra Dāle. Pēteris Ērmanis. Jānis Sudrabkalns, Herberts Dorbe, Abele. Jānis Ziemeļnieks, Richards Rudzītis, Felicita, Alīja Baumanis. Elīna Zālīte, Hilda Viks, Marta Grimma, Žibelis, Kairēns, Anšlāvs Eglītis, Seimanis Putāns, Jāns Silkāns. 14—37. lpp.

Proza.

Ansis Gulbis, Ernests Arnis, Richards Valdess, Kārlis Zariņš. Balodis, Reinholds Sotaks, Mežsēts, Jānis Ezeriņš, Aleksandrs Plensners, Zamaičs, Kārlis Lapiņš, Aleksandrs Grīns, Jānis Veselis, Aīda Niedra, Olgerts Liepiņš, Jānis Sārts. 38—68. lpp.

Drāma.

G. Mīlbergs-Skuju Frīdis, Baldzēns, Dišlers, Marija Liepiņa, Edvins Mednis, Hugo Krūmiņš, Voldemārs Zonbergs, Lejiņš, Aldre, Priedulājs. 69—78. lpp.

Literāriskās grupas ..... 79—80. lpp.

Zajā Vārna.

Edvarts Tūters, Frīdrihs Gulbis, Miesnieks, Kārlis Eliāss, Līlija Auza, Zīverts, Ausma Roga, Valda Moors, Leonīds Breikšs, Jānis Trimda, Alfrēds Kvālis, Birzmalnieks, Dziesma, Alfrēds Dziļums. 81—88. lpp.

Pozitīvisms.

Kārlis Rabācs, Jānis Mednis, Eriks Raisters, Alfons Francis, Pēteris Aigars, Jānis Ķelpe, Pēteris Atspulgs, Vilis Lācis. 89—95. lpp.

Sociālistiskais novirziens.

Dzelzs, Dziļleja, Tanks, Valdis Grēviņš, Kučers, Jānis Grots, Vīlīps, Aleksandrs Čaks, Jānis Plaudis, Skujeniēks, Grīgulis, Eriks Adamsons, Ķikuts, Austra Skujiņa, Barincs, Fimbers, Talcis. 96—104. lpp.

Kritika.

Jānis Lapiņš, Paula Jēgers-Freimanis, Kārlis Kārklīņš, Alfrēds Goba, Jānis Alberts Jansons, Edgars Šillers, Zenta Mauriņš, Jānis Unams, Baumanis, Edgars Sūna. 105—113. lpp.

Valodniecība un filozofija.

Pēteris Ķikauka, Arnolds Spekke, Pauls Dāle, Kārlis Straubergs, Pauls Jurevičs, Ernests Blese, Teodors Čelms, Jūlijs Students. 114—118. lpp.

Visjaunākā paaudze ..... 119—122. lpp.

Literāriskie žurnāli ..... 123—124. lpp.

Autoru rādītājs.

(Ar * apzīmētās lpp. ģimētnes.)

- A** Adamovičs, Ludvigs 10
Aigars, Pēteris 79, 80 88, 90, 93—94
Akmens, Jānis 113
Akurāters, Jānis 16, 26, 43, 70
Aldre, Pauls 77
Apeļs, Meikulis 68
Apsesdēls 16, 43
Apsītis, Hermanis 10
Apsītis, Jānis (sk. Sārts) 66
Ardenss, Edgars 67
Arnis, Ernests 3, 40—42*, 78, 124
Aspazija 39, 70
Ašmanis, P. 123
Atspulgs, Pēteris 79, 90, 94—95
Ausejs, L. 123
Austriņš, Antons 26
Auza, Lilija 79, 85
Ābele, Kārlis 28—29, 78
Ābeliņu Ziedonis 120
Ādamsōns, Eriks 102
Ātrenis (sk. Arnis) 43
- B** Baldzēns, Jānis 71
Balodis, Jānis 8, 10
Balodis, Paula 46—47*, 78
Baltiņš, Jānis 67, 79
Baltgailis, Kārlis 123
Baumanis, Alija 32
Baumanis, Arturs 26, 112
Bārda, Antons 22, 30
Bārda, Fricis 22, 111
Bārda, Paulīna 21—22
Bendrupe, Mirdza 120
Bergs, Arvēds 6
Bergs, Miljāns 121
Bērziņš, A. 40
Bērziņš, Jēkabs Alfrēds 10
Bērziņš, Ludis 75
Bērziņš, Richards (sk. Valdess) 44, 123
Birkerts, A. 110
Birzmalnieks, Alberts 87—88
Birzmaliete 78
Birznieks, Jānis 10
Blaumanis, R. 26
Blese, Ernests 117—118, 124
Boriņs, Arvīds 103
Branks, Voldemārs 121
Breikšs, Leonīds 86—87
Brigadere, Anna 26, 70
Briedis, Fridrihs 7
Briedis, Voldemārs 78, 119
Brocis, Augusts 120
- C** Cedriņš, Vilis 122
Celms, Teodors 118
- Č** Čaks, Aleksandrs 79, 83, 85, 99—101, 102, 123
- Čakste, Jānis 6, 9
Čamanis, Jāzeps 10
- D** Dāle, Austra 23, 48
Dāle, Pauls 115
Dambergs, V. 19, 21, 69
Dārziņš, E. 111
Dauge, Al. 124
Dēķens, Alma 120
Delle, Vilma 122
Dērumis, V. 14
Dišlers, Minna 69, 71
Dienvidnieks, Osvalds 121
Doks, Atis 76
Dorbe, Herberts 28, 78
Dzelzītis, Kārlis (sk. Dzelzs) 97
Dzelzs, Kārlis 97
Dziļleja, Kārlis 97
Dziļums, Alfrēds 78, 88
Dziesma, Fricis 88
- E** Egle, Kārlis 21, 26, 40, 71, 107, 113, 124
Egle, Rūdolfs 40, 113, 123
Eglītis, Anslāvs 36—37
Eglītis, Viktors 34, 36
Eiduks, Jānis 78
Einbergs, Boriss 10
Eliāss, Kārlis 83—85*
Eliāss, Kr. 16
Endzelins, J. 35
Eniņš, Alfrēds 122
Erss, Ad. 48
Ezeriņš, Jānis 48—49, 111
Ēķis, Ludvigs 10
Ērglis, Richards 68
Ērmanis, Pēteris 15, 16, 23—26*, 27, 29, 30, 31, 48, 49, 92
Ēvelīte, Anna (sk. Ausma Roga) 86
- F** Felicīta 31—32*
Fimbers, Kārlis 103—104
Forstmanis, Fricis (sk. Dziesma) 88
Erancis, Alfonss 77, 79, 80, 88, 90, 92—93*, 124
Freinats, Atis 67
Freinbergs, Kārlis 78, 123
- G** Goba, Alfrēds 43, 108—109
Goldmanis, J. 6
Grēviņš, Valdis 78, 98
Grigulis, Arvīds 101—102
Grimma, Marta 34—35
Grīns, Aleksandrs 48, 53—56*, 76
Grīns, Jānis 49, 111, 123
Grots, Jānis 78, 98—99, 123
Gulbis, Ansis 3, 38—40, 78
Gulbis, Ed. (sk. Ardenss) 67

- Gulbis, Fricis (sk. Trimda) 87
 Gulbis, Fridrichs 78, 82—83*, 123
 Gulbis, Vilis 10
 Gundars, Otomars 37
Iksens, Andrējs 14, 67
 Ieviņš, Kārlis 26, 46
Jankaus, Visvalds 121
 Jannaus, Kārlis 68
 Jansons, Arnolds 122
 Jansons, Jānis Alberts 75, 109—110
 Jansons, Jēkabs 37
 Jaunsudrabiņš, J. 26
 Jesens, A. 123
 Jēgers-Freimanis, Paula 21, 26, 61, 107—108
 Jēkabsons, Kārlis 26
 Jurevičs, Pauls 116—117
Kaija, Ivande 26
 Kairēns, Jānis 14, 36
 Kalns, Jānis 122
 Kalpaks, O. 8
 Kārklīņš, J. 21, 75, 124
 Kārklīņš, Kārlis 108
 Kauliņš, Jānis 10
 Kleinbergs, Rudolfs 119—120
 Kraujiņš, Kārlis 113—118
 Krauklis, Jānis (sk. Ziemeļnieks) 29
 Krauklis, Leontine (sk. Felicita) 32
 Krolls, Oto 113, 124
 Krūmiņš, Hugo 69, 74—75
 Krūza, Kārlis 26
 Kučers, Olgerts 98
 Kurcijs 16
 Kvālis, Alfrēds 87
 Kviesis, A. 9
Kelpe, Jānis 35, 71, 94
 Kēniņš, Atis 23
 Kikauka, Pēteris 114
 Kikuts, Pēteris 13, 16, 26, 28, 30, 61, 79, 100, 102, 123
Lācis, Jūlijs 37
 Lācis, Vilis 76, 95
 Laicēns 16
 Laiviņš, Augusts 67
 Lapiņš, Jānis 18, 19, 106—107*
 Lapiņš, Kārlis 51—53*
 Lazda, Zinaida 121
 Leimane, Ilona 121
 Leitīš, Ansis 68
 Lejgalietis, Ed. 14
 Lejiņš, Jānis 69, 77
 Lesiņš, Vilis 121
 Liepiņa, Marija 71—72
 Liepiņš, Olgerts 53, 64
 Lukss, Valdis 122
Mauriņš, Zenta 16, 49, 61, 78, 110—111
 Mednis, Edvins 10, 70, 72—74*
 Mednis, Jānis 19, 88, 90—91
 Merķelis, G. 39
 Mežsēts, Augusts 32, 47—48, 78, 123
 Michelsons, Ārvēds (sk. Rutku tēvs) 77
 Mīlbergs, Gotfrīds (Skuju Frīdis) 70—71
 Misiņš, J. 109
 Miesnieks, Jonass 83
 Moors, Henrijs 120
 Moors, Valda 86
Naķelis, V. 14, 79
 Naurēnu Elza (sk. Stērste) 19
 Niedra, Aīda 32, 61—64*, 85
 Niedra, Andr. 8, 9
 Niedre, Jānis 121
Olavs, Vilis 6
 Oliveretto (sk. Sudrabkalns) 28
 Orientācijs (sk. Grēviņš) 98
 Osvalds, Kristīne 122, 124
 Ošs, Jānis 119
 Ozoliņš-Krauze, Austra 78
 Ozoliņš, Aleksandrs 78
 Ozolkalns, Leonija 37
Paegle, O. 14
 Paļevičs-Bite, Milda 118
 Patvaldnieks, E. 37
 Pauzule, Elza 120
 Pārslīetis, A. 14
 Pētersons, Jūlijs 69
 Pētersons, Pauls (sk. Aldre) 77
 Plaudis, Jānis 79, 101, 123
 Plensners, Aleksandrs 19, 48—49
 Plūdons 16
 Poruks, J. 25, 26, 43, 75
 Prande, Alb. 123
 Priedulājs, Milda 77
 Puķudruva, A. 14, 37
 Purītis, A. 123
 Puskalns (sk. Paulina Bārda) 22
 Puťāns, Seimanis 37
Rabācs, Kārlis 78, 88, 90, 113
 Rainis 39, 43, 69
 Raisters, Eriks 53, 80, 90, 91—92
 Rasa, V. 71
 Roga, Ausma 78, 85—86, 124
 Roze, Jūlijs 22, 48, 78
 Rubulis, Vladislavs 10
 Rudzītis, Meinhardts 122
 Rudzītis, Richards 15, 16, 26, 27, 29, 30—31, 92
 Rutku tēvs 77
Salmiņš, Dāvids 66—67
 Saulietis, A. 25, 70, 111
 Sārts, Jānis 64—66, 78, 80, 88
 Sīlis, Jūlijs 113

- Silkans, Jons 37
 Skaistlauks, V. 37
 Skalbe, Kārlis 12, 16, 30, 123
 Skujenieks, Biruta 21
 Skujenieks, Emīls 101
 Skujenieks Margērs, 10
 Skujiņa, Austra 102—103
 Sotaks, Reinholds 47, 78
 Spekke, Arnolds 114—115*
 Sprūdžs, Alberts 67—68
 Stērste, Elza 3, 19—21*
 Stirājs, Arveds 122
 Straubergs, Kārlis 115—116*
 Strāls, Kārlis 26
 Students, Jūlijs 118
 Students, Kārlis 23
 Stučka, P. 8
 Stūre, Anete 120
 Sudrabkalns, Jānis 15, 16, 26—28, 29,
 30, 32, 92
 Sūna, Edgars 19, 28, 49, 77, 112
 Šillers, Edgars 110
 Šterns, Fricis 121
 Švābe, Arveds 10, 12
- T**alcis, Adolfs 104
 Tālmans, Eiženija 68
 Tanks, Margērs 78, 98
 Tebēcis, K. 123
 Tērmanis, Herberts (sk. Aigars) 94
 Tilts, P. 124
 Tifentāls (sk. Dziļleja) 97
- Trimda, Jānis 87
 Tūters, Edvarts 81—82*
- U**lmanis, Kārlis 8, 10, 80
 Unams, Žanis 111, 112
 Upītis, Andrējs 110, 113
- V**ainovskis, J. 69
 Valdess, Richards 44
 Vensku, Edvarts 21
 Veselis, Jānis 11, 14, 49, 56—61*, 77
 Vidbergs, S. 123
 Vippers, Boriss 113
 Virza, Edvarts 3, 12, 16—19*, 21, 40,
 56, 77
 Vizbulis, Roberts 78
 Viks, Hilda 33—34*
 Vilips, Pāvils 99
- Z**ālite, Elīna 32—33*, 78
 Zālītis, Fr. 10
 Zālītis, J. 6
 Zamaičs, Lūcija 50—51, 78
 Zariņš, Heinrichs 77, 113
 Zariņš, Kārlis 13, 44—46, 49, 70, 78
 Zeiferts, T. 118, 124
 Zemgals, G. 9
 Ziverts, Mārtiņš 78, 85
 Ziemeļniece, V. 121
 Ziemeļnieks, Jānis 29—30, 34, 87
 Žibelis, Vitolds 35—36
 Zonbergs, Voldemārs 75—80*, 88, 90 95

Pamanītas iespieduma kļūdas.

Iespīests		Jābūt	
16. lapp.	17. r.	Zentas Muriņas	— Zentas Mauriņš
21. lapp.	31. r.	Freimanes	— Freimanis
25. lapp.	32. r.	psicholoģiski	— psicholoģiski
26. lapp.	25. r.	Freimanes	— Freimanis
26. lapp.	25. r.	atmiņas	— Atziņas
32. lapp.	27. r.	Elēna Zālite	— Elīna Zālite
33. lapp.	1. r.		—
33. lapp.	25. r.	A. Kiri	— A. Kivi
45. lapp.	29. r.	saskaņotā	— noskaņotā
49. lapp.	22. r.	Z. Mauriņas	— Z. Mauriņš
61. lapp.	35. r.	Freimane	— Freimanis
64. lapp.	13. r.	vairākos	— vairākas
71. lapp.	36. r.	1924	— 1934
73. lapp.	28. r.	Ervins Mednis	— Edvīns Mednis
75. lapp.	20. r.	saimniecība	— saimniecība
79. lapp.	23. r.	V. Nāķelis	— V. Naķelis

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307069103

apv

[0, 13]